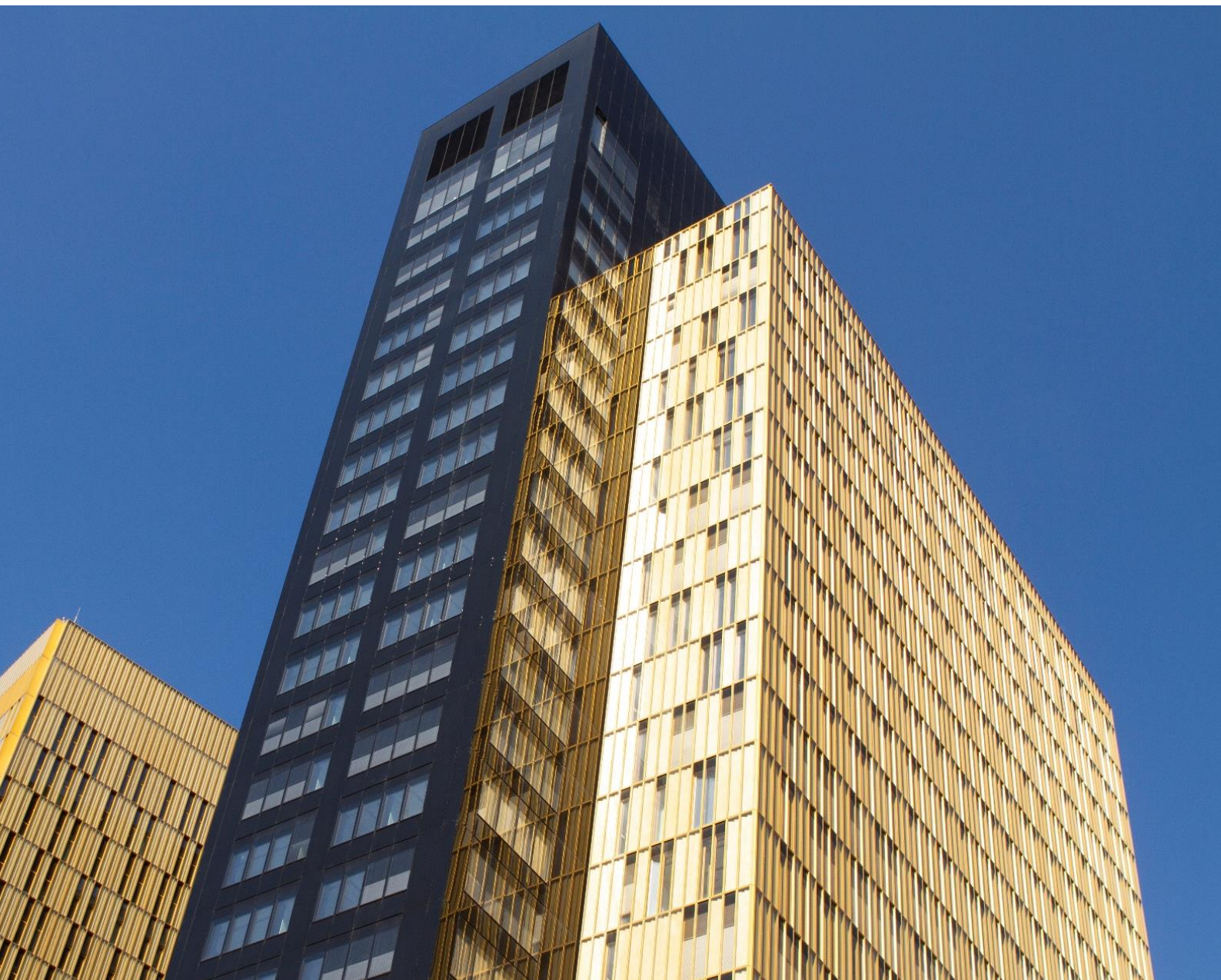

Tematski prikaz Elektronička trgovina i ugovorne obveze

Predgovor

Elektronička trgovina uređena je Direktivom 2000/31/EZ¹ o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine, kojom se utvrđuju pravila o zahtjevima u području poslovnog nastana i informiranja davatelja usluga informacijskog društva kao i o odgovornosti posrednih davatelja usluga.

Međutim, elektronička trgovina obuhvaća niz gospodarskih područja koja nisu uređena navedenom direktivom, kao što su to igre na sreću, pitanja u vezi sa sporazumima ili praksom koja je uređena pravom tržišnog natjecanja koje se odnosi na zabranjene sporazume te područje oporezivanja (vidjeti članak 1. stavak 5. Direktive o elektroničkoj trgovini, koji se odnosi na njezin cilj i područje primjene). Nadalje, autorsko pravo i srodna prava, žigovno pravo, zaštita potrošača i zaštita osobnih podataka također su obuhvaćeni područjem elektroničke trgovine, ali njih uređuje skup posebnih direktiva i uredbi.

Ovim tematskim prikazom pruža se sveobuhvatan pregled sudske prakse u tom području koja je objavljena do 30. travnja 2024. U tu su svrhu glavne presude koje se odnose na ta područja razvrstane u dvije skupine, s jedne strane, presude koje se odnose na pitanja u vezi s ugovornim obvezama stranaka i, s druge strane, presude koje se odnose na pravno uređenje elektroničke trgovine.

U okviru ovog prikaza navedene su presude Suda za koje se smatra da su najvažnije za predmetno područje, većinom donesene u sastavu velikog vijeća.

¹ Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

Popis relevantnih akata

UREDBE

Uredba Vijeća (EZ) br. 40/94 od 20. prosinca 1993. o žigu Zajednice (SL 1994., L 11, str. 1.)

Uredba Komisije (EZ) br. 2790/1999 od 22. prosinca 1999. o primjeni članka 81. stavka 3. Ugovora na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja (SL 1999., L 336, str. 21.)

Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

Uredba (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze (Rim II) (SL 2007., L 199, str. 40.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 73.)

Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I) (SL 2008., L 177, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 109. i ispravak SL 2015., L 66, str. 22.)

Uredba Komisije (EU) br. 330/2010 od 20. travnja 2010. o primjeni članka 101. stavka 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja (SL 2010., L 102, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 270.)

Uredba (EU) 2015/2120 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2015. o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu i maloprodajnim naknadama za regulirane komunikacije unutar EU-a te o izmjeni Direktive 2002/22/EZ i Uredbe (EU) br. 531/2012 (SL 2015., L 310, str. 1.)

Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (SL 2016., L 119, str. 1. i ispravci SL 2018., L 127, str. 2. i SL 2021., L 74, str. 35.)

Uredba (EU) 2017/1001 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2017. o žigu Europske unije (SL 2017., L 154, str. 1.)

PROVEDBENA UREDBA

Provedbena uredba Vijeća (EU) br. 282/2011 od 15. ožujka 2011. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2006/112/EZ o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2011., L 77, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 375.)

DIREKTIVE

Direktiva Vijeća 84/450/EEZ od 10. rujna 1984. o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica o zavaravajućem oglašavanju, kako je izmijenjena Direktivom 2005/29/EZ (SL 1984., L 250, str. 17.)

Direktiva Vijeća 89/104/EEZ od 21. prosinca 1988. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL 1989., L 40, str. 1.)

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24. i ispravci SL 2024./90009, L i SL 2024./900093, L)

Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

Direktiva 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 1997. o zaštiti potrošača s obzirom na sklapanje ugovora na daljinu (SL 1997., L 144, str. 19.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 30.)

Direktiva 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u područja tehničkih standarda i propisa te pravila o uslugama informacijskog društva (SL 1998., L 204, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 42., str. 58.), kako je izmijenjena Direktivom 98/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. (SL 1998., L 217, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 55., str. 11.) (u daljnjem tekstu: Direktiva 98/34)

Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

Direktiva 2001/83/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 6. studenoga 2001. o zakoniku Zajednice o lijekovima za humanu primjenu (SL 2001., L 311, str. 67.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 56., str. 27.), kako je izmijenjena Direktivom 2011/62/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2011. (SL 2011., L 174, str. 74.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 64., str. 244.)

Direktiva 2002/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) (SL 2002., L 201, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 111.), kako je izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL 2009., L 337, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 224. i ispravci SL 2017., L 162, str. 56. i SL 2018., L 74, str. 11.)

Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL 2004., L 157, str. 45.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 74.)

Direktiva 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2005., L 149, str. 22.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 8., str. 101. i ispravak SL L 332, 7. 12. 2016., str. 25.)

Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2006., L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 120. i ispravci SL 2018., L 125, str. 15.; SL 2018., L 225, str. 1.; SL 2018., L 225, str. 1.; SL 2018., L 329, str. 53.; SL 2019., L 245, str. 9.; SL 2019., L 289, str. 59. i SL 2020., L 191, str. 5.)

Direktiva 2006/114/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o zavaravajućem i komparativnom oglašavanju (SL 2006., L 376, str. 21.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 22., str. 96.)

Direktiva 2006/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o pravu iznajmljivanja i pravu posudbe te o određenim autorskom pravu srodnim pravima u području intelektualnog vlasništva (SL 2006., L 376, str. 28.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 218.)

Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu (SL 2006., L 376, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 47., str. 160.)

Direktiva 2007/64/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o platnim uslugama na unutarnjem tržištu i o izmjeni direktiva 97/7/EZ, 2002/65/EZ,

2005/60/EZ i 2006/48/EZ te stavljanju izvan snage Direktive 97/5/EZ (SL 2007., L 319, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 10., svezak 2., str. 172.)

Direktiva 2009/22/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o sudskim nalogima za zaštitu interesa potrošača (SL 2009., L 110, str. 30.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 1., str. 269.)

Direktiva 2009/24/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o pravnoj zaštiti računalnih programa (SL 2009., L 111, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 268.)

Direktiva (EU) 2015/1535 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. rujna 2015. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih propisa i pravila o uslugama informacijskog društva (SL 2015., L 241, str. 1.)

Direktiva (EU) 2019/790 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmjeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ (SL 2019., L 130, str. 92. i ispravak SL 2019., L 134, str. 25.)

ODLUKE

Odluka Komisije od 26. srpnja 2000. sukladno s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o primjerenosti zaštite koju pružaju načela privatnosti „sigurne luke” i uz njih vezana često postavljana pitanja koje je izdalo Ministarstvo trgovine SAD-a (SL 2000., L 215, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 16., svezak 3., str. 9.)

Odluka Komisije od 5. veljače 2010. o standardnim ugovornim klauzulama za prijenos osobnih podataka obrađivačima u trećim zemljama u skladu s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2010., L 39, str. 5.), kako je izmijenjena Provedbenom odlukom Komisije (EU) 2016/2297 od 16. prosinca 2016. (SL 2016., L 344, str. 100.)

Provedbena odluka Komisije (EU) 2016/1250 od 12. srpnja 2016. o primjerenosti zaštite u okviru europsko-američkog sustava zaštite privatnosti u skladu s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2016., L 207, str. 1.)

Sadržaj

PREDGOVOR.....	3
POPIS RELEVANTNIH AKATA	4
I. UGOVORNI ODNOSI IZMEĐU STRANAKA.....	9
1. Sklapanje ugovora.....	9
2. Mjerodavno pravo/sudska nadležnost.....	12
3. Zaštita potrošača.....	18
4. Zaštita osobnih podataka.....	23
5. Autorsko pravo.....	51
II. PRAVNO UREĐENJE ELEKTRONIČKE TRGOVINE	62
1. Oglašavanje	62
2. Odgovornost posrednih pružatelja usluga.....	74
3. Pravo tržišnog natjecanja.....	80
4. Internetska prodaja lijekova i medicinskih proizvoda	87
5. Igre na sreću.....	91
6. Ekonomija dijeljenja.....	94
7. PDV.....	100

I. Ugovorni odnosi između stranaka

1. Sklapanje ugovora

Presuda od 5. srpnja 2012., Content Services (C-49/11, [EU:C:2012:419](#))

Društvo Content Services poslovalo je posredstvom društva kćeri u Mannheimu (Njemačka) te je na svojoj internetskoj stranici sastavljenoj na njemačkom jeziku i dostupnoj također u Austriji nudilo različite mrežne usluge. Na toj je stranici bilo moguće, među ostalim, preuzimati besplatne računalne programe odnosno pokusne verzije naplatnih računalnih programa. Prije podnošenja narudžbe, internetski korisnici trebali su ispuniti prijavni obrazac i označiti kvadratić na obrascu određen za izjavu o prihvaćanju općih uvjeta poslovanja i odricanju od prava na odustajanje.

Te informacije nisu bile izravno prikazivane internetskim korisnicima. Međutim, oni su ih mogli prikazati otvaranjem poveznice koja se nalazila na stranici koja se ispunjavala radi sklapanja navedenog ugovora. Ono nije bilo moguće ako navedeni kvadratić ne bi bio označen. Internetski korisnik zatim bi od društva Content Services primio elektroničku poštu koja uopće nije sadržavala informacije o pravu na odustajanje, nego ponovno samo poveznicu za njihov prikaz. Oberlandesgericht Wien (Visoki zemaljski sud u Beču, Austrija) postavio je Sudu prethodno pitanje o tumačenju članka 5. stavka 1. Direktive 97/7/EZ². On je upitao ispunjava li zahtjeve navedene odredbe poslovna praksa prema kojoj se potrošaču informacije propisane tom odredbom pružaju samo u obliku poveznice na internetskoj stranici dotičnog poduzetnika.

Sud smatra da se članak 5. stavak 1. Direktive 97/7/EZ mora tumačiti na način da ta poslovna praksa ne ispunjava zahtjeve iz navedene odredbe, s obzirom na to da te informacije to društvo „ne pruža” niti ih potrošač „prima”, kao i to da se internetska stranica ne može smatrati „trajnim medijem”.

Naime, potrošač mora primiti pisanu potvrdu o navedenim informacijama a da se pritom od njega ne zahtijeva nikakvo aktivno postupanje. Usto, kako bi se internetska stranica smatrala trajnim medijem, njome se potrošaču, istovjetno kao i u slučaju papirnatoг medija, mora zajamčiti posjedovanje informacija navedenih u toj odredbi kako bi mu se omogućilo da se prema potrebi poziva na svoja prava. U tom se pogledu internetskom stranicom potrošaču mora omogućiti pohrana informacija koje su mu osobno upućene, zajamčiti nepromjenjivost njihova sadržaja i njihova dostupnost tijekom odgovarajućeg razdoblja te pružiti mogućnost njihove reprodukcije u obliku u kojem postoje.

² Direktiva 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 1997. o zaštiti potrošača s obzirom na sklapanje ugovora na daljinu (SL 1997., L 144, str. 19.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 30.)

Presuda od 25. siječnja 2017., BAWAG (C-375/15, [EU:C:2017:38](#))

Banka BAWAG obavljala je svoju djelatnost na austrijskom državnom području te se koristila standardiziranim ugovornom odredbom o potrošačkom pristupanju uslugama mrežnog bankarstva (*e-banking*).

Prema navedenoj ugovornoj odredbi, „obavijesti i poruke koje banka mora pružiti ili staviti klijentu na raspolaganje šalju se poštom ili elektroničkim putem u okviru sustava *e-banking*”. Informacije su se mogle slati posredstvom sustava slanja poruka ugrađenog u mrežne račune. Potrošači su mogli pristupati, prikazivati i preuzimati elektroničku poštu. Poruke koje su se nalazile na mrežnom računu *e-bankinga* ondje su ostajale nepromijenjene te nisu bile brisane u razdoblju koje odgovara svrsi informiranja tih potrošača, tako da su im oni mogli pristupati, nepromijenjeno ih elektronički prikazivati odnosno ispisivati. Međutim, potrošači se nisu na drugi način obavještavali o primitku nove elektroničke pošte.

Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) uputio je Sudu zahtjev za prethodnu odluku radi utvrđenja treba li članak 41. stavak 1. Direktive 2007/64/EZ³, u vezi s njezinim člankom 36. stavkom 1., tumačiti na način da se prijenos informacija posredstvom elektroničkog poštanskog sandučića koji je dostupan na stranici internetskog bankarstva smatra „pružanjem [informacija] na trajnom nosaču podataka”.

Sud smatra da određene internetske stranice treba smatrati „trajnim nosačima podataka” u smislu članka 4. točke 25. navedene direktive.

Međutim, u pogledu izmjena okvirnog ugovora koje posredstvom elektroničkog poštanskog sandučića pružatelj platnih usluga priopćava njihovu korisniku, može se smatrati da su pružene na trajnom nosaču podataka samo ako su ispunjena sljedeća dva uvjeta:

- ako ta internetska stranica omogućuje samo tom korisniku pohranu i prikaz informacija na način da im može pristupiti tijekom odgovarajućeg razdoblja;
- ako je prijenos tih informacija popraćen aktivnim postupanjem pružatelja platnih usluga namijenjenim upoznavanju tog korisnika s raspoloživošću navedenih informacija.

Takvo postupanje može također biti slanje elektroničke pošte na adresu kojom se korisnik tih usluga uobičajeno koristi kako bi komunicirao s drugim osobama i za koju su stranke dogovorile uporabu u okvirnom ugovoru sklopljenom između pružatelja platnih usluga i tog korisnika. Međutim, adresa koja je na taj način odabrana ne može biti ona koja je dodijeljena navedenom korisniku na stranici internetskog bankarstva kojom upravlja pružatelj platnih usluga.

³ Direktiva 2007/64/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o platnim uslugama na unutarnjem tržištu i o izmjeni direktiva 97/7/EZ, 2002/65/EZ, 2005/60/EZ i 2006/48/EZ te stavljanju izvan snage Direktive 97/5/EZ (SL 2007., L 319, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 10., svezak 2., str. 172.)

Presuda od 15. rujna 2020. (veliko vijeće), Telenor Magyarország (C-807/18 i C-39/19, [EU:C:2020:708](#))

Društvo Telenor, sa sjedištem u Mađarskoj, nudi, među ostalim, usluge pristupa internetu. Među uslugama koje nudi svojim potencijalnim klijentima dva su paketa usluga povlaštenog pristupa (takozvanih po „tarifi bez dodatnih troškova”) čija je posebnost to da se promet podataka koji nastaje upotrebom određenih posebnih usluga i aplikacija ne uračunava u potrošnju količine podataka koju su klijenti kupili. Usto, nakon što potroše tu količinu podataka, oni mogu nastaviti neograničeno upotrebljavati te posebne aplikacije i usluge, dok se na ostale dostupne aplikacije i usluge primjenjuju mjere blokiranja ili usporavanja prometa.

Nakon što je pokrenulo dva postupka nadzora usklađenosti tih dvaju paketa usluga s Uredbom 2015/2120 o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu⁴, mađarsko tijelo za medije i komunikacije donijelo je dvije odluke u kojima je smatralo da ti paketi usluga ne poštuju obveze jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom iz članka 3. stavka 3. te uredbe te da ih Telenor treba prestati provoditi.

Odlučujući o dvjema tužbama tog društva, Fővárosi Törvényszék (Okružni sud u Budimpešti, Mađarska) odlučio je Sudu uputiti zahtjev za prethodnu odluku kako bi doznao kako treba tumačiti i primijeniti stavke 1. i 2. članka 3. Uredbe 2015/2120, koji jamče određen broj prava⁵ krajnjim korisnicima usluga pristupa internetu i koji davateljima takvih usluga zabranjuju dogovore ili poslovne prakse koji ograničavaju ostvarivanje tih prava, kao i stavak 3. tog članka 3., koji sadržava opću obvezu jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom.

U svojoj presudi od 15. rujna 2020. Sud je, odlučujući u velikom vijeću, prvi put tumačio Uredbu 2015/2120, koja sadržava temeljno načelo otvorenosti interneta (poznatije pod nazivom „mrežna neutralnost”).

Kad je riječ, kao prvo, o tumačenju članka 3. stavka 2. Uredbe 2015/2120, u vezi s njezinim člankom 3. stavkom 1., Sud je primijetio da potonja od tih odredbi predviđa da prava koja se njome jamče krajnjim korisnicima usluga pristupa internetu oni mogu ostvarivati „putem svoje usluge pristupa internetu”, a da prvonavedena odredba zahtijeva da takva usluga ne podrazumijeva ograničenje ostvarivanja tih prava. Osim toga, iz članka 3. stavka 2. navedene uredbe proizlazi da državna regulatorna tijela trebaju ocijeniti usluge određenog davatelja usluga pristupa internetu s obzirom na navedeni zahtjev⁶ i pod nadzorom nadležnih nacionalnih sudova, uzimajući u obzir kako dogovore koje je taj davatelj usluga sklopio s krajnjim korisnicima tako i njegove poslovne prakse.

⁴ Uredba (EU) 2015/2120 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2015. o utvrđivanju mjera u vezi s pristupom otvorenom internetu te o izmjeni Direktive 2002/22/EZ o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika u vezi s elektroničkim komunikacijskim mrežama i uslugama i Uredbe (EU) br. 531/2012 o roamingu u javnim pokretnim komunikacijskim mrežama u Uniji (SL 2015., L 310, str. 1.)

⁵ Pravo krajnjih korisnika da pristupe aplikacijama, sadržajima i uslugama i pravo njihove upotrebe, ali i pravo pružanja aplikacija, sadržaja i usluga i pravo upotrebe terminalne opreme po svojem izboru.

⁶ Na temelju članka 5. Uredbe 2015/2120

U tom je kontekstu Sud, nakon što je općenito pojasnio smisao pojmova „dogovori“, „poslovne prakse“ i „krajnji korisnici“⁷ sadržanih u Uredbi 2015/2120, smatrao da sklapanje dogovora – kojima se određeni klijenti pretplaćuju na pakete usluga koji sadržavaju „tarifu bez dodatnih troškova“ i mjere blokiranja ili usporavanja prometa vezanog uz upotrebu usluga i aplikacija koje nisu posebne usluge i aplikacije koje su obuhvaćene tom „tarifom bez dodatnih troškova“ – može ograničiti ostvarivanje pravâ krajnjih korisnika, u smislu članka 3. stavka 2. te uredbe, na znatnom dijelu tržišta. Naime, takvi paketi usluga mogu proširiti upotrebu posebnih aplikacija i usluga i, povezano s time, smanjiti upotrebu drugih dostupnih aplikacija i usluga, uzimajući u obzir mjere kojima davatelj usluga pristupa internetu potonju tehnički otežava odnosno onemogućuje. Usto, što je veći broj klijenata koji sklapaju takve dogovore, to više kumulativni utjecaj tih dogovora može, uzimajući u obzir njegov razmjor, dovesti do znatnog ograničenja ostvarivanja pravâ krajnjih korisnika, odnosno dovesti u pitanje samu bit tih prava.

Kao drugo, kad je riječ o tumačenju članka 3. stavka 3. Uredbe 2015/2120, Sud je istaknuo da, kako bi se utvrdila neusklađenost s tom odredbom, nije potrebna nikakva ocjena utjecaja mjera blokiranja ili usporavanja prometa na ostvarivanje pravâ krajnjih korisnika. Naime, ta odredba ne predviđa takav zahtjev za ocjenu poštovanja u njoj sadržane opće obveze jednakog i nediskriminirajućeg postupanja s prometom. Usto, Sud je presudio da, s obzirom na to da se mjere blokiranja ili usporavanja prometa ne temelje na objektivno različitim zahtjevima u vezi s tehničkom kvalitetom usluge za određene kategorije prometa, nego na poslovnim interesima, njih kao takve valja smatrati neusklađenima s navedenom odredbom.

Slijedom toga, paketi usluga poput onih koji su predmet nadzora suda koji je uputio zahtjev mogu općenito povrijediti kako stavak 2. članka 3. Uredbe 2015/2120 tako i stavak 3. tog članka, pri čemu se pojašnjava da ih nadležna nacionalna tijela i sudovi mogu najprije ispitati s obzirom na potonju odredbu.

2. Mjerodavno pravo/sudska nadležnost

Presuda od 28. srpnja 2016., Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, [EU:C:2016:612](#))

Društvo Amazon EU Sàrl sa sjedištem u Luksemburgu prodavalo je elektroničkim putem robu potrošačima koji su bili rezidenti različitih država članica. Austrijska udruga za zaštitu interesa potrošača (Verein für Konsumenteninformationen) podnijela je u glavnom postupku tužbu kako bi se na temelju Direktive 2009/22/EZ⁸ društvu Amazon

⁷ Potonji pojam obuhvaća sve fizičke ili pravne osobe koje koriste ili traže javno dostupnu elektroničku komunikacijsku uslugu. Osim toga, on uključuje kako fizičke ili pravne osobe koje koriste ili traže usluge pristupa internetu radi pristupa sadržajima, aplikacija i usluga, tako i one koje pristupaju internetu radi pružanja sadržaja, aplikacija i usluga.

⁸ Direktiva 2009/22/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o sudskim nalogima za zaštitu interesa potrošača (SL 2009., L 110, str. 30.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 1., str. 269.)

naložio prestanak korištenja ugovornih odredaba za koje je ta udruga tvrdila da su protivne zakonskim zabranama odnosno dobrim poslovnim običajima.

U postupku koji je pokrenula austrijska udruga Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) želio je doznati je li u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 93/13/EEZ⁹ nepoštena ugovorna odredba općih uvjeta poslovanja sadržanih u ugovoru koji je sklopljen elektroničkim putem između prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge) i potrošača, prema kojoj je taj ugovor uređen pravom države članice u kojoj se nalazi sjedište tog prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge). Oberster Gerichtshof postavio je također pitanje podliježe li na temelju članka 4. stavka 1. točke (a) Direktive 95/46/EZ¹⁰ obrada osobnih podataka koju provodi poduzetnik pravu države članice prema kojoj taj poduzetnik usmjerava svoju djelatnost.

Sud smatra da uredbe Rim I¹¹ i Rim II¹² treba tumačiti na način da se pravo mjerodavno za postupak radi nalaganja prestanka treba odrediti u skladu s člankom 6. stavkom 1. Uredbe Rim II ako povrede pravnog poretka proizlaze iz korištenja nepoštenih odredbi. Nasuprot tomu, mjerodavno pravo za ocjenu predmetne ugovorne odredbe treba odrediti primjenom Uredbe Rim I, bilo da se ta ocjena provodi u okviru individualne ili kolektivne tužbe.

Međutim, iz članka 6. stavka 2. Uredbe Rim I proizlazi da izbor mjerodavnog prava ne ovisi o primjeni obveznih odredbi predviđenih pravom države koje su potrošači čija se prava brane tužbom radi nalaganja prestanka rezidenti. Te odredbe mogu obuhvaćati odredbe kojima se prenosi Direktiva 93/13/EEZ ako one osiguravaju višu razinu zaštite potrošača.

Dakle, ugovorna odredba koja nije bila predmet individualnih pregovora, a prema kojoj pravo države članice sjedišta prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge) uređuje ugovor sklopljen elektroničkim putem s potrošačem, nepoštena je u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 93/13/EEZ ako dovodi tog potrošača u zabludu dajući mu dojam da se na ugovor primjenjuje samo pravo te države a da ga ne obavještava o činjenici da uživa i zaštitu koju mu osiguravaju obvezne odredbe prava koje bi bilo mjerodavno da ne postoji ta ugovorna odredba.

Osim toga, članak 4. stavak 1. točku (a) Direktive 95/46/EZ treba tumačiti na način da je obrada osobnih podataka koju provodi poduzetnik za e-trgovinu uređena pravom države članice prema kojoj taj poduzetnik usmjerava svoje aktivnosti ako se pokaže da taj poduzetnik predmetne podatke obrađuje u okviru aktivnosti poslovnog nastana

⁹ Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24. i ispravci SL 2024./90009, L i SL 2024./900093, L)

¹⁰ Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

¹¹ Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I) (SL 2008., L 177, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 109. i ispravak SL 2015, L 66, str. 22.)

¹² Uredba (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze (Rim II) (SL 2007., L 199, str. 40.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 73.)

smještenog u toj državi članici. Valja procijeniti kako stupanj stabilnosti aranžmana tako i stvarnost obavljanja aktivnosti u predmetnoj državi članici.

Presuda od 7. prosinca 2010. (veliko vijeće), Pammer i Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, [EU:C:2010:740](#))

Spojeni predmeti Pammer i Alpenhof odnose se na dva spora u glavnim postupcima u pogledu sličnih pitanja. U predmetu Pammer potrošač s boravištem u Austriji tužio je brodarku teretnih brodova s poslovnim nastanom u Njemačkoj radi povrata cijene putovanja. Taj se potrošač žalio da brod i odvijanje putovanja nisu odgovarali opisu istaknutom na internetskoj stranici posredničke agencije koja je nudila takva putovanja, a također je imala poslovni nastan u Njemačkoj.

Prvostupanjski austrijski sud proglasio se nadležnim za vođenje postupka. Nasuprot tomu, žalbeni sud proglasio je nenadležnost austrijskih sudova. Postavljajući prethodno pitanje, Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) želio je doznati na koji način treba tumačiti pojam ugovora kojim se kombiniraju putovanje i smještaj za paušalnu cijenu u smislu članka 15. stavka 3. Uredbe (EZ) br. 44/2001¹³, odnosno ugovora na koji su primjenjive odredbe odjeljka 4. poglavlja II. te uredbe. Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev želio je doznati može li činjenica da je austrijski potrošač putovanje zapazio pregledavanjem internetske stranice posredničke agencije a da pritom putovanje nije rezervirao posredstvom interneta biti dostatna za utvrđenje nadležnosti austrijskih sudova.

U drugom predmetu, Alpenhof, austrijsko društvo sa sjedištem u Austriji koje je vodilo hotel tužilo je potrošača s boravištem u Njemačkoj radi plaćanja računa za hotelske usluge ugovorene razmjenom elektroničke pošte na temelju informacija pruženih na internetskoj stranici društva tužitelja. Austrijski sudovi odbacili su tužbu smatrajući se nenadležnima.

Sud smatra da ugovor predmet kojega je putovanje teretnim prijevoznim sredstvom može biti ugovor o prijevozu kojim se za paušalnu cijenu kombinira putovanje i smještaj ako navedeno putovanje teretnim prijevoznim sredstvom za paušalnu cijenu obuhvaća i smještaj te ako premašuje 24 sata.

Radi utvrđivanja može li se smatrati da trgovac čija je aktivnost predstavljena na njegovoj internetskoj stranici odnosno internetskoj stranici posrednika „usmjerava” svoju aktivnost prema državi članici na državnom području koje potrošač ima svoj domicil, valja provjeriti je li taj trgovac namjeravao poslovati s potrošačima s domicilom iz jedne ili više država članica.

¹³ Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

Na netaksativnom popisu elemenata koji mogu poslužiti kao naznake za utvrđivanje usmjerenosti trgovčeve aktivnosti prema državi članici potrošača moguće je navesti međunarodnu prirodu aktivnosti, navođenje planova putovanja polazište kojih je u drugim državama članicama, a odredište u mjestu trgovčeva poslovnog nastana, uporabu jezika ili valute koji nisu oni koji se uobičajeno upotrebljavaju u državi članici trgovčeva poslovnog nastana uz postojanje mogućnosti rezervacije i potvrđivanja rezervacije na tom drugom jeziku. Nasuprot tomu, puka dostupnost trgovčeve internetske stranice odnosno posrednikove internetske stranice u državi članici na državnom području koje potrošač ima domicil nije dostatna. Isto vrijedi i za navođenje adrese elektroničke pošte i drugih kontaktnih podataka odnosno uporabu jezika ili valute koji su jezik i/ili valuta koji se uobičajeno upotrebljavaju u državi članici trgovčeva poslovna nastana.

Presuda od 6. rujna 2012., Mühlleitner (C-190/11, [EU:C:2012:542](#))

U predmetu u glavnom postupku potrošačica Daniela Mühlleitner s domicilom u Austriji tužila je prodavatelje motornih vozila sa sjedištem u Hamburgu, Njemačka, u vezi s kupnjom motornog vozila. Nakon što je D. Mühlleitner pronašla kontaktne podatke prodavatelja na njihovoj internetskoj stranici, telefonski ih je kontaktirala iz Austrije, gdje je zatim elektroničkom poštom primila ponudu. Međutim, ugovor je sklopljen kod prodavatelja u Njemačkoj.

Prvostupanjski sud Landesgericht Wels (Zemaljski sud u Welsu, Austrija) zatim je odbacio tužbu proglašivši se nenadležnim. Oberlandesgericht Linz (Visoki zemaljski sud u Linzu, Austrija) potvrdio je tu odluku podsjećajući na to da internetska stranica koja je samo „pasivna” nije dostatna za utvrđenje usmjerenosti aktivnosti prema državi potrošača. D. Mühlleitner podnijela je reviziju protiv te odluke pred Oberster Gerichtshofom (Vrhovni sud, Austrija). Oberster Gerichtshof pitao je Sud uvjetuje li se primjena članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I¹⁴ činjenicom da je ugovor između potrošača i osobe koja se bavi profesionalnom aktivnošću sklopljen na daljinu.

Sud je presudio da članak 15. stavak 1. točku (c) Uredbe br. 44/2001 valja tumačiti na način da se njime ne zahtijeva da ugovor između potrošača i osobe koja se bavi profesionalnom aktivnošću mora biti sklopljen na daljinu.

Kao prvo, tom se odredbom njezina primjena ne uvjetuje izričito činjenicom da su ugovori koji podliježu njezinu području primjene bili sklopljeni na daljinu. Kao drugo, u pogledu teleološkog tumačenja navedene odredbe, valja navesti da bi dodavanje uvjeta koji se odnosi na sklapanje potrošačkih ugovora na daljinu bilo protivno zadanom cilju te odredbe, odnosno zaštiti potrošača kao slabije ugovorne stranke. Kao treće, bitan uvjet kojem je podređena primjena članka 15. stavka 1. točke (c) navedene uredbe odnosi se

¹⁴ Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

na trgovačku ili profesionalnu aktivnost usmjerenu prema državi domicila potrošača. U tom pogledu stupanje u kontakt na daljinu, rezervacija robe ili usluge na daljinu odnosno, *a fortiori*, sklapanje potrošačkog ugovora na daljinu upućuju na poveznicu ugovora s takvom aktivnošću.

Presuda od 17. listopada 2013., Emrek (C-218/12, [EU:C:2013:666](#))

L. Emrek, s domicilom u Saarbrückenu (Njemačka), bio je u potrazi za motornim vozilom te je posredstvom poznanika doznao za postojanje poduzeća V. Sabranovica. V. Sabranovic vodio je u Spicherenu (Francuska) poduzeće za prodaju rabljenih motornih vozila. On je također održavao internetsku stranicu koja je sadržavala kontaktne podatke njegova poduzeća, uključujući francuski telefonski broj i njemački broj mobilnog telefona, zajedno s pripadajućim međunarodnim pozivnim brojevima. Međutim, L. Emrek nije doznao za to poduzeće posredstvom interneta. Tako je L. Emrek u svojstvu potrošača sklopio pisani ugovor o kupoprodaji rabljenog motornog vozila s V. Sabranovicem u njegovoj poslovnoj jedinici.

L. Emrek zatim je pred Amtsgerichtom Saarbrücken (Općinski sud u Sarrbrückenu, Njemačka) podnio tužbu protiv V. Sabranovica u vezi s jamstvom za ispravnost. Navedeni sud proglasio se nenadležnim. L. Emrek uložio je žalbu protiv te odluke pred sudom koji je uputio zahtjev, odnosno Landgerichtom Saarbrücken (Zemaljski sud u Sarrbrückenu, Njemačka). Taj je sud želio doznati zahtijeva li se za primjenu članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe (EZ) br. 44/2001 postojanje uzročne veze između trgovčevih internetskih aktivnosti usmjerenih prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil i sklapanja ugovora.

Sud je podsjetio na to da je u svojoj presudi Pammer i Alpenhof (C-585/08 i C-144/09) utvrdio netaksativan popis naznaka koje bi mogle pomoći nacionalnom sudu da ocijeni je li ispunjen bitan uvjet u pogledu trgovačke aktivnosti usmjerene prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil.

Sud je zaključio da članak 15. stavak 1. točku (c) Uredbe (EZ) br. 44/2001 treba tumačiti na način da se njime ne zahtijeva postojanje uzročne veze između sredstva upotrijebljenog kako bi se trgovačka ili profesionalna aktivnost usmjerila prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil, odnosno internetske stranice, i sklapanja ugovora s tim potrošačem. Međutim, postojanje takve uzročne veze naznaka je poveznice ugovora i takve aktivnosti.

Presuda od 21. svibnja 2015., El Majdoub (C-322/14, [EU:C:2015:334](#))

Spor u glavnom postupku odnosio se na prodaju motornog vozila posredstvom internetske stranice. Opći uvjeti poslovanja dostupni na toj stranici sadržavali su sporazum o prenošenju nadležnosti u korist suda sa sjedištem u državi članici. Prozor koji sadržava navedene opće uvjete prodaje nije se otvarao automatski ni tijekom

registracije ni tijekom svake kupnje, s obzirom na to da je kupac radi prihvaćanja tih uvjeta morao označiti poseban kvadratić.

Landgericht Krefeld (Zemaljski sud u Krefeldu, Njemačka) zatražio je od Suda utvrđenje valjanosti ugovorne odredbe o prenošenju nadležnosti u slučaju primjene tehnike prihvaćanja „klikom“.

Kao prvo, kad je riječ o stvarnoj suglasnosti zainteresiranih osoba, koja predstavlja jedan od ciljeva članka 23. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 44/2001, Sud je utvrdio da je kupac o kojem je riječ u glavnom postupku na izričit način prihvatio predmetne opće uvjete, označivši odgovarajući kvadratić na internetskoj stranici odnosnog prodavatelja. Kao drugo, Sud je smatrao da iz doslovnog tumačenja članka 23. stavka 2. te uredbe proizlazi da se njime zahtijeva da se ponudi „mogućnost“ osiguranja trajnog zapisa sporazuma o prenošenju nadležnosti, neovisno o tome je li kupac doista trajno zapisao tekst općih uvjeta prije ili nakon što je označio kvadratić koji naznačuje da ih prihvaća.

U tom je pogledu Sud primijetio da je cilj te odredbe da se s određenim oblicima elektroničkih priopćenja postupa kao s pisanim oblikom, kako bi se pojednostavnilo sklapanje ugovora elektroničkim putem, s obzirom na to da se priopćenje odnosnih informacija ostvaruje i ako su one dostupne na zaslonu računala. Kako bi se elektroničkim priopćenjem mogla osigurati ista jamstva, osobito u vezi s dokazivanjem, dovoljno je da bude „moguće“ spremati i ispisati informacije prije sklapanja ugovora. Stoga, ako tehnika prihvaćanja „klikanjem“ omogućuje ispis i spremanje teksta općih uvjeta prije sklapanja ugovora, okolnost da se internetska stranica koja sadržava te uvjete ne otvara automatski tijekom registracije na internetskoj stranici i tijekom svake kupnje ne može dovesti u pitanje valjanost sporazuma o prenošenju nadležnosti. Dakle, takva tehnika prihvaćanja predstavlja elektroničko priopćenje u smislu članka 23. stavka 2. Uredbe (EZ) br. 44/2001.

Presuda od 25. siječnja 2018., Schrems (C-498/16, [EU:C:2018:37](#))

Maximilian Schrems bio je privatni korisnik društvene mreže Facebook od 2008., nakon čega je podnio mnogobrojne pritužbe protiv društva Facebook Ireland Limited. Usto, on je nakon 2011. otvorio Facebook stranicu koju je sam registrirao i izradio kako bi korisnike interneta obavještavao o svojoj tužbi. Također, osnovao je neprofitnu udrugu cilj koje je ostvarenje temeljnog prava na zaštitu podataka i pružanje financijske podrške pilot-slučajevima.

U okviru spora između Maximiliana Schremsa i društva Facebook Ireland Limited u pogledu zahtjeva za utvrđenje, propuštanje, pružanje informacija i objavu financijskih izvješća društva Facebook, Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) postavio je pitanje treba li članak 15. Uredbe (EZ) br. 44/2001 tumačiti na način da osoba gubi svojstvo potrošača ako nakon višegodišnjeg korištenja privatnim korisničkim računom na Facebooku objavljuje knjige, prima honorare za predavanja odnosno vodi internetske stranice. Sud koji je uputio zahtjev također je pitao treba li članak 16. navedene uredbe

tumačiti na način da potrošač može istodobno isticati ne samo vlastita prava iz potrošačkog ugovora nego i slična prava drugih potrošača s domicilom u istoj ili drugoj državi članici odnosno u trećoj državi.

Sud je pojasnio da se pojam „potrošač” mora autonomno i usko tumačiti. Radi utvrđivanja primjenjuje li se članak 15., svrha ugovora koji su stranke sklopile mora se odnositi na uporabu predmetne robe ili usluge koja nije profesionalna. U slučaju osobe koja sklapa ugovor radi uporabe koja se djelomično odnosi na njezinu profesionalnu aktivnost, veza između navedenog ugovora i profesionalne aktivnosti zainteresirane osobe toliko je slaba da postaje marginalna pa stoga ima samo zanemarivu ulogu u kontekstu transakcije.

Nadalje, Sud je naveo da je potrošač zaštićen kao potrošač samo kada je osobno tužitelj ili tuženik u postupku. Zato se podnositelj zahtjeva koji sâm nije stranka predmetnog potrošačkog ugovora ne može pozivati na sudsku nadležnost u potrošačkim stvarima. Ta razmatranja trebaju također vrijediti u odnosu na potrošača koji je cesionar prava drugih potrošača. Naime, člankom 16. stavkom 1. nužno se podrazumijeva sklapanje potrošačkog ugovora s tuženom osobom koja se bavi profesionalnom aktivnošću.

Osim toga, ustupanje potraživanja ne može samo po sebi utjecati na određivanje nadležnog suda. Iz toga slijedi da se nadležnost sudova ne može zasnovati koncentracijom više prava kod jednog tužitelja. Uredba se ne primjenjuje na potrošačku tužbu poput one o kojoj je riječ u ovom slučaju.

3. Zaštita potrošača

Presuda od 16. listopada 2008., Bundesverband der Verbraucherzentralen (C-298/07, [EU:C:2008:572](#))

DIV, poduzeće za osiguranje motornih vozila, nudilo je svoje usluge isključivo putem interneta. Ono je na svojim internetskim stranicama navodilo svoju poštansku adresu i adresu elektroničke pošte, ali ne i svoj telefonski broj, koji bi bio priopćen tek po sklapanju ugovora o osiguranju. Nasuprot tomu, osobe koje su bile zainteresirane za njegove usluge mogle su društvu DIV postavljati pitanja posredstvom internetskog obrasca za kontakt, dok bi se odgovori slali elektroničkom poštom. Njemačka savezna unija potrošačkih udruga Bundesverband der Verbraucherzentralen ipak je smatrala da je društvo DIV bilo dužno navesti svoj telefonski broj na svojoj internetskoj stranici. Naime, to je bio jedini način da se zajamči izravna komunikacija.

Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka) odlučio je zatim postaviti Sudu pitanje zahtijeva li se člankom 5. stavkom 1. točkom (c) Direktive 2000/31/EZ¹⁵ navođenje telefonskog broja.

Sud je presudio da se članak 5. stavak 1. točka (c) Direktive 2000/31/EZ mora tumačiti na način da je prije bilo kakvog sklapanja ugovora s primateljima usluga pružatelj usluga dužan tim primateljima usluga pružiti, uz svoju adresu elektroničke pošte, i druge informacije koje omogućuju stupanje u brzi kontakt kao i izravnu i učinkovitu komunikaciju.

Te informacije ne moraju nužno biti telefonski broj. One se mogu nalaziti u elektroničkom obrascu za kontakt, posredstvom kojeg se primatelji usluge mogu internetskim putem obratiti pružatelju usluga, koji im zatim odgovara elektroničkom poštom, osim u situacijama u kojima primatelj usluge, nakon što je elektroničkim putem stupio u kontakt s pružateljem usluga, ostane bez pristupa elektroničkoj mreži pa zatraži od pružatelja usluga drugi, neelektronički oblik komunikacije.

Presuda od 3. rujna 2009., Messner (C-489/07, [EU:C:2009:502](#))

P. Messner, njemačka potrošačica, odustala je od internetske kupnje prijenosnog računala. Prodavatelj računala odbio je besplatno ukloniti nedostatak koji se pojavio osam mjeseci nakon kupnje. P. Messner zatim je davanjem izjave odustala od kupoprodajnog ugovora te je predložila vraćanje prijenosnog računala prodavatelju uz odgovarajući povrat novaca. To je odustajanje provedeno u rokovima koje propisuje BGB (njemački Građanski zakonik) jer P. Messner nije primila informacije koje su propisane odredbama tog zakonika, čime bi počeo teći rok za odustajanje. P. Messner zahtijevala je iznos od 278 eura pred Amtsgerichtom Lahr (Općinski sud u Lahru, Njemačka). Prodavatelj je osporavao tužbeni zahtjev tvrdeći da mu P. Messner u svakom slučaju duguje kompenzacijsku naknadu za gotovo osam punih mjeseci korištenja prijenosnim računalom.

Sud je u svojoj presudi naveo da se odredbe druge rečenice stavka 1. članka 6. i odredbe stavka 2. članka 6. Direktive 97/7/EZ¹⁶ moraju tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis kojim se propisuje općenita mogućnost prodavatelja da od potrošača zahtijeva kompenzacijsku naknadu za korištenje robom kupljenom ugovorom sklopljenim na daljinu u slučaju kada taj potrošač u otvorenom roku ostvaruje svoje pravo na odustajanje.

Naime, ako bi potrošač zbog same mogućnosti korištenja robom tijekom razdoblja u kojem je ona bila u njegovu posjedu morao platiti takvu kompenzacijsku naknadu, to bi

¹⁵ Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

¹⁶ Direktiva 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 1997. o zaštiti potrošača s obzirom na sklapanje ugovora na daljinu (SL 1997., L 144, str. 19.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 30.)

značilo da on svoje pravo na odustajanje može ostvarivati samo ako plati navedenu naknadu. Takva bi posljedica bila očito proturječna tekstu i svrsi druge rečenice stavka 1. članka 6. i stavka 2. članka 6. Direktive 97/7/EZ te bi potrošaču oduzela, među ostalim, mogućnost da slobodno i bez pritiska iskoristi razdoblje mirovanja određeno tom direktivom.

Također, ako bi se zbog obične okolnosti pregledavanja i isprobavanja robe potrošaču naložilo plaćanje kompenzacijske naknade, u pitanje bi bile dovedene učinkovitost i djelotvornost prava na odustajanje. Budući da je cilj prava na odustajanje upravo davanje potrošaču te mogućnosti, činjenica da ju je on iskoristio ne može dovesti do toga da potrošač navedeno pravo može ostvarivati samo pod uvjetom plaćanja naknade.

Međutim, tim odredbama nije protivno nalaganje potrošaču plaćanja kompenzacijske naknade za korištenje robom u slučaju kada se on navedenom robom koristio na način koji je nespojiv s načelima građanskog prava, kao što su to dobra vjera ili stjecanje bez osnove, pod uvjetom da se time ne ugroze svrha navedene direktive te osobito učinkovitost i djelotvornost prava na odustajanje, a što je na nacionalnom sudu da provjeri.

Presuda od 15. travnja 2010., Heinrich Heine (C-511/08, [EU:C:2010:189](#))

Poduzetnik za prodaju na daljinu Heinrich Heine propisivao je u svojim općim uvjetima poslovanja da potrošač plaća paušalni iznos od 4,95 eura po osnovi troškova dostave. Dobavljač bi zadržavao iznos čak i ako je potrošač ostvario svoje pravo na odustajanje. Njemačka potrošačka udruga Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen podnijela je protiv društva Heinrich Heine tužbu radi prestanka te prakse jer je smatrala da se troškovi dostave ne mogu pripisivati potrošaču u slučaju odustajanja. Prema mišljenju Bundesgerichtshofa (Savezni vrhovni sud, Njemačka), njemačkim pravom kupcu se ne pruža nikakvo izričito pravo na povrat troškova dostave naručene robe. Međutim, taj je sud zatražio tumačenje Direktive 97/7/EZ¹⁷ od Suda jer je dvojio o tome je li u skladu s tom direktivom obračunavanje potrošaču troškova dostave čak i kad on ostvari svoje pravo na odustajanje.

Sud je u svojoj presudi utvrdio da se druga rečenica prvog podstavka stavka 1. članka 6. i stavak 2. članka 6. Direktive 97/7/EZ moraju tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis kojim se dobavljaču dopušta da u ugovoru sklopljenom na daljinu pripiše potrošaču troškove dostave robe u slučaju kada taj potrošač ostvaruje svoje pravo na odustajanje.

Naime, tim je odredbama dobavljaču omogućeno da potrošaču, u slučaju njegova odustajanja, pripiše samo izravne troškove slanja robe. Ako bi se na potrošačev teret

¹⁷ Direktiva 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 1997. o zaštiti potrošača s obzirom na sklapanje ugovora na daljinu (SL 1997., L 144, str. 19.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 30.)

trebali staviti i troškovi dostave, to bi ga nužno odvrćalo od ostvarivanja njegova prava na odustajanje te bi takvo pripisivanje troškova bilo protivno samom cilju navedenog članka 6.

Usto, takvo pripisivanje troškova dovelo bi u pitanje uravnoteženu raspodjelu rizika između stranaka u ugovorima koji se sklapaju na daljinu jer bi se potrošaču nametnulo snošenje svih troškova u vezi s prijevozom robe.

Presuda od 6. srpnja 2017., Air Berlin (C-290/16, [EU:C:2017:523](#))

Njemački zračni prijevoznik Air Berlin unio je u svoje opće uvjete poslovanja ugovornu odredbu prema kojoj se od iznosa koji putniku treba vratiti ako se ne pojavi na ukrcaju leta ekonomske klase ili otkaže rezervaciju na ime troškova obrade odbija 25 eura. Njemačka savezna unija potrošačkih udruga Bundesverband der Verbraucherzentralen smatrala je da je na temelju njemačkog prava ta ugovorna odredba ništava jer je korisnike usluga neopravdano dovodila u nepovoljniji položaj te da Air Berlin ne može zahtijevati podmirenje posebnih troškova za ispunjavanje zakonske obveze. Stoga je Bundesverband podnio tužbu radi prestanka te prakse protiv društva Air Berlin pred njemačkim sudovima.

Bundesverband je u okviru te tužbe osporavao praksu društva Air Berlin u pogledu prikazivanja cijena na svojoj internetskoj stranici. Naime, prilikom simulacije internetske rezervacije provedene 2010. Bundesverband je utvrdio da su navedeni porezi i pristojbe bili znatno niži od iznosa koje su stvarno naplaćivale dotične zračne luke.

Bundesverband je smatrao da ta praksa može dovesti potrošača u zabludu te da je protivna pravilima o transparentnosti cijena koja su propisana Uredbom Unije o obavljanju zračnog prijevoza¹⁸. Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka) postavio je Sudu upit, s jedne strane, treba li se Uredba (EZ) br. 1008/2008 tumačiti na način da zračni prijevoznici prilikom objave svojih cijena moraju prikazati stvaran iznos pristojba i da ih stoga ne smiju djelomično uključiti u svoje cijene te, s druge strane, protivi li se toj uredbi primjena nacionalnog propisa koji se odnosi na pravo općih uvjeta poslovanja i koji se temelji na pravu Unije, a kojim se zabranjuje zaračunavanje posebnih troškova obrade korisnicima usluga koji se nisu pojavili na letu ili su otkazali rezervaciju.

Sud je odgovorio da treću rečenicu stavka 1. članka 23. Uredbe (EZ) br. 1008/2008 treba tumačiti na način da zračni prijevoznici prilikom objave svojih cijena prijevoza moraju odvojeno iskazati iznose koje korisnici usluga trebaju platiti na ime poreza, pristojbi u zračnim lukama i ostalih pristojbi, prireza ili provizija navedenih u toj uredbi i da te stavke ne mogu, čak ni djelomično, uključiti u cijenu prijevoza. Cilj je članka 23. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008, među ostalim, zajamčiti obavješćivanje i transparentnost cijena usluga u zračnom prijevozu iz zračne luke smještene na državnom području države

¹⁸ Uredba (EZ) br. 1008/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. rujna 2008. o zajedničkim pravilima za obavljanje zračnog prijevoza u Zajednici (SL 2008., L 293, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 8., str. 164.)

članice te se stoga njime pridonosi zaštiti korisnika tih usluga. Uostalom, drukčije tumačenje oduzelo bi toj odredbi koristan učinak.

Članak 22. stavak 1. Uredbe (EZ) br. 1008/2008 treba tumačiti na način da mu se ne protivi mogućnost da primjena nacionalnog propisa kojim se prenosi Direktiva 93/13/EEZ dovede do proglašenja ništavosti ugovorne odredbe iz općih uvjeta poslovanja kojom se omogućuje zaračunavanje posebnih paušalnih troškova obrade korisnicima usluga koji se nisu pojavili na letu ili su otkazali rezervaciju. Sud je u tom pogledu utvrdio da se opća pravila o zaštiti potrošača od nepoštenih ugovornih odredaba primjenjuju i na ugovore o zračnom prijevozu.

Tako se u petoj uvodnoj izjavi Uredbe (EEZ) br. 2409/92, koja je stavljena izvan snage Uredbom (EZ) br. 1008/2008, navodilo da je trebalo „upotpuniti slobodu utvrđivanja cijena odgovarajućim odredbama čiji je cilj zaštita interesa potrošača i industrije”.

Presuda od 10. srpnja 2019., Amazon EU (C-649/17, [EU:C:2019:576](#))

Poduzeće Amazon EU Sàrl sa sjedištem u Luksemburgu nudi internetsku prodaju različitih proizvoda. Njemačka Savezna unija organizacija i udruga potrošača (u daljnjem tekstu: Savezna unija) podnijela je okružnom sudu u glavnom postupku tužbu za prestanak praksi društva Amazon EU u pogledu prikazivanja informacija na njegovoj internetskoj stranici www.amazon.de kojima je potrošaču omogućeno da stupi u kontakt s tim društvom. Budući da je taj sud odbio navedenu tužbu, Savezna unija podnijela je žalbu pred visokim zemaljskim sudom, koja je također odbijena. Stoga je Savezna unija podnijela reviziju Bundesgerichtshofu (Savezni vrhovni sud, Njemačka), koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku.

Taj se zahtjev za prethodnu odluku odnosio na tumačenje članka 6. stavka 1. točke (c) Direktive 2011/83/EZ¹⁹.

Kao prvo, Sud je podsjetio na to da je mogućnost koja se nudi potrošaču da brzo stupi u vezu s trgovcem i s njim učinkovito komunicira, kao što je to predviđeno navedenom odredbom, od temeljne važnosti za očuvanje i djelotvornu provedbu prava potrošača i posebice prava na odustajanje, čiji su načini i uvjeti ostvarivanja navedeni u člancima 9. do 16. te direktive. Međutim, prilikom tumačenja navedene odredbe valja osigurati pravu ravnotežu između visoke razine zaštite potrošača i konkurentnosti poduzeća, kao što je to navedeno u uvodnoj izjavi 4. Direktive 2011/83/EU, uz poštovanje slobode poduzetništva, kako je navedena u Povelji Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

¹⁹ Direktiva 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača, izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2011., L 304, str. 64.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 8., str. 260.).

Sud je smatrao da je na nacionalnom sudu da procijeni, s obzirom na sve okolnosti u kojima potrošač stupa u vezu s trgovcem putem internetske stranice i osobito s obzirom na prikaz i funkcionalnost te stranice, omogućuju li komunikacijska sredstva koja je taj trgovac stavio na raspolaganje tom potrošaču da brzo stupi u vezu s njim i učinkovito komunicira, u skladu s člankom 6. stavkom 1. točkom (c) Direktive 2011/83/EU.

U tom pogledu Sud je naglasio da se bezuvjetna obveza da se potrošaču u svim okolnostima stavi na raspolaganje telefonski broj odnosno da se uspostavi telefonska linija, telefaks ili nova adresa elektroničke pošte koja će potrošačima omogućiti da stupe u vezu s trgovcem čini neproporcionalnom.

Sud je stoga smatrao da izraz „kad su dostupni” iz članka 6. stavka 1. točke (c) Direktive 2011/83/EU treba tumačiti na način da se odnosi na situaciju u kojoj trgovac raspolaže telefonskim brojem ili brojem telefaksa te se njime ne koristi samo u svrhe koje su različite od stupanja u vezu s potrošačima. Ako ne raspolaže tim komunikacijskim sredstvima, ta mu odredba ne nalaže da potrošača mora obavijestiti o tom telefonskom broju, a još manje da uspostavi telefonsku liniju, telefaks ili novu adresu elektroničke pošte kako bi potrošačima omogućio da stupe s njim u vezu.

Kao drugo, razmatrajući može li se taj trgovac, u okolnostima poput onih u glavnom postupku, koristiti komunikacijskim sredstvima koja nisu navedena u članku 6. stavku 1. točki (c) Direktive 2011/83/EU, kao što je to sustav razmjene trenutačnih poruka ili povratnih telefonskih poziva, Sud je smatrao da članak 6. stavak 1. točku (c) Direktive 2011/83/EU treba tumačiti na način da, iako ta odredba trgovcu nalaže obvezu da potrošaču stavi na raspolaganje komunikacijsko sredstvo koje može ispuniti kriterije izravne i učinkovite komunikacije, tom se članku ne protivi to da navedeni trgovac stavi na raspolaganje komunikacijska sredstva različita od onih navedenih u toj odredbi kako bi ispunio te kriterije.

4. Zaštita osobnih podataka

Presuda od 1. listopada 2015., Weltimmo (C-230/14, [EU:C:2015:639](#))

Weltimmo, društvo registrirano u Slovačkoj, upravljalo je internetskom stranicom za posredovanje nekretninama koje su se nalazile u Mađarskoj te je u vezi s time obrađivalo osobne podatke oglašivača. Oglasi su se besplatno oglašavali tijekom jednog mjeseca, nakon čega su postajali naplatni. Velik broj oglašivača zatražio je elektroničkom poštom povlačenje svojih oglasa po isteku tog vremena i istodobno brisanje osobnih podataka koji se na njih odnose. Međutim, društvo Weltimmo nije brisalo te podatke, nego je dotičnim osobama izdavalo račune za svoje usluge. Budući da ti iznosi nisu bili plaćani, društvo Weltimmo prosljeđivalo je osobne podatke dotičnih oglašivača poduzećima za naplatu potraživanja. Nakon što su oglašivači podnijeli pritužbu mađarskom tijelu zaduženom za zaštitu podataka, ono je društvu Weltimmo izreklo

novčanu kaznu u iznosu od 10 milijuna mađarskih forinti (približno 32 000 eura) zbog povrede mađarskog zakona kojim se prenosi Direktiva 95/46/EZ²⁰.

Društvo Weltimmo osporavalo je odluku nadzornog tijela pred mađarskim sudovima. Postupajući u kasacijskom postupku u navedenom predmetu, Kúria (Vrhovni sud, Mađarska) postavila je Sudu upit omogućuje li se navedenom direktivom mađarskom nadzornom tijelu primjena mađarskog zakona donesenog na temelju direktive i izricanje novčanih kazni propisanih tim zakonom.

Sud je podsjetio na to da iz uvodne izjave 19. Direktive 95/46/EZ proizlazi fleksibilno razumijevanje pojma poslovnog nastana. Dakle, kako bi se utvrdilo ima li društvo koje je nadzornik obrade poslovni nastan u državi članici različitoj od države članice ili treće zemlje u kojoj je registrirano, treba procijeniti kako stupanj stabilnosti aranžmana tako i djelotvornost obavljanja djelatnosti u toj drugoj državi članici. To osobito vrijedi za poduzeća koja se bave pružanjem usluga isključivo putem interneta.

Sud je smatrao da članak 4. stavak 1. točku (a) Direktive 95/46/EZ treba tumačiti na način da omogućuje primjenu zakonodavstva koje se odnosi na zaštitu osobnih podataka države članice koja je različita od one u kojoj je nadzornik obrade tih podataka registriran ako on posredstvom stabilnih aranžmana na državnom području te države članice obavlja djelotvornu i stvarnu djelatnost. Nasuprot tomu, nije bitno državljanstvo osoba čiji se osobni podaci obrađuju.

U slučaju da nadzorno tijelo države članice zaključi da pravo koje je primjenjivo na obradu osobnih podataka nije pravo te, nego neke druge države članice, članak 28. stavke 1., 3. i 6. te direktive treba tumačiti na način da to nadzorno tijelo ne bi moglo izvršavati djelotvorne ovlasti za posredovanje. Stoga to tijelo ne može na temelju prava države članice u kojoj se nalazi nametati sankcije nadzorniku obrade tih podataka koji nema poslovni nastan na tom području. Naime, iz zahtjeva teritorijalnog suvereniteta predmetne države članice, načela zakonitosti i pojma vladavine prava proizlazi da se ovlast kažnjavanja u načelu ne može izvršavati izvan zakonskih granica u kojima je upravno tijelo ovlašteno djelovati, pri čemu ono poštuje pravo države članice kojoj pripada.

Presuda od 6. listopada 2015. (veliko vijeće), Schrems (C-362/14, [EU:C:2015:650](#))

Maximillian Schrems austrijski je državljanin koji je od 2008. koristio Facebook. Irsko društvo kći društva Facebook prenosilo je u cijelosti ili djelomično osobne podatke M. Schremsa na poslužitelje smještene na državnom području SAD-a, gdje su bili predmet obrade. M. Schrems uputio je pritužbu irskom nadzornom tijelu smatrajući da, s obzirom na otkrića Edwarda Snowdena iz 2013. u vezi s aktivnostima obavještajnih službi SAD-a, posebice National Security Agencyja, odnosno skraćeno NSA-a, pravo i

²⁰ Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

praksa SAD-a ne nude dovoljnu razinu zaštite osobnih podataka prenesenih u tu zemlju od nadzornih aktivnosti koje ondje provode javna tijela. Irsko tijelo odbilo je pritužbu, među ostalim, zato što je Komisija u svojoj odluci 2000/520/EZ²¹ smatrala da SAD u okviru sustava „sigurne luke” osigurava odgovarajuću razinu zaštite prenesenih osobnih podataka.

Postupajući u predmetu, High Court (Visoki sud, Irska) želio je doznati onemogućuje li se tom Komisijinom odlukom nacionalno nadzorno tijelo da razmotri pritužbu u kojoj se navodi da treća zemlja ne osigurava odgovarajuću razinu zaštite te da prema potrebi suspendira sporni prijenos podataka.

Sud je odgovorio da postupak prijenosa osobnih podataka iz države članice u treću zemlju jest kao takav obrada osobnih podataka u smislu članka 2. točke (b) Direktive 95/46/EZ²², koja je provedena na državnom području države članice. Nacionalna nadzorna tijela ovlaštena su dakle nadzirati poštuje li prijenos osobnih podataka iz države članice u kojoj se nalaze ta tijela u treću zemlju zahtjeve utvrđene Direktivom 95/46.

Na taj način, sve dok Sud, koji je jedini nadležan za utvrđivanje nevaljanosti akta Unije, ne proglasi Komisijinu odluku nevaljanom, države članice i njihova tijela ne mogu donositi mjere koje su suprotne toj odluci, kao što su to akti kojima se s obvezujućim učinkom utvrđuje da treće zemlje na koje se odnosi ta odluka ne osiguravaju odgovarajuću razinu zaštite. U slučaju da nadzorno tijelo zaključi da su elementi koji su istaknuti u prilog zahtjevu u vezi sa zaštitom prava i sloboda u odnosu na obradu osobnih podataka neosnovani i zbog toga odbije taj zahtjev, osoba koja je podnijela navedeni zahtjev mora imati pristup sudskim pravnim sredstvima koja joj omogućuju pobijanje pred nacionalnim sudovima takve odluke kojom je oštećena. U protivnom slučaju, kada navedeno tijelo smatra da su prigovori osobe koja je podnijela takav zahtjev osnovani, to isto tijelo mora, u skladu s člankom 28. stavkom 3. prvim podstavkom trećom alinejom Direktive 95/46/EZ, povezano osobito s člankom 8. stavkom 3. Povelje, imati ovlasti za sudjelovanje u sudskim postupcima.

Članak 25. stavak 6. Direktive 95/46/EZ, tumačen u svjetlu članaka 7., 8. i 47. Povelje, treba tumačiti na način da odluka donesena na temelju te odredbe kojom Komisija utvrđuje da treća zemlja osigurava odgovarajuću razinu zaštite ne onemogućava nadzorno tijelo države članice da ispita zahtjev osobe u vezi sa zaštitom njezinih prava i sloboda u pogledu obrade osobnih podataka koji se nju odnose i koji su preneseni iz države članice u tu treću zemlju, a nastavno na navode te osobe da važeće pravo i praksa u toj trećoj zemlji ne osiguravaju odgovarajuću razinu zaštite.

²¹ Odluka Komisije 2000/520/EZ od 26. srpnja 2000. sukladno s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o primjerenosti zaštite koju pružaju načela privatnosti „sigurne luke” i uz njih vezana često postavljana pitanja koje je izdalo Ministarstvo trgovine SAD-a (SL 2000., L 215, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 16., svezak 3., str. 9.)

²² Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

Izraz „odgovarajuća razina zaštite” iz članka 25. stavka 6. Direktive 95/46/EZ mora se shvatiti na način da zahtijeva da ta treća zemlja djelotvorno osigura, na temelju domaćeg zakonodavstva ili međunarodnih obveza koje je preuzela, razinu zaštite temeljnih prava i sloboda koja je bitno jednakovrijedna onoj zaštiti koja se jamči u okviru Unije na temelju te direktive, tumačene u svjetlu Povelje.

Naime, načela „sigurne luke” primjenjuju se jedino na organizacije iz SAD-a koje su provele vlastito potvrđivanje i primaju osobne podatke iz Unije, a javna tijela SAD-a nisu podvrgnuta poštovanju navedenih načela. Štoviše, Odlukom 2000/520/EZ omogućuje se, na temelju zahtjeva nacionalne sigurnosti, javnog interesa ili provedbe zakona SAD-a, zadiranje u temeljna prava osoba čiji se osobni podaci prenose ili bi se mogli prenositi iz Unije u SAD a da ona pritom ne sadržava nikakvo utvrđenje o postojanju državnih pravila SAD-a za ograničavanje mogućih miješanja u ta prava kao ni utvrđenje o učinkovitoj pravnoj zaštiti protiv zadiranja takve prirode.

Usto, Komisija je donošenjem članka 3. Odluke 2000/520/EZ prekoračila nadležnost koja joj je dodijeljena u članku 25. stavku 6. Direktive 95/46/EZ, tumačenom u svjetlu Povelje, te je on stoga nevaljan.

Presuda od 1. listopada 2019., Planet49 (veliko vijeće) (C-673/17, [EU:C:2019:801](#))

Društvo Planet49 organiziralo je nagradnu igru na internetskoj stranici [www.dein-macbook.de](#). Da bi mogli sudjelovati, internetski korisnici morali su unijeti svoje ime i adresu na internetskoj stranici na kojoj su stajala polja za označavanje kvačicom. Polje kojim se dopušta instaliranje kolačića bilo je unaprijed označeno kvačicom.

Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka), pred kojim je njemački Savez udruga potrošača podnio reviziju, izrazio je dvojbu o valjanosti dobivanja privole korisnikâ korištenjem polja koje je unaprijed označeno kvačicom te o opsegu obveze informiranja koja leži na pružatelju usluge.

Zahtjev za prethodnu odluku u bitnome se odnosio na tumačenje pojma „privola” iz Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama u vezi s Direktivom 95/46/EZ i Općom uredbom o zaštiti podataka.

Kao prvo, Sud je napomenuo da se u članku 2. točki (h) Direktive 95/46/EZ, na koji upućuje članak 2. točka (f) Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, privola definira kao „svaka dobrovoljno dana, posebna i informirana izjava volje kojom osoba čiji se podaci obrađuju daje svoju suglasnost da se obrade osobni podaci koji se na nju odnose”. Sud je istaknuo da zahtjev postojanja „izjave” volje osobe čiji se podaci obrađuju jasno upućuje na aktivno, a ne na pasivno djelovanje. No, privola dana poljem koje je unaprijed označeno kvačicom ne uključuje aktivno djelovanje korisnika internetske stranice. Usto, povijest nastanka članka 5. stavka 3. Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, koja od izmjene provedene Direktivom 2009/136 predviđa da je korisnik morao „da[ti] svoj pristanak” za postavljanje kolačića, upućuje na

to da se korisnikova privola sada više ne može predmijevati i da mora proizlaziti iz njegova aktivnog djelovanja. Konačno, aktivna privola sada se predviđa Općom uredbom o zaštiti podataka, čiji članak 4. točka 11. zahtijeva očitovanje volje koje ima oblik, među ostalim, „jasn[e] potvrđn[e] radnj[e]”, a njezina uvodna izjava 32. izričito isključuje postojanje privole u slučaju „[š]utnj[e], unaprijed kvačicom označen[ih] polj[a] ili manj[ka] aktivnosti”.

Sud je stoga zaključio da privola nije valjano dana ako se pohranjivanje informacija ili pristup informacijama već pohranjenima na terminalnoj opremi korisnika internetske stranice putem kolačića dopušta poljem koje je unaprijed označeno kvačicom, a koju korisnik mora ukloniti da bi odbio dati svoju privolu.

Kao drugo, Sud je utvrdio da je cilj članka 5. stavka 3. Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama zaštititi korisnika od bilo kakvog zadiranja u privatnost, neovisno o tome odnosi li se to zadiranje na osobne podatke. Iz toga slijedi da pojam „privola” ne treba tumačiti različito ovisno o tome jesu li informacije koje se pohranjuju ili pregledavaju na terminalnoj opremi korisnika internetske stranice osobni podaci.

Kao treće, Sud je istaknuo da članak 5. stavak 3. Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama zahtijeva da je korisnik dao svoj pristanak nakon što je iscrpno i razumljivo obaviješten, uz ostalo, o namjeni postupka obrade. Međutim, iscrpne i razumljive informacije trebaju korisniku omogućiti da lako uvidi posljedice mogućeg davanja privole te osigurati da ta privola bude dana imajući na raspolaganju sve činjenice. U tom smislu, Sud je smatrao da su trajanje kolačića i pitanje imaju li treće osobe mogućnost pristupa tim kolačićima dio iscrpne i razumljive informacije koju pružatelj usluga mora dati korisniku internetske stranice.

Presuda od 16. srpnja 2020., Facebook Ireland i Schrems (C-311/18, [EU:C:2020:559](#))

Opća uredba o zaštiti podataka²³ (OUZP) određuje da do prijenosa takvih podataka trećoj zemlji u pravilu može doći samo ako predmetna treća zemlja osigurava primjerenu razinu zaštite tih podataka. U skladu s tom uredbom, Komisija može utvrditi da treća zemlja na temelju domaćeg zakonodavstva ili međunarodnih obveza koje je preuzela osigurava primjerenu razinu zaštite²⁴. Ako ne postoji takva odluka o primjerenosti, takav prijenos može se izvršiti samo ako izvoznik osobnih podataka s poslovnim nastanom u Uniji predvidi odgovarajuće zaštitne mjere koje se mogu temeljiti osobito na standardnim klauzulama o zaštiti podataka koje je donijela Komisija i pod uvjetom da su osobama na koje se odnose podaci na raspolaganju provediva prava i djelotvorni pravni lijekovi²⁵. Nadalje, OUZP-om se precizno utvrđuju uvjeti pod kojima

²³ Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (SL 2016., L 119, str. 1. i ispravci SL 2018., L 127, str. 2. i SL 2021., L 74, str. 35.)

²⁴ Članak 45. OUZP-a

²⁵ Članak 46. stavak 1. i stavak 2. točka (c) OUZP-a

može doći do takvog prijenosa kad ne postoje odluka o primjerenosti ili odgovarajuće zaštitne mjere²⁶.

Maximillian Schrems, austrijski državljanin s boravištem u Austriji korisnik je Facebooka od 2008. Kao i u slučaju drugih korisnika s boravištem u Uniji, osobne podatke M. Schremsa Facebook Ireland u cijelosti ili djelomično prenosi na poslužitelje koji pripadaju društvu Facebook Inc. i koji su smješteni na državnom području SAD-a, gdje su predmet obrade. M. Schrems irskom nadzornom tijelu podnio je pritužbu kojom je u biti zatražio zabranu tih prijenosa. Tvrdio je da pravo i prakse u SAD-u ne jamče dovoljnu razinu zaštite od pristupa javnih tijela podacima prenesenima u tu zemlju. Ta pritužba bila je odbijena, među ostalim, zbog toga što je Komisija u svojoj Odluci 2000/520²⁷ (nazvanoj Odluka „o sigurnoj luci”) utvrdila da SAD osigurava primjerenu razinu zaštite. Presudom donesenom 6. listopada 2015. Sud je, odlučujući o prethodnom pitanju koje je uputio High Court (Visoki sud, Irska), tu odluku proglasio nevaljanom (u daljnjem tekstu: presuda Schrems I)²⁸.

Nakon presude Schrems I i nakon što je irski sud naknadno poništio odluku o odbijanju pritužbe M. Schremsa, irsko nadzorno tijelo pozvalo je M. Schremsa da preformulira svoju pritužbu, s obzirom na to da je Sud poništio Odluku 2000/520. U svojoj preformuliranoj pritužbi M. Schrems i dalje je tvrdio da SAD ne nudi dovoljnu zaštitu podataka prenesenih u tu zemlju. Traži da se ubuduće obustave ili zabrane prijenosi njegovih osobnih podataka iz Unije u SAD, koje Facebook Ireland sada izvršava na temelju standardnih klauzula o zaštiti koje se nalaze u Prilogu Odluci 2010/87²⁹. Smatrajući da odlučivanje o pritužbi M. Schremsa ovisi osobito o valjanosti Odluke 2010/87, irsko nadzorno tijelo pokrenulo je postupak pred High Courtom (Visoki sud) kako bi on uputio Sudu zahtjev za prethodnu odluku. Nakon što je taj postupak pokrenut, Komisija je donijela Odluku 2016/1250 o primjerenosti zaštite u okviru europsko-američkog sustava zaštite privatnosti³⁰ (nazvanu Odluka „o sustavu zaštite privatnosti”).

Svojim zahtjevom za prethodnu odluku sud koji je uputio zahtjev pita Sud o primjenjivosti OUZP-a na prijenose osobnih podataka koji se temelje na standardnim klauzulama o zaštiti iz Odluke 2010/87, o razini zaštite koja se zahtijeva tom uredbom u okviru takvog prijenosa i o obvezama nadzornih tijela u tom kontekstu. Nadalje, High Court se pita o valjanosti kako Odluke 2010/87 tako i Odluke 2016/1250.

²⁶ Članak 49. OUZP-a

²⁷ Odluka Komisije od 26. srpnja 2000. sukladno s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o primjerenosti zaštite koju pružaju načela privatnosti „sigurne luke” i uz njih vezana često postavljana pitanja koje je izdalo Ministarstvo trgovine SAD-a (SL 2000., L 215, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 16., svezak 3., str. 9.)

²⁸ Presuda Suda od 6. listopada 2015., Schrems, (C-362/14, [EU:C:2015:650](#))

²⁹ Odluka Komisije od 5. veljače 2010. o standardnim ugovornim klauzulama za prijenos osobnih podataka obrađivačima u trećim zemljama u skladu s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2010., L 39, str. 5.), kako je izmijenjena Provedbenom odlukom Komisije (EU) 2016/2297 od 16. prosinca 2016. (SL 2016., L 344, str. 100.)

³⁰ Provedbena odluka Komisije (EU) 2016/1250 od 12. srpnja 2016. o primjerenosti zaštite u okviru europsko-američkog sustava zaštite privatnosti u skladu s Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2016., L 207, str. 1.)

Svojom današnjom presudom Sud utvrđuje da analizom Odluke 2010/87 s obzirom na Povelju o temeljnim pravima nije utvrđen nijedan element koji bi mogao utjecati na njezinu valjanost. S druge strane, Odluku 2016/1250 proglašava nevaljanom.

Sud, kao prvo, smatra da se pravo Unije, među ostalim OUZP, primjenjuje na osobne podatke koje u komercijalne svrhe gospodarski subjekt s poslovnim nastanom u državi članici prenosi na drugi gospodarski subjekt s poslovnim nastanom u trećoj zemlji, čak i ako bi tijekom ili nakon tog prijenosa te podatke mogla obrađivati tijela predmetne treće zemlje za potrebe javne sigurnosti, obrane ili nacionalne sigurnosti. On pojašnjava da ta vrsta obrade podataka tijela treće zemlje ne može takav prijenos isključiti iz područja primjene Uredbe.

Kad je riječ o razini zaštite koja se zahtijeva u okviru takvog prijenosa, Sud presuđuje da se zahtjevi koji su u tu svrhu predviđeni odredbama OUZP-a, koji se odnose na odgovarajuće zaštitne mjere, provediva prava i djelotvorne pravne lijekove, moraju tumačiti na način da osobe čiji se osobni podaci prenose u treću zemlju na temelju standardnih klauzula o zaštiti podataka moraju imati pravo na razinu zaštite koja je bitno ekvivalentna onoj zajamčenoj u Uniji tom uredbom, tumačenom u vezi s Poveljom. U tom kontekstu Sud pojašnjava da ocjena te razine zaštite mora uzeti u obzir kako ugovorne odredbe koje su ugovorili izvoznik podataka s poslovnim nastanom u Uniji i primatelj podataka s poslovnim nastanom u predmetnoj trećoj zemlji tako i, kad je riječ o eventualnom pristupu javnih tijela te treće zemlje tako prenesenim podacima, relevantne elemente njezina pravnog sustava.

Kad je riječ o obvezama nadzornih tijela u kontekstu takvog prijenosa, Sud presuđuje da su, osim ako postoji odluka o primjerenosti koju je Komisija valjano donijela, ta tijela osobito dužna obustaviti ili zabraniti prijenos osobnih podataka u treću zemlju kada smatraju, u vezi sa svim okolnostima tog prijenosa, da standardne klauzule o zaštiti podataka nisu ili ne mogu biti poštovane u toj zemlji i da se zaštita prenesenih podataka koja se zahtijeva pravom Unije ne može osigurati drugim sredstvima, ako izvoznik s poslovnim nastanom u Uniji sam nije obustavio takav prijenos ili ga okončao.

Sud potom ispituje valjanost Odluke 2010/87. On smatra da njezina valjanost nije dovedena u pitanje samom činjenicom da standardne klauzule o zaštiti podataka koje se u njoj nalaze zbog svoje ugovorne naravi ne obvezuju tijela treće zemlje u koju bi se mogli prenijeti podaci. Nasuprot tomu, on pojašnjava da ta valjanost ovisi o tome sadržava li navedena odluka učinkovite mehanizme koji u praksi omogućuju osiguranje razine zaštite koja se zahtijeva pravom Unije i obustavu ili zabranu prijenosa osobnih podataka temeljenih na takvim klauzulama, u slučaju povrede tih klauzula ili nemogućnosti njihova poštovanja. Sud utvrđuje da se Odlukom 2010/87 uspostavljaju takvi mehanizmi. U tom pogledu on osobito ističe da je tom odlukom uvedena obveza izvoznika podataka i njihova primatelja da prethodno provjere poštuje li predmetna treća zemlja tu razinu zaštite te ta odluka obvezuje tog primatelja da obavijesti izvoznika podataka o svojoj eventualnoj nemogućnosti da postupi u skladu sa standardnim

klauzulama o zaštiti, a na potonjem je da obustavi prijenos podataka i/ili raskine ugovor sklopljen s primateljem.

Sud naposljetku ispituje valjanost Odluke 2016/1250 u pogledu zahtjeva koji proizlaze iz OUZP-a, tumačenog u vezi s odredbama Povelje kojima se jamči zaštita privatnog i obiteljskog života, zaštita osobnih podataka i pravo na djelotvoran pravni lijek. U tom pogledu Sud navodi da je tom odlukom propisana, kao u Odluci 2000/520, nadređenost zahtjeva u pogledu nacionalne sigurnosti, javnog interesa ili poštovanja američkog zakonodavstva, čime se omogućuje zadiranje u temeljna prava osoba čiji se osobni podaci prenose u tu treću zemlju. Sud smatra da ograničenja zaštite osobnih podataka koja proizlaze iz domaćih propisa SAD-a u vezi s pristupom takvim podacima prenesenima iz Unije u tu treću zemlju i njihovom uporabom od strane američkih tijela, a koja je Komisija ocijenila u Odluci 2016/1250, nisu uređena tako da bi ispunjavala zahtjeve koji su bitno ekvivalentni onima koji se u pravu Unije zahtijevaju na temelju načela proporcionalnosti, s obzirom na to da programi nadzora temeljeni na tim propisima nisu ograničeni na ono što je strogo nužno. Oslanjajući se na utvrđenja u toj odluci, Sud navodi da, kad je riječ o određenim programima nadzora, iz navedenih propisa ne proizlaze nikakva ograničenja u njima sadržanih ovlasti za provođenje tih programa kao ni zaštitne mjere za osobe koje nisu američki državljani, a na koje bi se ti programi mogli odnositi. Sud dodaje da, iako se istim propisima predviđaju zahtjevi koje američka tijela moraju poštovati prilikom provedbe predmetnih programa nadzora, oni osobama na koje se podaci odnose ne dodjeljuju prava na koja se u postupku pred sudovima mogu pozivati protiv američkih tijela.

Kad je riječ o zahtjevu sudske zaštite, Sud presuđuje da, protivno onomu što je Komisija utvrdila u Odluci 2016/1250, mehanizam pravobranitelja predviđen tom odlukom ne jamči tim osobama pravno sredstvo pred tijelom koje nudi zaštitne mjere bitno ekvivalentne onima koje se zahtijevaju pravom Unije, koje bi mogle osigurati kako neovisnost pravobranitelja predviđenu tim mehanizmom tako i postojanje pravila koja bi navedenom pravobranitelju omogućila donošenje odluka obvezujućih za američke obavještajne službe. Zbog svih navedenih razloga Sud Odluku 2016/1250 proglašava nevaljanom.

Presuda od 2. ožujka 2021. (veliko vijeće), Prokuratuur (Uvjeti pristupa podacima o elektroničkim komunikacijama) (C-746/18, [EU:C:2021:152](#))

Protiv osobe H. K. u Estoniji je pokrenut kazneni postupak zbog krađe, korištenja bankovnom karticom treće osobe i nasilja prema osobama koje sudjeluju u sudskom postupku. Osobu H. K. je prvostupanjski sud zbog tih kaznenih djela osudio na kaznu zatvora od dvije godine. Ta je odluka zatim potvrđena u žalbenom postupku.

Zapisnici na kojima se temelji utvrđenje počinjenja tih kaznenih djela sastavljeni su, među ostalim, na temelju osobnih podataka dobivenih u okviru pružanja elektroničkih komunikacijskih usluga. Riigikohus (Vrhovni sud, Estonija), kojem je osoba H. K. podnijela

žalbu u kasacijskom postupku, iznio je sumnje u pogledu usklađenosti s pravom Unije³¹ uvjeta u kojima su istražne službe imale pristup tim podacima.

Te su se sumnje, kao prvo, odnosile na pitanje je li trajanje razdoblja za koje su istražne službe imale pristup podacima kriterij na temelju kojeg se može ocijeniti ozbiljnost zadiranja u temeljna prava dotičnih osoba koje čini taj pristup. Tako se, kada je to razdoblje vrlo kratko ili je količina prikupljenih podataka vrlo ograničena, sud koji je uputio zahtjev pita može li cilj borbe protiv kriminaliteta općenito, a ne samo protiv teških kaznenih djela opravdati takvo zadiranje. Kao drugo, sud koji je uputio zahtjev ima sumnje u vezi s mogućnosti da se estonsko državno odvjetništvo, imajući u vidu različite zadaće koje su mu dodijeljene nacionalnim pravom, smatra „neovisnim” upravnim tijelom u smislu presude Tele2 Sverige i Watson i dr.³², koje tijelu nadležnom za provedbu istrage može odobriti pristup dotičnim podacima.

Svojom presudom, donesenom u velikom vijeću, Sud presuđuje da se Direktivi o privatnosti i elektroničkim komunikacijama u vezi s Poveljom protiv nacionalni propis koji omogućuje pristup državnih tijela podacima o prometu ili podacima o lokaciji, koji mogu pružiti informacije o komunikacijama koje izvršava korisnik sredstva elektroničke komunikacije ili o lokaciji terminalne opreme kojom se koristi i omogućiti izvođenje preciznih zaključaka o njegovu privatnom životu, u svrhu sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela, a da taj pristup nije ograničen na postupke kojima je cilj borba protiv teških kaznenih djela ili sprečavanje ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti. Prema mišljenju Suda, trajanje razdoblja za koje se traži pristup tim podacima i količina ili priroda podataka dostupnih u odnosu na takvo razdoblje nema utjecaja u tom pogledu. Usto, Sud smatra da se toj istoj direktivi, u vezi s Poveljom, protiv nacionalni propis kojim se državnom odvjetništvu dodjeljuje nadležnost za odobravanje pristupa državnog tijela podacima o prometu i podacima o lokaciji radi vođenja kaznene istrage.

Kad je riječ o uvjetima u kojima se pristup podacima o prometu i podacima o lokaciji koje su zadržali pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga može u svrhu sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela odobriti državnim tijelima primjenom mjere na temelju Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama³³, Sud podsjeća na to kako je presudio u svojoj presudi La Quadrature du Net i dr.³⁴. Tako ta direktiva dopušta državama članicama da, među ostalim u te svrhe, donesu zakonske mjere kojima će ograničiti opseg prava i obveza predviđenih tom direktivom, osobito obvezu jamčenja povjerljivosti komunikacija i podataka o prometu³⁵, samo uz poštovanje općih načela prava Unije, među kojima se nalazi načelo proporcionalnosti, i

³¹ Preciznije, s člankom 15. stavkom 1. Direktive 2002/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) (SL 2002., L 201, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 111.), kako je izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL 2009., L 337, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 224. i ispravci SL 2017., L 162, str. 56. i SL 2018., L 74, str. 11.; u daljnjem tekstu: Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama), u vezi s člancima 7., 8. i 11. kao i člankom 52. stavkom 1. Povelje.

³² Presuda od 21. prosinca 2016., Tele2 Sverige i Watson i dr. (C-203/15 i C-698/15, [EU:C:2016:970](#), t. 120.)

³³ Članak 15. stavak 1. Direktive 2002/58

³⁴ Presuda od 6. listopada 2020., La Quadrature du Net i dr. (C-511/18, C-512/18 i C-520/18, [EU:C:2020:791](#), t. 166. do 169.)

³⁵ Članak 5. stavak 1. Direktive 2002/58

temeljnih prava zajamčenih Poveljom³⁶. U tom kontekstu direktivi se protive zakonske mjere kojima se pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga preventivno nalaže opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i podataka o lokaciji.

Što se tiče cilja sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela, koji slijedi propis o kojem je riječ u glavnom postupku, u skladu s načelom proporcionalnosti, Sud smatra da samo ciljevi borbe protiv teških kaznenih djela ili sprečavanje ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti mogu opravdati pristup državnih tijela skupu podataka o prometu ili podataka o lokaciji, koji mogu omogućiti izvođenje preciznih zaključaka o privatnom životu dotičnih osoba, a drugi čimbenici, koji se odnose na proporcionalnost zahtjeva za pristup, poput trajanja razdoblja za koje se pristup takvim podacima traži, ne mogu imati za posljedicu to da cilj sprečavanja, istrage, otkrivanja i progona kaznenih djela općenito može opravdati takav pristup.

Kad je riječ o nadležnosti dodijeljenoj državnom odvjetništvu za odobravanje pristupa državnog tijela podacima o prometu i podacima o lokaciji radi vođenja kaznene istrage, Sud podsjeća na to da je na nacionalnom pravu utvrđivanje uvjeta u kojima pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga moraju odobriti nadležnim nacionalnim tijelima pristup podacima kojima raspolažu. Međutim, da bi ispunio zahtjev proporcionalnosti, takav propis mora sadržavati jasna i precizna pravila o dosegu i primjeni dotične mjere te propisivati minimalne uvjete, na način da osobe o čijim je osobnim podacima riječ raspolažu dostatnim jamstvima koja omogućuju učinkovitu zaštitu tih podataka od rizika zlouporabe. Taj propis mora biti zakonski obvezujući u unutarnjem pravu i navoditi u kojim se okolnostima i pod kojim uvjetima mjera kojom se predviđa obrada takvih podataka može donijeti, jamčeći time da će zadiranje biti ograničeno na ono što je strogo nužno.

Prema mišljenju Suda, u svrhu osiguranja punog poštovanja tih uvjeta u praksi, bitno je da se prije pristupa nadležnih nacionalnih tijela zadržanim podacima provede nadzor suda ili neovisnog upravnog tijela i da odluka tog suda ili tijela bude donesena nakon obrazloženog zahtjeva tih tijela podnesenog osobito u okviru postupaka sprečavanja, otkrivanja ili progona kaznenih djela. U slučaju opravdane hitnosti nadzor mora uslijediti u kratkim rokovima.

U tom pogledu Sud pojašnjava da taj prethodni nadzor među ostalim zahtijeva da sud ili tijelo zaduženo za izvršavanje tog nadzora raspolaže svim ovlastima i pruža sva potrebna jamstva za usklađivanje različitih interesa i prava o kojima je riječ. Konkretnije, kad je riječ o kaznenoj istrazi, takav nadzor zahtijeva da taj sud ili to tijelo može osigurati pravednu ravnotežu između, s jedne strane, interesa povezanih s potrebama istrage u okviru borbe protiv kriminaliteta i, s druge strane, temeljnih prava na poštovanje privatnog života i zaštite osobnih podataka osoba čiji su podaci obuhvaćeni pristupom. Kada taj nadzor ne izvršava sud nego neovisno upravno tijelo, ono mora uživati položaj koji mu omogućava da prilikom obavljanja svojih zadaća postupa objektivno i nepristrano i u tu svrhu mora biti zaštićeno od svakog vanjskog utjecaja.

³⁶ Konkretno, članci 7., 8. i 11. te članak 52. stavak 1. Povelje

Sud smatra da iz toga proizlazi da zahtjev neovisnosti koji mora ispuniti tijelo zaduženo za obavljanje prethodnog nadzora nalaže da to tijelo ima svojstvo treće strane u odnosu na ono koje zahtijeva pristup podacima, tako da prvonavedeno tijelo može izvršavati taj nadzor objektivno i nepristrano i zaštićeno od svakog vanjskog utjecaja. Konkretno, zahtjev neovisnosti u kaznenom postupku podrazumijeva da tijelo zaduženo za taj prethodni nadzor, s jedne strane, nije uključeno u provođenje predmetne kaznene istrage i, s druge strane, da ima neutralan položaj u odnosu na stranke kaznenog postupka. Međutim, to nije tako u slučaju državnog odvjetništva koje, poput estonskog državnog odvjetništva, vodi istragu i, ovisno o slučaju, zastupa optužbu. Iz toga proizlazi da državno odvjetništvo nije u položaju izvršavati navedeni prethodni nadzor.

Presude od 6. listopada 2020. (veliko vijeće), Privacy International (C-623/17, [EU:C:2020:790](#)) i La Quadrature du Net i dr. (C-511/18, C-512/18 i C-520/18, [EU:C:2020:791](#))

Sud je posljednjih godina u određenom broju presuda odlučivao o zadržavanju osobnih podataka i pristupu tim podacima u području elektroničkih komunikacija³⁷. Sudska praksa koja je iz toga proizašla, posebno presuda Tele2 Sverige i Watson i dr., u kojoj je Sud odlučio da države članice ne mogu pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga naložiti obvezu općeg i neselektivnog zadržavanja podataka o prometu i lokaciji, izazvala je određenu zabrinutost država članica, koje su se bojale da im je oduzet instrument koji smatraju nužnim za zaštitu nacionalne sigurnosti i borbu protiv kriminala.

S obzirom na tu pozadinu, pred Investigatory Powers Tribunalom (Sud za istražne ovlasti, Ujedinjena Kraljevina) (Privacy International, C-623/17), Conseilom d'État (Francuska) (La Quadrature du Net i dr., spojeni predmeti C-511/18 i C-512/18) kao i Ustavnim sudom (Belgija) (Ordre des barreaux francophones et germanophone i dr., C-520/18) pokrenuti su postupci koji se tiču zakonitosti propisa određenih država članica u tim područjima koji predviđaju obvezu pružatelja elektroničkih komunikacijskih usluga prenošenja podataka tijelu javne vlasti ili obvezu općeg i neselektivnog zadržavanja podataka o prometu i lokaciji.

Dvjesto presudama velikog vijeća objavljenima 6. listopada 2020., Sud je presudio da se Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama primjenjuje na nacionalne

³⁷ Tako je Sud u presudi od 8. travnja 2014., Digital Rights Ireland i dr. (C-293/12 i C-594/12, [EU:C:2014:238](#)) (vidjeti priopćenje za medije br. 54/14), proglasio nevažećom Direktivu 2006/24/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 15. ožujka 2006. o zadržavanju podataka dobivenih ili obrađenih u vezi s pružanjem javno dostupnih elektroničkih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža i o izmjeni Direktive 2002/58/EZ (SL 2006., L 105, str. 54.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 50., str. 30.) jer uplitanje u prava na poštovanje privatnog života i zaštitu osobnih podataka, priznata Poveljom, a koje se sastoji od obveze općeg i neselektivnog zadržavanja podataka o prometu i lokaciji predviđene ovom direktivom, nije bilo ograničeno na ono što je bilo strogo nužno. U presudi od 21. prosinca 2016., Tele2 Sverige i Watson i dr. (C-203/15 i C-698/15, [EU:C:2016:970](#)) Sud je tumačio članak 15. stavak 1. Direktive 2002/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) (SL 2002., L 201, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 111.) kako je izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL 2009., L 337, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 224.). Ovaj članak omogućuje državama članicama – zbog razloga zaštite, *inter alia*, nacionalne sigurnosti – da donesu zakonodavne mjere kako bi ograničile doseg određenih prava i obveza predviđenih tom direktivom. Naposljetku, u presudi od 2. listopada 2018., Ministerio Fiscal (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)) Sud je tumačio taj isti članak 15. stavak 1. u predmetu koji se tiče prava javnih tijela na pristup podatcima o građanskom identitetu korisnika sredstva elektroničke komunikacije.

propise koji nalažu pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga da, s ciljem zaštite nacionalne sigurnosti i borbe protiv kriminala, obrađuju osobne podatke tako da ih prenose tijelu javne vlasti ili ih zadržavaju. Potvrđujući sudsku praksu proizašlu iz presude Tele2 Sverige i Watson i dr. o neproporcionalnosti općeg i neselektivnog zadržavanja podataka o prometu i lokaciji, Sud je posebno pojasnio opseg ovlasti zadržavanja tih podataka koje ova direktiva dodjeljuje državama članicama u prethodno navedene svrhe.

Prije svega, Sud nastoji odgovoriti na sumnje u pogledu primjenjivosti Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama istaknute u okviru ovog predmeta. Nekoliko država članica koje su podnijele svoja pisana očitovanja Sudu iznijele su različita mišljenja u tom pogledu. Posebno su tvrdile da se ova direktiva ne primjenjuje na predmetne nacionalne propise, jer oni za cilj imaju zaštitu nacionalne sigurnosti, koja je u njihovoj isključivoj nadležnosti, kao što je posebno vidljivo iz članka 4. stavka 2. treće rečenice UEU-a. U tom pogledu Sud smatra da nacionalni propisi koji nalažu pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga da zadržavaju podatke o prometu i lokaciji ili pak da ih prenose sigurnosnim i obavještajnim nacionalnim tijelima spadaju u područje primjene direktive.

Nadalje, Sud podsjeća da Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama³⁸ ne dopušta da odstupanje od načelne obveze jamčenja povjerljivosti elektroničkih komunikacija i podataka te zabrane pohrane tih podataka postane pravilo. Iz toga proizlazi da ta direktiva dopušta državama članicama da usvoje, između ostaloga, radi zaštite nacionalne sigurnosti, zakonske mjere usmjerene na ograničenje doseg prava i obveza predviđenih tom direktivom, posebno obveze jamčenja povjerljivosti komunikacija i podataka o prometu³⁹, jedino poštujući opća načela prava Unije, među kojima je načelo proporcionalnosti, kao i temeljna prava zajamčena Poveljom⁴⁰.

U tom kontekstu, Sud je smatrao, s jedne strane, u predmetu Privacy International, da se Direktivi o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, tumačenoj u skladu s Poveljom, protivi nacionalni propis kojim se nalaže pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga, s ciljem zaštite nacionalne sigurnosti, opći i neselektivni prijenos podataka o prometu i lokaciji sigurnosnim i obavještajnim službama. S druge strane, u spojenim predmetima La Quadrature du Net i dr. kao i u predmetu Ordre des barreaux francophones et germanophone i dr., Sud procjenjuje da se toj istoj direktivi protive zakonodavne mjere koje nalažu pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga, u preventivne svrhe, opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji. Te obveze prijenosa te općeg i neselektivnog zadržavanja tih podataka predstavljaju osobito ozbiljno zadiranje u prava zajamčena Poveljom, bez da je ponašanje osoba o čijim se podacima radi povezano s ciljem koji se predmetnim propisom nastoji postići. Na sličan način, Sud tumači članak 23. stavak 1. Opće uredbe o zaštiti osobnih

³⁸ Članak 15. stavci 1. i 3. Direktive 2002/58

³⁹ Članak 5. stavak 1. Direktive 2002/58

⁴⁰ Posebno članci 7., 8. i 11. kao i članak 52. stavak 1. Povelje

podataka⁴¹, s obzirom na Povelju, na taj način da mu se protivi nacionalni propis kojim se nalaže pružateljima pristupa javnim internetskim komunikacijskim uslugama i pružateljima usluga smještaja sadržaja opće i neselektivno zadržavanje osobnih podataka koji se odnose na te usluge.

Nasuprot tome, Sud smatra da se, u situacijama u kojima je dotična država članica suočena s ozbiljnom prijetnjom nacionalnoj sigurnosti koja se pokazala stvarnom i trenutačnom ili predvidljivom, Direktivi o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, tumačenoj u skladu s Poveljom, ne protivi to da se pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga naloži opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji. U tom kontekstu, Sud pojašnjava da odluka kojom je predviđen takav nalog, izdan za razdoblje koje je vremenski ograničeno na ono što strogo nužno, mora biti predmet djelotvornog nadzora od strane suda ili neovisnog upravnog tijela čija odluka ima obvezujući učinak, a kojom se nastoji provjeriti postoji li jedna od tih situacija i poštuju li se uvjeti i jamstva koji se moraju predvidjeti. U tim istim okolnostima, navedenoj se direktivi ne protivi ni automatska analiza podataka, posebno onih o prometu i lokaciji, svih korisnika sredstava elektroničke komunikacije.

Sud dodaje da se Direktivi o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, tumačenoj u skladu s Poveljom, ne protivi zakonska mjera koja omogućuje ciljano zadržavanje, za razdoblje koje je vremenski ograničeno na ono što je strogo nužno, podataka o prometu i lokaciji, koje je ograničeno na temelju objektivnih i nediskriminatornih kriterija, ovisno o kategorijama dotičnih osoba ili posredstvom zemljopisnog kriterija. Isto tako, ovoj direktivi se ne protive one mjere koje predviđaju opće i neselektivno zadržavanje IP adresa dodijeljenih izvoru veze, za razdoblje koje je vremenski ograničeno na ono što je strogo nužno, niti one koje predviđaju takvo zadržavanje podataka o građanskom identitetu korisnika elektroničkih komunikacijskih sredstava, u kojem slučaju države članice nisu obvezne vremenski ograničiti zadržavanje. Štoviše, navedenoj se direktivi ne protivi zakonska mjera koja omogućuje žurno zadržavanje podataka kojima raspolažu pružatelji usluga u situacijama iz kojih proizlazi nužda njihova zadržavanja preko zakonskih rokova zadržavanja, za potrebe rasvjetljavanja teških kaznenih djela ili ugroza nacionalne sigurnosti, i to kako u situaciji u kojoj su ta kaznena djela ili te ugroze već mogli biti utvrđeni tako i u situaciji u kojoj se može osnovano sumnjati u njihovo postojanje.

Nadalje, Sud navodi da se Direktivi o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, tumačenoj u skladu s Poveljom, ne protivi nacionalni propis koji nalaže pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga prikupljanje u stvarnom vremenu podataka o prometu i lokaciji, ako je to prikupljanje ograničeno na osobe za koje postoji valjan razlog za sumnju da su na bilo koji način uključeni u terorističke aktivnosti i ako je podvrgnuto prethodnom nadzoru suda ili neovisnog upravnog tijela čija odluka ima

⁴¹ Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (SL 2016., L 119, str. 1.)

obvezujući učinak, pri čemu se taj sud ili tijelo moraju uvjeriti da je takvo prikupljanje u stvarnom vremenu odobreno samo u granicama onog što je strogo nužno. U slučaju opravdane hitnosti, nadzor mora uslijediti u kratkim rokovima.

Naposljetku, Sud je razmotrio pitanje održavanja na snazi učinaka nacionalnog zakonodavstva za koje je presuđeno da je suprotno pravu Unije. U tom pogledu, Sud smatra da nacionalni sud ne može primijeniti odredbu svojeg nacionalnog prava koja ga ovlašćuje da vremenski ograniči učinke utvrđenja nezakonitosti koje mora iznijeti na temelju tog prava u pogledu nacionalnog propisa kojim se pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga nalaže općenito i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji, za koje je presuđeno da nije u skladu s Direktivom o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, tumačenom u skladu s Poveljom.

S obzirom na navedeno i radi davanja korisnog odgovora nacionalnom sudu, Sud podsjeća da je u trenutačnom stanju prava Unije u načelu samo na nacionalnom pravu da odredi pravila o dopuštenosti i ocjeni, u okviru kaznenog postupka pokrenutog protiv osoba osumnjičenih za teška kaznena djela, onih informacija i dokaza koji su pribavljeni takvim zadržavanjem podataka suprotnim pravu Unije. Međutim, Sud pojašnjava da Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama tumačena u skladu s načelom djelotvornosti, nalaže nacionalnom kaznenom sudu da, u okviru takvog kaznenog postupka, izdvoji dokaze koji su pribavljeni općim i neselektivnim zadržavanjem podataka o prometu i lokaciji nespojivim s pravom Unije, ako osobe osumnjičene za kaznena djela nisu u mogućnosti učinkovito se izjasniti o tim dokazima.

Presuda od 5. travnja 2022. (veliko vijeće), Commissioner of An Garda Síochána i dr. (C-140/20, [EU:C:2022:258](#))

U ovom predmetu zahtjev za prethodnu odluku podnio je Supreme Court (Vrhovni sud, Irska) u okviru građanskog postupka koji je pokrenula osoba osuđena na doživotni zatvor za ubojstvo počinjeno u Irskoj. Potonja je osporavala usklađenost s pravom Unije određenih odredaba nacionalnog zakona o zadržavanju podataka dobivenih u vezi s elektroničkim komunikacijama⁴². Na temelju tog zakona⁴³ pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga zadržali su i učinili dostupnim policijskim tijelima podatke o prometu i lokaciji u vezi s telefonskim podacima okrivljenika. Dvojbe suda koji je uputio zahtjev odnosile su se, među ostalim, na usklađenost sustava općeg i neselektivnog zadržavanja tih podataka u vezi s borbom protiv teških kaznenih djela s Direktivom „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”⁴⁴, u vezi s Poveljom⁴⁵.

⁴² Communications (Retention of Data) Act 2011 (Zakon o komunikacijama (zadržavanje podataka) iz 2011.). Taj zakon donesen je radi prenošenja Direktive 2006/24/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 15. ožujka 2006. o zadržavanju podataka dobivenih ili obrađenih u vezi s pružanjem javno dostupnih elektroničkih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža i o izmjeni Direktive 2002/58/EZ (SL 2006, L 105, str. 54.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 50., str. 30.) u irski pravni poredak.

⁴³ Zakonom se preventivno dopušta, zbog razloga koji nadilaze razloge svojstvene zaštiti nacionalne sigurnosti, opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji svih pretplatnika u razdoblju od dvije godine.

⁴⁴ Konkretnije, članak 15. stavak 1. Direktive 2002/58

Svojom presudom, donesenom u velikom vijeću, Sud potvrđuje, pojašnjavajući njezin doseg, sudsku praksu proizašlu iz presude *La Quadrature du Net* i dr., podsjećajući na to da opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji nije dopušteno u svrhe borbe protiv teških kaznenih djela i sprečavanja ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti. Također potvrđuje sudsku praksu proizašlu iz presude *Prokuratuur* (Uvjeti pristupa podacima o elektroničkim komunikacijama)⁴⁶, osobito u pogledu obveze uvjetovanja pristupa nadležnih nacionalnih tijela navedenim zadržanim podacima prethodnim nadzorom u pogledu policijskog službenika koji izvršava sud ili neovisno upravno tijelo.

Sud je, kao prvo, presudio da se Direktivi „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”, u vezi s Poveljom, protive zakonske mjere kojima se, u svrhe borbe protiv teških kaznenih djela i sprečavanja ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti, predviđa opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji. Naime, vodeći računa, s jedne strane, o odvrćajućim učincima na korištenje temeljnim pravima⁴⁷ do kojih može dovesti to zadržavanje i, s druge strane, o ozbiljnosti zadiranja koje ono podrazumijeva, takvo zadržavanje mora biti iznimka, a ne pravilo u sustavu uspostavljenom Direktivom 2002/58 i ti podaci ne mogu biti predmet sustavnog i kontinuiranog zadržavanja. Kaznena djela, čak ni osobito teška, ne mogu se izjednačiti s prijetnjom nacionalnoj sigurnosti jer bi se takvim izjednačavanjem mogla unijeti u kategoriju koja se nalazi između nacionalne i javne sigurnosti, kako bi se na drugu kategoriju mogli primijeniti zahtjevi koji su svojstveni prvoj.

Nasuprot tomu, Direktivi „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”, u vezi s Poveljom, ne protivi se, u svrhe borbe protiv teških kaznenih djela i sprečavanja ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti, ciljano zadržavanje podataka o prometu i lokaciji koje je ograničeno na temelju objektivnih i nediskriminatornih kriterija, ovisno o kategorijama dotičnih osoba ili posredstvom zemljopisnog kriterija, za razdoblje koje je vremenski ograničeno na ono što je strogo nužno, ali se može produljiti. Dodaje da takva mjera zadržavanja koja obuhvaća mjesta ili infrastrukturu u koje često zalazi povećan broj osoba ili strateška mjesta poput zračnih luka, kolodvora, morskih luka ili naplatnih postaja, omogućava nadležnim tijelima da prikupe podatke o prisutnosti, u tim mjestima ili zemljopisnim područjima, osoba koje u njima koriste sredstvo elektroničke komunikacije i iz tih podataka donesu zaključke o njihovoj prisutnosti i njihovoj aktivnosti u navedenim mjestima ili u zemljopisnim područjima u svrhe borbe protiv teških kaznenih djela. U svakom slučaju, moguće postojanje poteškoća za precizno definiranje slučajeva i uvjeta u kojima ciljano zadržavanje može biti izvršeno ne može opravdati to da države članice, time što iznimku učine pravilom, predvide općenito i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i podataka o lokaciji.

Toj direktivi, u vezi s Poveljom, ne protive se ni zakonske mjere kojima se u iste svrhe predviđa opće i neselektivno zadržavanje IP adresa dodijeljenih izvoru veze, za razdoblje

⁴⁵ Osobito člancima 7., 8. i 11. te člankom 52. stavkom 1. Povelje

⁴⁶ Presuda od 2. ožujka 2021., *Prokuratuur* (Uvjeti pristupa podacima o elektroničkim komunikacijama) (C-746/18, [EU:C:2021:152](#))

⁴⁷ Utvrđeni u člancima 7. do 11. Povelje

koje je vremenski ograničeno na ono što je strogo nužno te podataka o građanskom identitetu korisnika elektroničkih komunikacija. Što se tiče potonjeg aspekta, Sud konkretnije pojašnjava da se ni Direktivi „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama ni bilo kojem drugom aktu prava Unije ne protivi nacionalno zakonodavstvo koje za cilj ima borbu protiv teških kaznenih djela, na temelju kojeg je kupnja sredstva elektroničke komunikacije poput prepaid SIM kartice uvjetovana provjerom službenih dokumenata kojima se utvrđuje građanski identitet kupca te registracijom, od strane prodavatelja, informacija koje iz toga proizlaze, a prodavatelj je po potrebi dužan dati pristup tim informacijama nadležnim nacionalnim tijelima.

Ništa drukčije nije u pogledu zakonskih mjera kojima se u svrhe borbe protiv teških kaznenih djela i sprečavanja ozbiljnih prijetnji nacionalnoj sigurnost predviđa korištenje naloga pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga na temelju odluke nadležnog tijela, podložne djelotvornom sudskom nadzoru, da u određenom trajanju hitno zadrže (quick freeze) podatke o prometu i lokaciji kojima ti pružatelji usluga raspolažu. Naime, samo borba protiv teških kaznenih djela i, *a fortiori*, zaštita nacionalne sigurnosti mogu opravdati takvo zadržavanje, pod uvjetom da ta mjera i pristup zadržanim podacima poštuju granice strogo nužnog. Sud podsjeća na to da se takva mjera hitnog zadržavanja može proširiti na podatke o prometu i lokaciji u vezi s osobama različitim od onih koje su osumnjičene da su planirale ili počinile teško kazneno djelo ili da su ugrozile nacionalnu sigurnost, pod uvjetom da ti podaci mogu, na temelju objektivnih i nediskriminatornih kriterija, doprinijeti rasvjetljavanju takvog djela ili takve ugroze nacionalne sigurnosti, poput podataka o njezinoj žrtvi, društvenom i poslovnom okružju.

Međutim, sud potom navodi da sve navedene zakonske mjere moraju osigurati jasnim i preciznim pravilima da predmetno zadržavanje podataka podliježe poštovanju s time povezanih materijalnih i postupovnih uvjeta te da dotične osobe imaju djelotvorna jamstva protiv rizika od zlouporabe. Različite mjere zadržavanja podataka o prometu i podataka o lokaciji mogu se, ovisno o izboru nacionalnog zakonodavca i poštujući granice strogo nužnog, primijeniti zajedno.

Usto, Sud pojašnjava da bi dopustiti, u svrhe borbe protiv teških kaznenih djela, pristup takvim zadržanim podacima općenito i neselektivno, kako bi se suočilo s ozbiljnom prijetnjom za nacionalnu sigurnost, bilo protivno hijerarhiji ciljeva od općeg interesa koji mogu opravdati mjeru poduzetu na temelju Direktive „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”⁴⁸. Naime, time bi se dopustilo da se pristup može opravdati ciljem koji je manje važan od onog kojim se opravdava zadržavanje, odnosno zaštitom nacionalne sigurnosti, čime bi se moglo oduzeti svaki koristan učinak zabrani općeg i neselektivnog zadržavanja u svrhe borbe protiv teških kaznenih djela.

⁴⁸ Ta hijerarhija utvrđena je sudskom praksom Suda, osobito u presudi od 6. listopada 2020., *La Quadrature du Net i dr.* (C-511/18, C-512/18 i C-520/18, [EU:C:2020:791](#)), t. 135. i 136. Na temelju te hijerarhije borba protiv teških kaznenih djela manje je važna od zaštite nacionalne sigurnosti.

Kao drugo, Sud odlučuje da se Direktivi „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”, u vezi s Poveljom, protivi nacionalni propis na temelju kojeg je odgovornost za centraliziranu obradu zahtjeva za pristup podacima koje su zadržali pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga, koje podnosi policija u okviru istraživanja i progona teških kaznenih djela, na policijskom službeniku, kojem pomaže jedinica uspostavljena unutar policije koja uživa određeni stupanj autonomije prilikom obavljanja svoje zadaće i čije odluke kasnije mogu biti predmet sudskog nadzora. Naime, s jedne strane, takav službenik ne ispunjava zahtjeve neovisnosti i nepristranosti koji su nužni za upravno tijelo koje izvršava prethodni nadzor zahtjeva za pristup podacima koje su podnijela nadležna nacionalna tijela jer nema svojstvo treće strane u odnosu na ta tijela. S druge strane, iako odluka takvog službenika može biti predmet naknadnog sudskog nadzora, taj nadzor ne može zamijeniti neovisan i, osim u slučaju valjano opravdane hitnosti, prethodni nadzor.

Naposljetku, kao treće, Sud potvrđuje svoju sudsku praksu prema kojoj se pravu Unije protivi to da nacionalni sud vremenski ograniči učinke utvrđenja nevaljanosti, koje je na njemu na temelju nacionalnog prava, u pogledu nacionalnog zakonodavstva kojim se pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga nalaže opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i podataka o lokaciji, zbog neusklađenosti tog zakonodavstva s Direktivom „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”. Stoga Sud podsjeća na to da je dopuštenost dokaza dobivenih takvim zadržavanjem, u skladu s načelom postupovne autonomije država članica, proizlazi iz nacionalnog prava, pod uvjetom poštovanja osobito načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.

Presuda od 20. rujna 2022. (veliko vijeće), SpaceNet i Telekom Deutschland (C-793/19 i C-794/19, [EU:C:2022:702](#))

U ovim spojenim predmetima Bundesverwaltungsgericht (Savezni upravni sud, Njemačka), kojem je Savezna Republika Njemačka podnijela reviziju protiv dviju presuda povodom tužbi društava SpaceNet AG (predmet C-793/19) i Telekom Deutschland GmbH (predmet C-794/19) – koja pružaju usluge pristupa internetu – podnio je dva zahtjeva za prethodnu odluku. Tim tužbama ta društva osporavaju obvezu zadržavanja podataka o prometu i lokaciji u vezi s elektroničkom komunikacijom njihovih korisnika koju im nameće njemački propis⁴⁹.

Sumnje koje je iznio sud koji je uputio zahtjev osobito su se odnosile na spojivost nacionalnog propisa – koji pružateljima javno dostupnih elektroničkih komunikacijskih usluga, osobito u svrhu progona teških kaznenih djela ili sprečavanja konkretne opasnosti za nacionalnu sigurnost, nameće opće i neselektivno zadržavanje glavnine podataka o prometu i lokaciji korisnika tih usluga na način da predviđa zadržavanje u trajanju od nekoliko tjedana kao i pravila kojima se jamči učinkovita zaštita zadržanih

⁴⁹ Članak 113.a stavak 1. i članak 113.b Telekommunikationsgesetz (Zakon o telekomunikacijama), od 22. lipnja 2004. (BGBl. 2004. I, str. 1190.), u verziji koja se primjenjuje na glavni postupak

podataka od opasnosti zlouporabe kao i svakog neovlaštenog pristupa tim podacima – s „Direktivom o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”⁵⁰, s obzirom na Povelju⁵¹ i članak 4. stavak 2. UEU-a.

Svojom presudom Sud je u sastavu velikog vijeća potvrdio i pojasnio doseg sudske prakse koja proizlazi iz presude *La Quadrature du Net* i dr. i novije presude *Commissioner of An Garda Síochána* i dr.⁵². On osobito podsjeća na to da opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji u vezi s elektroničkim komunikacijama nije dopušteno u preventivne svrhe, u svrhu borbe protiv teških kaznenih djela i sprečavanja ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti.

Sud je najprije potvrdio primjenjivost Direktive „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama” na predmetni nacionalni propis, a potom je, prije provedbe detaljne analize obilježja predmetnog nacionalnog propisa koja je iznio sud koji je uputio zahtjev, izložio poučan podsjetnik na načela iz sudske prakse.

Najprije, kad je riječ o opsegu zadržanih podataka, Sud navodi da obveza zadržavanja predviđena nacionalnim propisom o kojem je riječ u glavnom postupku obuhvaća znatan skup podataka o prometu i lokaciji te se odnosi na gotovo cjelokupno stanovništvo, a da se ono, čak i na neizravan način, ne nalazi u situaciji koja bi mogla dovesti do kaznenog progona. On također navodi da taj propis nameće bezrazložno, opće i – s osobnog, vremenskog i geografskog gledišta – neselektivno zadržavanje glavnine podataka o prometu i lokaciji čiji opseg u bitnome odgovara onom podataka koji su zadržani u predmetima u kojima je donesena presuda *La Quadrature du net* i dr. Prema tome, s obzirom na tu sudsku praksu, Sud smatra da se obveza zadržavanja podataka poput one o kojoj je riječ u ovom predmetu ne može smatrati ciljanim zadržavanjem podataka.

Zatim, kad je riječ o trajanju zadržavanja podataka, Sud navodi da iz Direktive „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”⁵³ proizlazi da je trajanje zadržavanja predviđeno nacionalnom mjerom kojom se nameće obveza općeg i neselektivnog zadržavanja doista jedan od relevantnih čimbenika u svrhu određivanja toga protivi li se pravu Unije takva mjera, pri čemu navedena direktiva propisuje da je to trajanje „ograničeno”. Međutim, ozbiljnost zadiranja proizlazi iz opasnosti da zadržani podaci u cjelini, osobito s obzirom na njihov broj i raznolikost, omogućuju izvođenje vrlo preciznih zaključaka o privatnom životu osobe ili osoba čiji su podaci zadržani i osobito omogućuju načine za uspostavu profila dotične osobe ili osoba što je jednako osjetljiva informacija u pogledu prava na poštovanje privatnog života, kao i sâm sadržaj komunikacija. Prema tome, zadržavanje podataka o prometu ili lokaciji u svakom je slučaju ozbiljno, neovisno

⁵⁰ Konkretnije, članak 15. stavak 1. Direktive 2002/58

⁵¹ Članci 6., 7., 8., 11. i članak 52. stavak 1. Povelje

⁵² Presuda od 5. travnja 2022., *Commissioner of An Garda Síochána* i dr. (C-140/20, [EU:C:2022:258](#))

⁵³ Konkretnije, članak 15. stavak 1. druga rečenica Direktive 2002/58

o trajanju razdoblja zadržavanja, količini ili prirodi zadržanih podataka, kad skup zadržanih podataka može omogućiti izvođenje takvih zaključaka⁵⁴.

Naposljetku, kad je riječ o jamstvima koja su namijenjena zaštiti zadržanih podataka od opasnosti zlouporabe i svakog neovlaštenog pristupa, Sud navodi, pozivajući se na svoju raniju sudsku praksu, da zadržavanje podataka i pristup njima čini zasebna zadiranja u temeljna prava dotičnih osoba koja zahtijevaju zasebno opravdanje. Iz toga proizlazi da nacionalno zakonodavstvo koje osigurava puno poštovanje uvjeta koji proizlaze iz sudske prakse u području pristupa zadržanim podacima po svojoj prirodi nije takvo da ograničava ili otklanja ozbiljno zadiranje u prava dotičnih osoba koje je posljedica općeg zadržavanja tih podataka.

Usto, kako bi odgovorio na argumente koji su izneseni pred njim, Sud kao prvo navodi da prijetnja nacionalnoj sigurnosti mora biti stvarna i trenutačna ili barem predvidiva, što pretpostavlja nastupanje okolnosti koje su dovoljno konkretne kako bi se mogla opravdati mjera općeg i neselektivnog zadržavanja podataka o prometu i lokaciji tijekom ograničenog razdoblja. Takva opasnost stoga se razlikuje po svojoj prirodi, ozbiljnosti i posebnosti okolnosti koje je čine, od općeg i stalnog rizika nastanka napetosti ili poremećaja, čak i teških, glede javne sigurnosti ili počinjenja teških kaznenih djela. Tako se kaznena djela, čak ni osobito teška, ne mogu izjednačiti s prijetnjom nacionalnoj sigurnosti.

Kao drugo, on navodi da bi, u svrhu borbe protiv teških kaznenih djela, dopuštanje pristupa podacima o prometu i lokaciji koji su bili predmet općeg i neselektivnog zadržavanja, kako bi se suočilo s ozbiljnom prijetnjom nacionalnoj sigurnosti, bilo protivno hijerarhiji ciljeva od općeg interesa koji mogu opravdati mjeru donesenu na temelju „Direktive o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”⁵⁵. Naime, time bi se dopustilo da se pristup opravdava ciljem koji je manje bitan od onog kojim se opravdava zadržavanje, odnosno zaštitom nacionalne sigurnosti, što bi moglo oduzeti koristan učinak zabrani općeg i neselektivnog zadržavanja podataka u svrhu borbe protiv teških kaznenih djela.

Sud zaključuje, potvrđujući svoju prethodnu sudsku praksu, da se Direktivi „o privatnosti i elektroničkim komunikacijama”, s obzirom na Povelju, protive nacionalne zakonske mjere kojima se preventivno, u svrhu borbe protiv teških kaznenih djela i sprečavanja ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti, predviđa opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji.

Nasuprot tomu, ne protive joj se nacionalne zakonske mjere koje omogućuju, u svrhu zaštite nacionalne sigurnosti, izdavanje naloga pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga da provedu opće i neselektivno zadržavanje podataka o prometu

⁵⁴ Vidjeti, kad je riječ o pristupu takvim podacima, presudu od 2. ožujka 2021., Prokuratuur (Uvjeti pristupa podacima o elektroničkim komunikacijama) (C-746/18, [EU:C:2021:152](#), t. 39.)

⁵⁵ Ta se hijerarhija navodi u sudskoj praksi Suda, osobito u presudi La Quadrature du Net i dr., u točkama 135. i 136. Na temelju te hijerarhije, zaštita nacionalne sigurnosti bitnija je u odnosu na borbu protiv teških kaznenih djela.

i lokaciji, u situacijama u kojima je predmetna država članica suočena s ozbiljnom prijetnjom nacionalnoj sigurnosti koja se pokazala stvarnom i trenutačnom ili predvidljivom. U tom kontekstu, Sud pojašnjava da odluka kojom je predviđen takav nalog može biti predmet djelotvornog nadzora koji provodi sud ili neovisno upravno tijelo čija odluka ima obvezujući učinak, a kojim se nastoji provjeriti postoji li jedna od tih situacija i poštuju li se uvjeti i jamstva koja se moraju predvidjeti i pri čemu se navedeni nalog može izdati samo za razdoblje čije je trajanje ograničeno na strogo nužno, ali se može produljiti u slučaju postojanosti te prijetnje.

Toj se direktivi, s obzirom na Povelju, također ne protive nacionalne zakonske mjere kojima se predviđa, u svrhu zaštite nacionalne sigurnosti, borbe protiv teških kaznenih djela i sprečavanja ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti, ciljano zadržavanje podataka o prometu i lokaciji koje se na temelju objektivnih i nediskriminatornih elemenata, ovisno o kategorijama dotičnih osoba ili pomoću zemljopisnog kriterija, određuje za razdoblje čije je trajanje ograničeno na strogo nužno, ali se može produljiti.

Isto vrijedi za nacionalne zakonske mjere kojima se, u svrhu zaštite nacionalne sigurnosti, borbe protiv teških kaznenih djela i sprečavanja ozbiljnih prijetnji javnoj sigurnosti, predviđa opće i neselektivno zadržavanje IP adresa dodijeljenih izvoru veze, za razdoblje čije je trajanje ograničeno na strogo nužno, kao i podataka o građanskom identitetu korisnika elektroničkih komunikacijskih sredstava čije zadržavanje može nesporno doprinijeti borbi protiv teških kaznenih djela, pod uvjetom da ti podaci omogućuju utvrđivanje identiteta osoba koje su se koristile tim sredstvima u kontekstu pripreme ili počinjenja teških kaznenih djela.

Isto vrijedi i za nacionalne zakonske mjere kojima se u svrhu borbe protiv teških kaznenih djela i, *a fortiori*, zaštite nacionalne sigurnosti, omogućuje izdavanje naloga pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga u obliku odluke nadležnog tijela koja podliježe djelotvornom sudskom nadzoru, da u određenom trajanju provedu hitno zadržavanje podataka o prometu i lokaciji kojima ti pružatelji usluga raspolažu.

Međutim, Sud napominje da se svim prethodno navedenim mjerama treba u obliku jasnih i preciznih pravila osigurati da predmetno zadržavanje podataka podliježe poštovanju s time povezanih materijalnih i postupovnih uvjeta te da dotične osobe raspolažu djelotvornim jamstvima protiv opasnosti zlouporabe. Te se različite mjere, u skladu s odabirom nacionalnog zakonodavca i u granicama onoga što je strogo nužno, mogu primijeniti zajedno.

Presuda od 15. lipnja 2021. (veliko vijeće), Facebook Ireland i dr. (C-645/19, [EU:C:2021:483](#))

Predsjednik belgijske Komisije za zaštitu privatnosti (u daljnjem tekstu: KZP) podnio je protiv društava Facebook Ireland, Facebook Inc. i Facebook Belgium 11. rujna 2015. tužbu za propuštanje pred Nederlandstalige rechtbankom van eerste aanleg Brussel (Prvostupanjski sud na nizozemskom jeziku u Bruxellesu, Belgija), kojom se traži prestanak povreda zakonodavstva u području zaštite podataka koje je navodno počinio

Facebook. Te su se povrede sastojale od prikupljanja i uporabe informacija o ponašanju belgijskih korisnika interneta, kako imatelj računa na Facebooku tako i osoba koje nisu korisnici Facebookovih usluga, putem različitih tehnologija kao što su kolačići, dodaci društvenoj mreži⁵⁶ ili pikseli.

Dana 16. veljače 2018. taj se sud proglasio nadležnim za odlučivanje o toj tužbi te je u pogledu merituma presudio da društvena mreža Facebook nije dovoljno obavijestila belgijske korisnike interneta o prikupljanju predmetnih informacija i njihovoj uporabi. Osim toga, pristanak korisnika interneta na prikupljanje i obradu navedenih informacija ocijenjen je nevaljanim.

Dana 2. ožujka 2018. Facebook Ireland, Facebook Inc. i Facebook Belgium protiv te presude uložili su žalbu Hofu van beroep te Brussel (Žalbeni sud u Bruxellesu, Belgija), sudu koji je u ovom predmetu uputio zahtjev za prethodnu odluku. Pred tim sudom tijelo za zaštitu podataka (Belgija) (TZP) djelovalo je kao pravni sljednik predsjednika KZP-a. Sud koji je uputio zahtjev proglasio se nadležnim isključivo za odlučivanje o žalbi koju je podnio Facebook Belgium.

Sud koji je uputio zahtjev iznio je dvojbe u pogledu utjecaja primjene „jedinственог механизма” predviđenog Uredbom o zaštiti podataka⁵⁷ na nadležnosti TZP-a te je, konkretnije, postavio pitanje može li TZP pokrenuti postupak protiv Facebooka Belgium u odnosu na činjenice nastale nakon stupanja na snagu OUZP-a, odnosno 25. svibnja 2018., s obzirom na to da je kao voditelj obrade predmetnih podataka utvrđen Facebook Ireland. Naime, od tog datuma i osobito na temelju primjene načela „jedinственог механизма” predviđenog OUZP-om, samo irski Povjerenik za zaštitu podataka nadležan je za podnošenje tužbe za propuštanje, pod nadzorom irskih sudova.

U svojoj presudi, o kojoj je odlučivao u velikom vijeću, Sud precizira ovlasti nacionalnih nadzornih tijela u okviru OUZP-a. On tako, među ostalim, presuđuje da na temelju te uredbe nadzorno tijelo države članice može pod određenim uvjetima izvršavati svoju ovlast obavješćavanja suda te države o svakoj navodnoj povredi OUZP-a i pokrenuti postupak u vezi s prekograničnom obradom podataka⁵⁸, iako nije vodeće nadzorno tijelo u pogledu te obrade.

Na prvom mjestu, Sud pojašnjava uvjete pod kojima nacionalno nadzorno tijelo koje nije vodeće nadzorno tijelo u pogledu prekogranične obrade mora izvršavati svoju ovlast obavješćavanja suda države članice o svakoj navodnoj povredi OUZP-a i, u slučaju potrebe, pokretanja sudskog postupka kako bi se osigurala primjena te uredbe. Tako, s jedne strane, OUZP mora tom nadzornom tijelu dodijeliti ovlast za donošenje odluke

⁵⁶ Primjerice gumbi „Svidi mi se” ili „Podijeli”

⁵⁷ Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (SL 2016., L 119, str. 1. te ispravci SL 2018., L 127, str. 2. i SL 2021., L 74, str. 35.). Na temelju članka 56. stavka 1. OUZP-a: „Ne dovodeći u pitanje članak 55., nadzorno tijelo glavnog poslovnog nastana ili jedinog poslovnog nastana voditelja obrade ili izvršitelja obrade nadležno je djelovati kao vodeće nadzorno tijelo za prekograničnu obradu koju provodi taj voditelj obrade ili izvršitelj obrade u skladu s postupkom utvrđenim u članku 60.”

⁵⁸ U smislu članka 4. točke 23. OUZP-a

kojom se utvrđuje da se tom obradom krše pravila predviđena tom uredbom i, s druge strane, ta se ovlast mora izvršavati uz poštovanje postupaka suradnje i nadzora konzistentnosti predviđenih tom uredbom⁵⁹.

Naime, OUZP u odnosu na prekogranične obrade predviđa „jedinstveni mehanizam“⁶⁰ koji se temelji na podjeli nadležnosti između „vodećeg nadzornog tijela“ i drugih predmetnih nacionalnih nadzornih tijela. Taj mehanizam zahtijeva usku, lojalnu i djelotvornu suradnju između tih tijela, kako bi se osigurala dosljedna i ujednačena primjena pravila o zaštiti osobnih podataka te kako bi se očuvao njihov koristan učinak. OUZP u tom pogledu propisuje načelnu nadležnost vodećeg nadzornog tijela za donošenje odluke kojom se utvrđuje da se prekograničnom obradom krše pravila predviđena tom uredbom⁶¹, dok je nadležnost drugih nacionalnih nadzornih tijela za donošenje takve odluke, makar i privremeno, iznimka⁶². Međutim, vodeće nadzorno tijelo prilikom izvršavanja svojih nadležnosti ne može zanemariti potreban dijalog te lojalnu i djelotvornu suradnju s drugim predmetnim nadzornim tijelima. Posljedično tomu, u okviru te suradnje, vodeće nadzorno tijelo ne može zanemariti stajališta drugih predmetnih nadzornih tijela, a svaki relevantan i obrazložen prigovor koji jedno od tih tijela iznese rezultira, barem privremeno, blokiranjem donošenja nacрта odluke vodećeg nadzornog tijela.

Sud nadalje pojašnjava da je okolnost da nadzorno tijelo države članice koje nije vodeće nadzorno tijelo kad je riječ o prekograničnoj obradi podataka može izvršavati ovlast obavješćavanja suda te države o svakoj navodnoj povredi OUZP-a i pokretanja sudskog postupka samo uz poštovanje pravila o podjeli nadležnosti za odlučivanje između vodećeg nadzornog tijela i drugih nadzornih tijela⁶³ u skladu s člancima 7., 8. i 47. Povelje, kojima se dotičnoj osobi jamči pravo na zaštitu njezinih osobnih podataka i pravo na djelotvoran pravni lijek.

Na drugom mjestu, Sud presuđuje da u slučaju prekogranične obrade podataka izvršavanje ovlasti nadzornog tijela države članice koje nije vodeće nadzorno tijelo da pokrene sudski postupak⁶⁴ ne zahtijeva da voditelj ili izvršitelj prekogranične obrade osobnih podataka protiv kojeg je pokrenut taj postupak ima glavni poslovni nastan ili drugi poslovni nastan na području te države članice. Međutim, izvršavanje te ovlasti mora biti obuhvaćeno teritorijalnim područjem primjene OUZP-a⁶⁵, što znači da voditelj ili izvršitelj prekogranične obrade ima poslovni nastan na području Unije.

Na trećem mjestu, Sud odlučuje da se u slučaju prekogranične obrade podataka ovlast nadzornog tijela države članice koje nije vodeće nadzorno tijelo da o svakoj navodnoj

⁵⁹ Predviđenih člancima 56. i 60. OUZP-a

⁶⁰ Članak 56. stavak 1. OUZP-a

⁶¹ Članak 60. stavak 7. OUZP-a

⁶² Članak 56. stavak 2. i članak 66. OUZP-a propisuju iznimke od načela nadležnosti za odlučivanje vodećeg nadzornog tijela.

⁶³ Predviđenih člancima 55. i 56., u vezi s člankom 60. OUZP-a

⁶⁴ Na temelju članka 58. stavka 5. OUZP-a

⁶⁵ Članak 3. stavak 1. OUZP-a predviđa da se ta uredba primjenjuje na obradu osobnih podataka „u okviru aktivnosti poslovnog nastana voditelja obrade ili izvršitelja obrade u Uniji, neovisno o tome obavlja li se obrada u Uniji ili ne.“

povredi OUZP-a obavijesti sud te države i, u slučaju potrebe, pokrene sudski postupak, može izvršavati kako u odnosu na glavni poslovni nastan voditelja obrade koji se nalazi u državi članici tog tijela tako i u odnosu na drugi poslovni nastan tog voditelja, pod uvjetom da se sudski postupak odnosi na obradu podataka izvršenu u okviru aktivnosti tog poslovnog nastana i da je navedeno tijelo nadležno za izvršavanje te ovlasti.

Ipak, Sud ističe da izvršavanje te ovlasti podrazumijeva da je OUZP primjenjiv. U predmetnom slučaju, s obzirom na to da su aktivnosti poslovnog nastana grupe Facebook u Belgiji neodvojivo povezane s obradom osobnih podataka o kojoj je riječ u glavnom postupku, za koju je na području Unije odgovoran Facebook Ireland, ta se obrada izvršava „u okviru aktivnosti poslovnog nastana voditelja obrade” i stoga je doista obuhvaćena područjem primjene OUZP-a.

Na četvrtom mjestu, Sud presuđuje da, kad je nadzorno tijelo države članice koje nije „vodeće nadzorno tijelo” pokrenulo sudski postupak u pogledu prekogranične obrade osobnih podataka prije datuma stupanja na snagu OUZP-a, navedeni postupak može se, u skladu s pravom Unije, nastaviti na temelju odredbi Direktive o zaštiti podataka⁶⁶, koja se i dalje primjenjuje u pogledu povreda u njoj predviđenih pravila počinjenih do datuma kad je ta direktiva stavljena izvan snage. Nadalje, navedeni postupak to tijelo može pokrenuti za povrede počinjene nakon stupanja na snagu OUZP-a, pod uvjetom da se radi o jednoj od situacija u kojima ta uredba iznimno dodjeljuje tom tijelu nadležnost za donošenje odluke kojom se utvrđuje da se predmetnom obradom podataka povređuju pravila iz te uredbe te uz poštovanje u njoj predviđenih postupaka suradnje i nadzora konzistentnosti.

Na petom mjestu, Sud priznaje izravan učinak odredbe OUZP-a na temelju koje svaka država članica zakonom propisuje da je njezino nadzorno tijelo ovlašteno obavijestiti sudove o svakoj povredi te uredbe i, u slučaju potrebe, pokrenuti sudski postupak. Posljedično tomu, takvo tijelo može se pozvati na tu odredbu kako bi pokrenulo ili nastavilo postupak protiv pojedinaca, čak i ako navedena odredba nije posebno provedena u zakonodavstvu predmetne države članice.

Presuda od 30. travnja 2024. (puni sastav), La Quadrature du Net i dr. (Osobni podaci i borba protiv povreda) (C-470/21, [EU:C:2024:370](#))

Posljednjih godina Sud je u više navrata bio pozvan donijeti odluku o zadržavanju osobnih podataka i pristupu njima u području elektroničkih komunikacija te je slijedom toga razvio bogatu sudsku praksu u tom području⁶⁷. Odlučujući o zahtjevu za prethodnu odluku koji je uputio Conseil d'État (Državno vijeće, Francuska), puni sastav Suda razvija

⁶⁶ Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

⁶⁷ Vidjeti osobito presude od 21. prosinca 2016., Tele2 Sverige et Watson i dr. (C-203/15 i C-698/15, [EU:C:2016:970](#)), od 2. listopada 2018., Ministerio Fiscal (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)), od 6. listopada 2020., La Quadrature du Net i dr. (C-511/18, C-512/18 i C-520/18, [EU:C:2020:791](#)) od 2. ožujka 2021., Prokuratuur (Uvjeti pristupa podacima o elektroničkim komunikacijama) (C-746/18, [EU:C:2021:152](#)), od 17. lipnja 2021., M.I.C.M. (C-597/19, [EU:C:2021:492](#)) i od 5. travnja 2022., Commissioner of An Garda Síochána i dr. (C-140/20, [EU:C:2022:258](#)).

tu sudsku praksu pojašnjavajući, s jedne strane, uvjete pod kojima se može smatrati da opće zadržavanje IP adresa koje provode pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga nije ozbiljno zadiranje u pravâ na poštovanje privatnosti, zaštitu osobnih podataka i slobodu izražavanja koja su zajamčena Poveljom⁶⁸ kao i, s druge strane, mogućnost da javno tijelo pristupi određenim osobnim podacima koji su zadržani uz poštovanje tih uvjeta u okviru borbe protiv povreda prava intelektualnog vlasništva na internetu.

U predmetnom slučaju četiri su udruge Premier ministreu (predsjednik Vlade, Francuska) podnijele zahtjev za stavljanje izvan snage uredbe o automatskoj obradi osobnih podataka⁶⁹. Budući da o tom zahtjevu nije donesena odluka, te su udruge Conseilu d'État (Državno vijeće) podnijele tužbu za poništenje te implicitne odluke o odbijanju. Prema njihovu mišljenju, ta uredba i odredbe koje čine njezinu pravnu osnovu⁷⁰ povrjeđuju pravo Unije.

Na temelju francuskog zakonodavstva Haute Autorité pour la diffusion des œuvres et la protection des droits sur internet (Visoko tijelo za emitiranje djela i zaštitu prava na internetu, Francuska, u daljnjem tekstu: Hadopi), kako bi moglo identificirati osobe odgovorne za povrede autorskih ili srodnih prava koje su počinjene na internetu, ovlašten je pristupiti određenim podacima koje su pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga dužni zadržati. Ti se podaci odnose na građanski identitet određene osobe koji odgovaraju njezinoj IP adresi koju su prethodno prikupile organizacije nositeljâ prava. Kada je identificiran nositelj IP adrese upotrijebljene za aktivnosti kojima se počinila takva povreda, Hadopi slijedi postupak „postupnog odgovora”. Konkretnije, on je ovlašten toj osobi poslati dvije preporuke koje nalikuju upozorenjima, a ako osoba nastavi s tim aktivnostima, dopis kojim se obavještava da te aktivnosti mogu predstavljati kaznena djela. Naposljetku, on ima pravo uputiti predmet državnom odvjetništvu radi kaznenog progona navedene osobe⁷¹.

U tom kontekstu Conseil d'État (Državno vijeće) zatražio je od Suda da protumači Direktivu o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, u vezi s Poveljom⁷².

⁶⁸ Članci 7., 8. i 11. Povelje

⁶⁹ Décret n° 2010-236, du 5 mars 2010, relatif au traitement automatisé de données à caractère personnel autorisé par l'article L. 331-29 du code de la propriété intellectuelle dénommé « Système de gestion des mesures pour la protection des œuvres sur internet » (Uredba br. 2010-236 od 5. ožujka 2010. o automatskoj obradi osobnih podataka, koja je odobrena člankom L. 331-29 Zakonika o intelektualnom vlasništvu, pod nazivom „Sustav upravljanja mjerama za zaštitu djela na internetu” (JORF br. 56 od 7. ožujka 2010., tekst br. 19), kako je izmijenjen décretom n° 2017-924, du 6 mai 2017, relatif à la gestion des droits d'auteur et des droits voisins par un organisme de gestion de droits et modifiant le code de la propriété intellectuelle (Uredba br. 2017-924 od 6. svibnja 2017. o upravljanju tijela za ostvarivanje pravâ autorskim i srodnim pravima i o izmjeni Zakonika o intelektualnom vlasništvu) (JORF br. 109 od 10. svibnja 2017., tekst br. 176)

⁷⁰ Osobito članak L. 331-21, treći, četvrti i peti stavak Zakonika o intelektualnom vlasništvu

⁷¹ Od 1. siječnja 2022. Hadopi je spojen s Conseilom supérieur de l'audiovisuel (Vrhovno vijeće za audiovizualne medije, u daljnjem tekstu: CSA), drugim neovisnim javnim tijelom, te oni sada zajedno čine Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique (Jedinstveno tijelo nadležno za audiovizualnu i digitalnu komunikaciju, u daljnjem tekstu: ARCOM). Postupak postupnog odgovora ipak se u bitnome nije promijenio.

⁷² Članak 15. stavak 1. Direktive 2002/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) (SL 2002., L 201, str. 37.; SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 111. i ispravak SL 2017., L 162, str. 56.), kako je izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL 2009., L 337, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 224. i ispravak SL 2018., L 74, str. 11.; u daljnjem tekstu: Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama), u vezi s člancima 7., 8. i 11. i člankom 52. stavkom 1. Povelje

Kao prvo, kad je riječ o zadržavanju podataka o građanskom identitetu i odgovarajućim IP adresama, Sud naglašava da svako opće i neselektivno zadržavanje skupa IP adresa nužno ne predstavlja ozbiljno zadiranje u pravâ na poštovanje privatnosti, zaštitu osobnih podataka i slobodu izražavanja koja su zajamčena Poveljom.

Obveza osiguranja takvog zadržavanja može biti opravdana ciljem borbe protiv kaznenih djela općenito ako je stvarno isključeno da takvo zadržavanje može dovesti do ozbiljnih zadiranja u privatnost osobe o kojoj je riječ zbog mogućnosti donošenja konkretnih zaključaka o njoj, među ostalim, povezivanjem tih IP adresa sa skupom podataka o prometu ili o lokaciji.

Stoga se država članica koja namjerava pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga nametnuti takvu obvezu mora uvjeriti da načini zadržavanja tih podataka isključuju mogućnost donošenja konkretnih zaključaka o privatnom životu osoba o kojima je riječ.

Sud pobliže određuje da se načini zadržavanja moraju, u tu svrhu, odnositi na samu strukturu zadržavanja koja u biti mora biti ustrojena na način da jamči stvarno nepropusno razdvajanje različitih kategorija zadržanih podataka. Stoga, nacionalna pravila koja se odnose na te načine zadržavanja moraju osigurati da je svaka kategorija podataka, uključujući i podatke o građanskom identitetu i IP adresama, zadržana potpuno odvojeno od drugih kategorija zadržanih podataka i da je to zadržavanje stvarno nepropusno pomoću sigurnog i pouzdanog računalnog uređaja. Usto, u dijelu u kojem ta pravila predviđaju mogućnost povezivanja zadržanih IP adresa s građanskim identitetom osobe o kojoj je riječ radi borbe protiv kaznenih djela, ona smiju dopustiti takvo povezivanje samo upotrebom učinkovitog tehničkog postupka koji ne dovodi u pitanje učinkovitost nepropusnog razdvajanja tih kategorija podataka. Pouzdanost tog razdvajanja mora redovito nadzirati treće javno tijelo. Ako su u primjenjivom nacionalnom zakonodavstvu predviđeni takvi strogi zahtjevi, zadiranje koje proizlazi iz tog zadržavanja IP adresa ne može biti kvalificirano kao „ozbiljno”.

Stoga Sud zaključuje da se, ako postoji zakonsko uređenje koje jamči da se na temelju nijedne kombinacije podatka ne mogu donijeti konkretni zaključci o privatnom životu osoba čiji su podaci zadržani, Direktivi o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, u vezi s Poveljom, ne protivi se to da država članica nametne obvezu općeg i neselektivnog zadržavanja IP adresa na razdoblje koje ne prekoračuje ono koje je strogo nužno radi postizanja cilja borbe protiv kaznenih djela općenito.

Kao drugo, što se tiče pristupa podacima o građanskom identitetu koji odgovaraju određenoj IP adresi, Sud presuđuje da se Direktivi o privatnosti i elektroničkim komunikacijama, u vezi s Poveljom, u načelu ne protivi nacionalni propis kojim se javnom tijelu dopušta pristup tim podacima koje su zasebno i stvarno nepropusno zadržali pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga, samo kako bi to tijelo moglo identificirati nositelje tih adresa osumnjičene da su počinili povrede autorskih i srodnih prava na internetu i kako bi moglo poduzeti mjere protiv njih. U takvom slučaju

nacionalni propis mora službenicima koji imaju takav pristup zabraniti, prvo, da u bilo kojem obliku otkrivaju informacije o sadržaju datoteka kojima su pristupili ti nositelji, osim isključivo u svrhu upućivanja predmeta državnom odvjetništvu, drugo, da na bilo koji način prate tijek pretraživanja tih nositelja i, treće, da upotrebljavaju te IP adrese u svrhe različite od donošenja tih mjera.

U tom kontekstu Sud osobito podsjeća na to da, iako su sloboda izražavanja i povjerljivost osobnih podataka prioritet, ta temeljna prava ipak nisu apsolutna. Naime, u okviru odvagivanja prava i interesa o kojima je riječ oni se ponekad moraju povući pred drugim temeljnim pravima i razlozima u općem interesu, poput zaštite javnog poretka i sprečavanja kaznenih djela ili zaštite prava i sloboda drugih osoba. To je osobito tako kada prevaga navedenih prioriteta može narušiti učinkovitost kaznene istrage, među ostalim, onemogućujući ili pretjerano otežavajući učinkovitu identifikaciju počinitelja kaznenog djela i izricanje sankcije u odnosu na njega.

U istom tom kontekstu Sud također upućuje na svoju sudsku praksu, prema kojoj, kad je riječ o borbi protiv kaznenih djela kojima se povrjeđuju autorska ili srodna prava počinjenih na internetu, okolnost da pristup IP adresama može biti jedino istražno sredstvo kojim se može identificirati osoba o kojoj je riječ pokazuje da su zadržavanje tih adresa i pristup njima strogo nužni za ostvarivanje cilja koji se nastoji postići i stoga ispunjavaju zahtjev proporcionalnosti. Nedopuštanje takvog pristupa bi, osim toga, dovelo do stvarne opasnosti od sustavnog nekažnjavanja kaznenih djela počinjenih na internetu čiji je počinjenje ili priprema olakšana samim značajkama interneta. Postojanje takve opasnosti predstavlja okolnost koja je relevantna za ocjenu, u okviru odvagivanja različitih postojećih prava i interesa, toga je li zadiranje u pravâ na poštovanje privatnosti, zaštitu osobnih podataka i slobodu izražavanja mjera koja je proporcionalna s obzirom na cilj borbe protiv kaznenih djela.

Kao treće, odlučujući o tome treba li pristup javnog tijela podacima o građanskom identitetu koji odgovaraju određenoj IP adresi podvrgnuti prethodnom nadzoru suda ili neovisnog upravnog tijela, Sud smatra da se zahtjev takvog nadzora nameće kada, u kontekstu nacionalnoga propisa, taj pristup podrazumijeva opasnost od ozbiljnog zadiranja u temeljna prava osobe o kojoj je riječ u smislu da bi on mogao omogućiti tom javnom tijelu da donese konkretne zaključke o privatnom životu te osobe i, ovisno o slučaju, da izradi njezin detaljan profil. Za razliku od toga, taj se zahtjev prethodnog nadzora ne primjenjuje kada se zadiranje u temeljna prava o kojima je riječ ne može kvalificirati kao ozbiljno.

S tim u vezi, Sud pojašnjava da, u slučaju u kojem se primjenjuje uređenje zadržavanja koje jamči stvarno nepropusno razdvajanje različitih kategorija zadržanih podataka, pristup javnog tijela podacima o građanskom identitetu koji odgovaraju tako zadržanim IP adresama u načelu nije podvrgnut zahtjevu prethodnog nadzora. Naime, takav pristup samo u svrhu identifikacije nositelja IP adrese u pravilu ne predstavlja ozbiljno zadiranje u navedena prava.

Međutim, Sud ne isključuje da u netipičnim situacijama postoji opasnost, u okviru postupka kao što je onaj postupnog odgovora o kojem je riječ u glavnom postupku, da javno tijelo može donijeti konkretne zaključke o privatnom životu osobe o kojoj je riječ, osobito kada se osoba bavi aktivnostima kojima se opetovano, pa i u velikoj mjeri, povrjeđuju autorska ili srodna prava na P2P mrežama u vezi sa zaštićenim djelima posebnih vrsta koja mogu otkriti informacije koje, ovisno o slučaju, mogu biti osjetljive, o privatnosti te osobe.

U predmetnom slučaju, nositelj određene IP adrese može biti osobito izložen takvoj opasnosti kada javno tijelo mora odlučiti o tome hoće li uputiti predmet državnom odvjetništvu radi kaznenog progona tog nositelja. Naime, intenzitet zadiranja u pravo na poštovanje privatnosti može se povećati kako postupak postupnog odgovora, koji se odvija u etapama, prolazi kroz svoje različite faze. Pristup nadležnog tijela svim podacima osobe o kojoj je riječ koji su prikupljeni tijekom različitih faza tog postupka može omogućiti da se donesu konkretni zaključci o njezinom privatnom životu. Slijedom toga, nacionalni propis mora predvidjeti prethodni nadzor koji se mora provesti prije nego što javno tijelo može povezati podatke o građanskom identitetu i takav skup podataka i prije eventualnog slanja obavijesti kojom se utvrđuje da je ta osoba postupala na način koji može predstavljati kazneno djelo. Osim toga, taj nadzor mora očuvati učinkovitost postupka postupnog odgovora omogućujući osobito identifikaciju slučajeva mogućeg novog ponavljanja kažnjivog ponašanja o kojem je riječ. U tu svrhu taj postupak mora biti organiziran i strukturiran tako da podatke o građanskom identitetu osobe koji odgovaraju IP adresama koje su prethodno prikupljene na internetu osobe zadužene za ispitivanje činjenica u nadležnom javnom tijelu ne mogu automatski povezati s elementima kojima to tijelo već raspolaže i na temelju kojih se mogu donijeti konkretni zaključci o privatnom životu te osobe.

Usto, kad je riječ o predmetu prethodnog nadzora, Sud ističe da, u slučajevima u kojima je osoba o kojoj je riječ osumnjičena za počinjenje kaznenog djela koje je obuhvaćeno kaznenim djelima općenito, sud ili neovisno upravno tijelo zaduženo za taj nadzor mora uskratiti pristup kada on omogućuje javnom tijelu koje ga je zahtijevalo da donese konkretne zaključke o privatnom životu navedene osobe. Suprotno tomu, trebalo bi odobriti čak i pristup koji omogućuje donošenje takvih konkretnih zaključaka u slučaju u kojem se osoba o kojoj je riječ sumnja da je počinila kaznena djela za koja država članica o kojoj je riječ smatra da povrjeđuju temeljni interes društva i stoga su obuhvaćena teškim oblicima kriminaliteta.

Sud isto tako pojašnjava da prethodni nadzor ni u kojem slučaju ne može biti u potpunosti automatiziran jer, kad je riječ o kaznenoj istrazi, takav nadzor zahtijeva odvagivanje, s jedne strane, legitimnih interesa povezanih s borbom protiv kriminaliteta i, s druge strane, poštovanja privatnosti i zaštite osobnih podataka. Takvo odvagivanje zahtijeva prisutnost fizičke osobe, koja je tim više potrebna kada automatizam i veliki opseg obrade podataka o kojima je riječ podrazumijevaju opasnost za privatnost.

Stoga Sud zaključuje da mogućnost da osobe zadužene za ispitivanje činjenica u okviru navedenog javnog tijela povezuju podatke o građanskom identitetu osobe koji odgovaraju određenoj IP adresi s datotekama koje sadržavaju elemente na temelju kojih je moguće saznati naslov zaštićenih djela čije je stavljanje na raspolaganje na internetu opravdalo to da organizacije nositeljâ prava prikupljaju IP adrese mora biti uvjetovana – u slučaju da ista osoba ponovi aktivnost kojom se povrjeđuju autorska ili srodna prava – nadzorom suda ili neovisnog upravnog tijela. Taj nadzor ne može biti u potpunosti automatiziran i mora se provesti prije takvog povezivanja, koje u takvim slučajevima može omogućiti donošenje konkretnih zaključaka o privatnom životu navedene osobe čija je IP adresa upotrijebljena za aktivnosti kojima se mogu povrijediti autorska ili srodna prava.

Kao četvrto i posljednje, Sud navodi da sustav obrade podataka koji upotrebljava javno tijelo mora u pravilnim razmacima nadzirati neovisno tijelo koje ima svojstvo treće strane u odnosu na to javno tijelo. Cilj tog nadzora je provjera integriteta sustava, uključujući učinkovitih jamstava protiv opasnosti od zlouporabnog ili nezakonitog pristupa i uporabe tih podataka, kao i njegove učinkovitosti i pouzdanosti za potrebe otkrivanja eventualnih povreda.

U okviru toga Sud primjećuje da u predmetnom slučaju prilikom automatizirane obrade osobnih podataka koju obavlja javno tijelo na temelju informacija o povredama koje su ustanovile organizacije nositeljâ prava može doći do određenog broja lažnih pozitivnih slučajeva kao i osobito opasnosti od toga da potencijalno visok broj osobnih podataka treće osobe zloupotrijebe ili nezakonito upotrijebe, što objašnjava nužnost takvog nadzora.

Usto, on dodaje da takva obrada mora poštovati posebna pravila o zaštiti osobnih podataka koja su predviđena Direktivom 2016/680⁷³. Naime, u predmetnom slučaju, iako javno tijelo nema vlastite ovlasti odlučivanja u okviru postupka postupnog odgovora, ono se mora kvalificirati kao „javno tijelo” uključeno u sprečavanje i istragu kaznenih djela te je stoga obuhvaćeno područjem primjene te direktive. Stoga osobe obuhvaćene tim postupkom moraju imati pravo na sva materijalna i postupovna jamstva propisana Direktivom 2016/680, a zadaća je suda koji je uputio zahtjev da provjeri jesu li ona predviđena nacionalnim zakonodavstvom.

⁷³ Direktiva (EU) 2016/680 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka od strane nadležnih tijela u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Okvirne odluke Vijeća 2008/977/PUP (SL 2016., L 119, str. 89. i ispravak SL 2018., L 127, str. 14.)

5. Autorsko pravo

Presuda od 3. srpnja 2012. (veliko vijeće), UsedSoft (C-128/11, [EU:C:2012:407](#))

Društvo Oracle razvijalo je i distribuiralo, omogućujući, među ostalim, internetsko preuzimanje, računalne programe koji su djelovali u načinu rada „klijent/poslužitelj”. Klijent je na svoje računalo izravno preuzimao primjerak računalnog programa. Pravo korištenja uključivalo je pravo trajnog pohranjivanja primjerka tog računalnog programa na poslužitelju i omogućavanje 25 korisnika da mu pristupaju. Ugovorima o licenci bilo je predviđeno da klijent stječe na neograničeno vrijeme neprenosivo pravo korištenja ograničeno na interno profesionalno korištenje. Njemački poduzetnik UsedSoft otkupljivao je od Oracleovih klijenata licence koje je zatim prodavao. UsedSoftovi klijenti koji nisu posjedovali računalni program preuzimali su ga izravno s Oracleove internetske stranice nakon što bi stekli „rabljenu” licenciju. Klijenti koji su već posjedovali taj računalni program mogli su kupiti dodatnu licenciju odnosno dio licence za dodatne korisnike. U tom su slučaju klijenti računalni program presnimavali na radne stanice tih drugih korisnika.

Društvo Oracle podnijelo je pred njemačkim sudovima tužbu radi prestanka te prakse protiv poduzetnika UsedSoft. Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka) uputio je Sudu zahtjev za tumačenje u tom kontekstu Direktive 2009/24/EZ⁷⁴ o pravnoj zaštiti računalnih programa.

Sud je smatrao da članak 4. stavak 2. Direktive 2009/24/EZ treba tumačiti na način da je pravo distribucije primjerka računalnog programa iscrpljeno ako je nositelj autorskog prava koji je, makar i besplatno, odobrio internetsko preuzimanje tog primjerka na informatički medij također odobrio vremenski neograničeno pravo korištenja navedenog primjerka uz plaćanje cijene koja mu omogućuje ostvarivanje naknade koja odgovara ekonomskoj vrijednosti primjerka djela kojeg je vlasnik.

Preuzimanje primjerka računalnog programa i sklapanje ugovora o licenci za njegovo korištenje čine nerazdvojivu cjelinu. Navedene radnje podrazumijevaju prijenos prava vlasništva primjerka predmetnog računalnog programa. U tom je pogledu nebitno je li primjerak računalnog programa klijentu stavljen na raspolaganje posredstvom preuzimanja ili materijalnog medija kao što su to CD-ROM ili DVD.

Štoviše, članak 4. stavak 2. i članak 5. stavak 1. Direktive 2009/24/EZ treba tumačiti na način da se u slučaju preprodaje licence za korištenje koja obuhvaća preprodaju primjerka računalnog programa prezetog s internetske stranice nositelja autorskog prava, pri čemu prvotna licencija koja je odobrena prvom stjecatelju omogućuje nositelju autorskog prava ostvarivanje naknade koja odgovara ekonomskoj vrijednosti primjerka

⁷⁴ Direktiva 2009/24/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o pravnoj zaštiti računalnih programa (SL 2009., L 111, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 268.)

njegova djela, drugi stjecatelj navedene licencije, kao i svaki sljedeći, može pozivati na iscrpljivanje prava distribucije propisano u članku 4. stavku 2. te direktive i ostvarivati pravo reproduciranja.

Presuda od 10. studenoga 2016., Vereniging Openbare Bibliotheken (C-174/15, [EU:C:2016:856](#))

Posuđivanje elektroničkih knjiga, čime se bave javne knjižnice u Nizozemskoj, nije bilo obuhvaćeno sustavom javne posudbe koji se primjenjivao na tradicionalne knjige. Javne knjižnice stavljale su elektroničke knjige na raspolaganje javnosti na internetu na temelju sporazuma o licenci s nositeljima prava. Udruga javnih knjižnica u Nizozemskoj Vereniging Openbare Bibliotheken (u daljnjem tekstu: udruga VOB) smatrala je da se i na digitalnu posudbu treba primjenjivati sustav koji se primjenjuje na tradicionalne knjige. Udruga VOB podnijela je u vezi s time tužbu protiv zaklade za kolektivno ostvarivanje prava Stichting Leenrecht radi donošenja deklaratorne presude u tom smislu. Tužba udruge VOB odnosila se na posudbu uređenu prema modelu „jedan umnoženi primjerak, jedan korisnik”, odnosno na digitalnu posudbu u kojoj je korisnik mogao umnoženi primjerak knjige stavljen na poslužitelj javne knjižnice preuzeti na vlastito računalo, pri čemu je tijekom razdoblja posudbe bilo moguće preuzeti samo jedan umnoženi primjerak, a protekom tog razdoblja korisnik ga više ne bi mogao koristiti. Postupajući u predmetu, Rechtbank Den Haag (Sud u Haagu, Nizozemska) upitao je Sud treba li članak 1. stavak 1., članak 2. stavak 1. točku (b) i članak 6. stavak 1. Direktive 2006/115/EZ⁷⁵ o pravu iznajmljivanja i pravu posudbe te o određenim autorskom pravu srodnim pravima u području intelektualnog vlasništva tumačiti na način da pojam „posuđivanje” obuhvaća posuđivanje umnoženog primjerka knjige u digitalnom obliku te protivi li se navedena direktiva takvoj praksi.

Sud je smatrao da članak 1. stavak 1., članak 2. stavak 1. točku (b) i članak 6. stavak 1. Direktive 2006/115/EZ treba tumačiti na način da pojam „posuđivanje” u smislu tih odredbi obuhvaća model „jedan umnoženi primjerak, jedan korisnik”.

Naime, pojam „iznajmljivanje” predmeta iz članka 2. stavka 1. točke (a) Direktive 2006/115, valja shvatiti tako da se isključivo odnosi na materijalne predmete, i pojam „umnoženi primjerci”, iz članka 1. stavka 1. te direktive, tako da se, kada je riječ o iznajmljivanju, isključivo odnosi na umnožene primjerke fiksirane na fizičkom mediju. Osim toga, takav je zaključak potkrijepljen ciljem ostvarenju kojega teži navedena direktiva. Naime, u njezinoj uvodnoj izjavi 4. navodi se, među ostalim, da se autorsko pravo mora prilagoditi novim smjerovima razvoja u gospodarstvu kao što su to novi oblici iskorištavanja.

⁷⁵ Direktiva 2006/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o pravu iznajmljivanja i pravu posudbe te o određenim autorskom pravu srodnim pravima u području intelektualnog vlasništva (SL 2006., L 376, str. 28.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 218.)

Usto, pravo Unije treba tumačiti na način da mu se ne protivi to da država članica primjenu članka 6. Direktive 2006/115/EZ uvjetuje time da je nositelj prava distribucije javnosti umnoženi primjerak knjige u digitalnom obliku koji je javna knjižnica stavila na raspolaganje stavio na tržište prvom prodajom ili drugim prvim prijenosom vlasništva tog umnoženog primjerka u Uniji ili da je do toga došlo uz njegov pristanak u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29/EZ⁷⁶. Nije moguće spriječiti države članice da prema potrebi utvrde dodatne uvjete koji mogu poboljšati zaštitu autorskih prava nadilazeći ono što je izričito propisano navedenom odredbom.

Članak 6. stavak 1. Direktive 2006/115/EZ treba tumačiti na način da mu se protivi to da se iznimka javne posudbe koju propisuje primijeni na aktivnost javne knjižnice kojom se na raspolaganje stavlja umnoženi primjerak knjige u digitalnom obliku u slučaju kad je taj umnoženi primjerak dobiven iz nezakonitog izvora.

Presuda od 8. rujna 2016., GS Media (C-160/15, [EU:C:2016:644](#))

Društvo GS Media upravljalo je internetskom stranicom GeenStijl, koja je bila jedna od deset najposjećenijih internetskih stranica za novosti u Nizozemskoj. Ono je 2011. objavilo članak s poveznicom kojom se posjetitelji te stranice upućivalo na australsku stranicu, gdje su bile dostupne slike B. G. Dekker. Te slike na australskoj stranici bile su objavljene bez pristanka društva Sanoma, izdavača mjesečnog magazina Playboy, koje je imalo autorska prava nad predmetnim fotografijama. Unatoč pozivima društva Sanoma, društvo GS Media odbilo je ukloniti navedenu poveznicu. Kada je na zahtjev društva Sanoma australska stranica uklonila fotografije, društvo GeenStijl objavilo je novi članak koji je također sadržavao poveznicu na drugu stranicu na kojoj je bilo moguće pogledati predmetne fotografije. Upravitelj potonje stranice također je uvažio Sanomin zahtjev za uklanjanje tih fotografija. Nakon toga internetski posjetitelji foruma društva GeenStijl postavili su nove poveznice koje su upućivale na druge stranice na kojima su se mogle pogledati fotografije. Prema stajalištu društva Sanoma, društvo GS Media povrijedilo je autorska prava. Postupajući u kasacijskom postupku, Hoge Raad der Nederlanden (Vrhovni sud, Nizozemska) postavio je Sudu upit u vezi s tim predmetom. Naime, na temelju Direktive 2001/29/EZ⁷⁷ nositelj autorskog prava mora dati ovlaštenje za svaku radnju priopćavanja djela javnosti.

Sud je smatrao da članak 3. stavak 1. Direktive 2001/29/EZ valja tumačiti na način da, kako bi se utvrdilo predstavlja li postavljanje na internetsku stranicu poveznica koje upućuju na zaštićena djela koja su slobodno dostupna na drugoj internetskoj stranici bez ovlaštenja nositelja autorskog prava „priopćavanje javnosti” u smislu te odredbe, treba utvrditi je li te poveznice postavila osoba bez cilja stjecanja dobiti koja nije znala ili

⁷⁶ Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

⁷⁷ Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

nije mogla razumno znati da je objavljivanje tih djela na toj drugoj internetskoj stranici nezakonito ili je, u suprotnom, navedene poveznice postavila osoba s takvim ciljem, u kojem se slučaju mora pretpostaviti postojanje tog saznanja.

Kad je utvrđeno da je takva osoba znala ili morala znati da je poveznica koju je postavila omogućila pristup djelu koje je nezakonito objavljeno na internetu, primjerice zbog činjenice da su je na to upozorili nositelji autorskog prava, postavljanje te poveznice predstavlja „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29/EZ. Kada se poveznice postavljaju s ciljem stjecanja dobiti, od osobe koja ih postavlja može se očekivati da izvrši potrebne provjere kako bi se uvjerila da predmetno djelo nije nezakonito objavljeno na internetskoj stranici na koju upućuju navedene poveznice. U takvim okolnostima i pod uvjetom da ta oboriva predmnjeva nije oborena, radnja postavljanja poveznice kojom se upućuje na djelo koje je nezakonito objavljeno na internetu predstavlja „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29/EZ.

Presuda od 14. lipnja 2017., Stichting Brein (C-610/15, [EU:C:2017:456](#))

Društva Ziggo i XS4ALL bila su pružatelji pristupa internetu. Znatian dio njihovih pretplatnika koristio se platformom za mrežnu razmjenu datoteka „The Pirate Bay”. Korisnici su posredstvom te platforme mogli segmentirano („torrents”) dijeliti i preuzimati djela koja su se nalazila na njihovim vlastitim računalima. Predmetne datoteke većinom su upućivale na djela zaštićena autorskim pravom a da nositelji tih prava nisu ovlastili administratore i korisnike te platforme za ostvarivanje radnji dijeljenja. Nizozemska zaklada za zaštitu interesa nositelja autorskih prava Stichting Brein podnijela je tužbe pred nizozemskim sudovima kojima je zahtijevala da se društvima Ziggo i XS4ALL naloži da onemoguće pristup nazivima domena „The Pirate Bay” i njegovim IP adresama.

Hoge Raad der Nederlanden (Vrhovni sud, Nizozemska) u biti je želio doznati provodi li se platformom za razmjenu, kao što je to platforma „The Pirate Bay”, „priopćavanje javnosti” u smislu Direktive 2001/29/EZ⁷⁸ i može li se stoga povrijediti autorsko pravo.

Sud je smatrao da pojam „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29/EZ treba tumačiti na način da obuhvaća stavljanje na raspolaganje i upravljanje na internetu platformom za razmjenu datoteka koja indeksacijom metapodataka koji se odnose na zaštićena djela i osiguravanjem tražilice omogućuje korisnicima te platforme da pronađu ta djela i da ih dijele u okviru mreže ravnopravnih članova (*peer-to-peer*).

Kao što to proizlazi iz uvodne izjave 23. Direktive 2001/29/EZ, treba istaknuti da pravo autora na priopćavanje javnosti, navedeno u članku 3. stavku 1. te direktive, obuhvaća

⁷⁸ Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

svaki prijenos ili reemitiranje djela javnosti koja nije prisutna na mjestu na kojem se priopćavanje obavlja, žično ili bežično, uključujući radiodifuzijsko emitiranje.

Sud je u tom pogledu već presudio da se stavljanjem na internetsku stranicu poveznica na koje je moguće kliknuti i koje vode do zaštićenih djela objavljenih bez ograničenja pristupa na drugoj internetskoj stranici korisnicima prve stranice nudi izravan pristup navedenim djelima. To je slučaj i s prodajom multimedijskog preglednika u koji su prethodno instalirani *add-on* programi dostupni na internetu koji sadržavaju poveznice na internetske stranice slobodno dostupne javnosti, a na kojima su bez pristanka nositelja autorskih prava stavljena na raspolaganje javnosti njima zaštićena djela. Stoga se iz te sudske prakse može zaključiti da u načelu svaka radnja korisnika koja, uz potpuno poznavanje činjenica, omogućuje njegovim klijentima pristup zaštićenim djelima može predstavljati „radnju priopćavanja” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29/EZ.

Kako bi bila obuhvaćena pojmom „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29/EZ, nužno je da su zaštićena djela doista priopćena javnosti. Pojam „javnost” podrazumijeva određeni minimalni prag. Stoga je potrebno znati koliko osoba ima pristup istom djelu, ne samo istodobno nego i uzastopno.

Presuda od 29. srpnja 2019. (veliko vijeće), Funke Medien NRW (C-469/17, [EU:C:2019:623](#))

Društvo Funke Medien upravljalo je internetskim portalom njemačkih dnevnih novina Westdeutsche Allgemeine Zeitung. Savezna Republika Njemačka podnijela je tužbu za propuštanje protiv društva Funke Medien smatrajući da je ono povrijedilo njezino autorsko pravo objavom određenih „klasificiranih” vojnih izvješća „ograničenog pristupa” koja je sastavila njemačka vlada. Zemaljski sud prihvatio je tužbu, a zatim ju je visoki zemaljski sud u žalbenom postupku potvrdio. Društvo Funke Medien u okviru revizije koju je podnijelo Bundesgerichtshofu (Savezni vrhovni sud, Njemačka) ostalo je pri zahtjevu za odbijanje tužbe za propuštanje.

Sud je najprije istaknuo da se vojna izvješća mogu zaštititi autorskim pravom samo pod uvjetom da čine intelektualnu tvorevinu svojeg autora koja odražava njegovu osobnost i koja se izražava kroz njegovo slobodno i kreativno donošenje odluka prilikom sastavljanja spomenutih izvješća, a ispunjenje tog uvjeta mora provjeriti nacionalni sud u svakom pojedinačnom slučaju.

Sud je smatrao da one odredbe Direktive 2001/29/EZ kojima se predviđaju isključiva prava autora na reproduciranje i priopćavanje njihovih djela javnosti čine mjere potpunog usklađivanja materijalnog sadržaja u njima navedenih prava. Suprotno tomu, Sud je smatrao da odredbe Direktive 2001/29/EZ koje omogućuju odstupanje od navedenih prava u pogledu izvještavanja o tekućim događajima i doslovnog navođenja ne čine mjere potpunog usklađivanja dosega u njima sadržanih iznimaka i ograničenja. Međutim, margina prosudbe kojom raspolazu države članice prilikom provedbe tih odredbi mora se izvršavati u granicama određenima pravom Unije, i to kako bi se

održala pravedna ravnoteža između, s jedne strane, interesa nositelja prava da se zaštite njihova prava intelektualnog vlasništva, zajamčena Poveljom, i, s druge strane, pravâ i interesâ korisnika djela ili drugih predmeta zaštite, osobito njihove slobode izražavanja i informiranja, koja je također zajamčena Poveljom, kao i općeg interesa.

Nadalje, Sud je pojasnio da se slobodom izražavanja i informiranja ne može izvan iznimaka i ograničenja predviđenih Direktivom 2001/29/EZ opravdati odstupanje od isključivih prava autorâ na reproduciranje i priopćavanje svojih djela javnosti, osim onog odstupanja koje je predviđeno navedenom direktivom. U tom je pogledu Sud podsjetio na to da je popis iznimaka i ograničenja predviđenih Direktivom 2001/29/EZ taksativan.

Naposljetku, prema mišljenju Suda, prilikom odvagivanja koje je nacionalni sud dužan provesti s obzirom na sve okolnosti predmeta o kojem je riječ između, s jedne strane, autorovih isključivih prava na reproduciranje i priopćavanje njegovih djela javnosti i, s druge strane, pravâ korisnika predmeta zaštite iz odredbi o odstupanju sadržanih u Direktivi 2001/29/EZ u pogledu izvještavanja o tekućim događajima i doslovnog navođenja, taj se sud mora osloniti na tumačenje tih odredbi koje je, uz istodobno poštovanje njihova teksta i očuvanje njihova korisnog učinka, u potpunosti usklađeno s temeljnim pravima koja jamči Povelja.

Presuda od 29. srpnja 2019. (veliko vijeće), Spiegel Online (C-516/17, [EU:C:2019:625](#))

Društvo Spiegel Online upravljalo je istoimenim informacijskim internetskim portalom. Volker Beck, član Bundestaga (Savezni parlament, Njemačka), osporavao je pred zemaljskim sudom činjenicu da je navedeno društvo na svojoj internetskoj stranici učinilo dostupnim cjelovite tekstove njegovih rukopisa kao i povezani članak. Volker Beck je smatrao da se navedenom objavom povređuje njegovo autorsko pravo. Taj je sud prihvatio njegov tužbeni zahtjev. Nakon neuspješne žalbe, društvo Spiegel Online podnijelo je reviziju Bundesgerichtshofu (Savezni vrhovni sud, Njemačka), koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku.

Sud je smatrao da odredbe Direktive 2001/29/EZ kojima se omogućuje odstupanje od autorovih isključivih prava u pogledu izvještavanja o tekućim događajima i doslovnog navođenja ostavljaju državama članicama marginu prosudbe prilikom njihova prenošenja u nacionalno pravo, ali da one ne čine mjere potpunog usklađivanja. Međutim, margina prosudbe država članica prilikom provedbe tih odredbi mora se izvršavati u granicama određenima pravom Unije, i to kako bi se održala pravedna ravnoteža između, s jedne strane, interesa nositelja prava da se zaštite njihova prava intelektualnog vlasništva, zajamčena Poveljom, i, s druge strane, pravâ i interesâ korisnika djela ili drugih predmeta zaštite, osobito njihove slobode izražavanja i informiranja, također zajamčene Poveljom, kao i općeg interesa.

Nadalje, Sud je pojasnio da se slobodom izražavanja i informiranja ne može izvan iznimaka i ograničenja predviđenih Direktivom 2001/29/EZ opravdati odstupanje od isključivih prava autorâ na reproduciranje i priopćavanje svojih djela javnosti, osim onog

odstupanja koje je predviđeno navedenom direktivom. U tom je pogledu Sud podsjetio na to da je popis iznimaka i ograničenja predviđenih Direktivom 2001/29/EZ taksativan.

Osim toga, prema mišljenju Suda, prilikom odvagivanja koje je nacionalni sud dužan provesti s obzirom na sve okolnosti predmeta o kojem je riječ između, s jedne strane, autorovih isključivih prava na reproduciranje i priopćavanje njegovih djela javnosti i, s druge strane, pravâ korisnika predmeta zaštite iz odredaba o odstupanju sadržanih u Direktivi 2001/29/EZ u pogledu izvještavanja o tekućim događajima i doslovnog navođenja, taj se sud mora osloniti na tumačenje tih odredbi koje je, uz istodobno poštovanje njihova teksta i očuvanje njihova korisnog učinka, u potpunosti usklađeno s temeljnim pravima koja jamči Povelja.

Kao prvo, Sud je smatrao da se odredbi o odstupanju, koja je sadržana u Direktivi 2001/29/EZ u pogledu izvještavanja o tekućim događajima, protivi nacionalno pravilo koje ograničava primjenu iznimke odnosno ograničenja iz te odredbe na slučajeve u kojima nije razumno moguće podnijeti prethodni zahtjev za davanje ovlaštenja za korištenje zaštićenog djela radi izvještavanja o tekućim događajima. Naime, nastupanje tekućeg događaja u pravilu zahtijeva, osobito kada je riječ o informacijskom društvu, mogućnost brzog priopćavanja informacije o tom događaju, što je teško pomiriti sa zahtjevom za prethodno dobivanje autorova pristanka, koji bi mogao pretjerano otežati, pa čak i onemogućiti, pravodobno pružanje relevantnih informacija javnosti.

Kao drugo, Sud je presudio, na prvom mjestu, da pojam „doslovno navođenje”, koji je sadržan u odredbi o odstupanju u Direktivi 2001/29/EZ u pogledu doslovnog navođenja, obuhvaća upućivanje hiperpoveznicom na datoteku koja se može preuzeti samostalno. U tom kontekstu, Sud je podsjetio na svoju sudsku praksu u skladu s kojom hiperpoveznice pridonose dobrom funkcioniranju interneta, koji je od posebne važnosti za slobodu izražavanja i informiranja, zajamčenu Poveljom, te razmjeni mišljenja i informacija na toj mreži, za koju je karakteristična dostupnost goleme količine informacija. Na drugom mjestu, Sud je presudio da je djelo već zakonito stavljeno na raspolaganje javnosti kada je u svojem konkretnom obliku prethodno učinjeno dostupnim javnosti uz ovlaštenje nositelja prava ili na temelju licencije koja nije dobrovoljno dana odnosno na temelju zakonskog ovlaštenja. Na nacionalnom je sudu da s obzirom na konkretan predmet o kojem odlučuje te vodeći računa o svim okolnostima slučaja ocijeni je li djelo zakonito stavljeno na raspolaganje javnosti.

Presuda od 9. ožujka 2021. (veliko vijeće), VG Bild-Kunst (C-392/19, [EU:C:2021:181](#))

Stiftung Preußischer Kulturbesitz (u daljnjem tekstu: SPK), njemačka je zaklada koja upravlja Deutsche Digitale Bibliothekom, digitalnom knjižnicom posvećenom kulturi i znanju koja povezuje njemačke kulturne i znanstvene institucije. Internetska stranica te biblioteke sadržava poveznice na digitalizirane sadržaje koji su pohranjeni na internetskim portalima uključenih institucija. Sam Deutsche Digitale Bibliothek, kao

„digitalni izlog”, prema samo minijature (*thumbnails*), odnosno verzije slika čija je veličina smanjena u odnosu na njihovu izvornu veličinu.

VG Bild-Kunst, organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskih prava u području vizualnih umjetnosti u Njemačkoj, uvjetuje sklapanje sa SPK-om ugovora o licenci za korištenje njegova kataloga djela u obliku minijatura uvrštavanjem odredbe u skladu s kojom se SPK obvezuje da će prilikom korištenja djela i predmeta zaštite obuhvaćenih tim ugovorom primjenjivati učinkovite tehničke mjere protiv *framinga*⁷⁹, koji treće osobe primjenjuju na minijature tih djela koje se prikazuju na internetskoj stranici Deutsche Digitale Bibliotheka.

Budući da je smatrao da takva ugovorna odredba nije razumna s gledišta autorskog prava, SPK je njemačkim sudovima podnio tužbu kojom je zahtijevao utvrđenje toga da je VG Bild-Kunst dužan dati predmetnu licenciju, pri čemu ona ne smije biti uvjetovana primjenom tih mjera namijenjenih sprječavanju *framinga*⁸⁰.

U tim okolnostima Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka) zahtijeva od Suda da utvrdi treba li taj *framing* smatrati priopćavanjem javnosti u smislu Direktive 2001/29⁸¹, što bi, ako treba, omogućilo VG Bild-Kunstu da SPK-u naloži primjenu tih mjera.

Sud, zasjedajući u velikom vijeću, presuđuje da uključivanje *framingom* na internetsku stranicu treće osobe djela zaštićenih autorskim pravom koja su uz odobrenje nositelja autorskog prava stavljena na raspolaganje javnosti na drugoj internetskoj stranici i kojima se može slobodno pristupiti predstavlja priopćavanje javnosti ako to uključivanje zaobilazi mjere zaštite od *framinga* koje je poduzeo ili naložio nositelj autorskog prava.

Sud najprije navodi da promjena veličine djela u kontekstu *framinga* ne igra ulogu u ocjeni postojanja radnje priopćavanja javnosti dokle god su izvorni elementi djela zamjetni.

Nadalje, Sud ističe, s jedne strane, da tehnika *framinga* predstavlja radnju priopćavanja javnosti u mjeri u kojoj je njezin učinak stavljanje prikazanog elementa na raspolaganje svim potencijalnim korisnicima te internetske stranice. S druge strane, on podsjeća na to da, s obzirom na to da tehnika *framinga* upotrebljava isti tehnički način kao što je onaj već upotrijebljen za priopćavanje zaštićenog djela javnosti na izvornoj internetskoj stranici, odnosno internetu, to priopćavanje ne ispunjava uvjet nove javnosti i stoga nije obuhvaćeno priopćavanjem „javnosti” u smislu Direktive 2001/29.

⁷⁹ Tehnika *framinga* sastoji se u podjeli internetske stranice na više okvira i prikazu, u jednome od njih, aktivnom poveznicom ili uključenom internetskom poveznicom (*inline linking*), elementa koji potječe s druge stranice radi skrivanja korisnicima te stranice izvornog okruženja kojem pripada taj element.

⁸⁰ U skladu s njemačkim pravom, organizacije za kolektivno ostvarivanje prava dužne su svakoj osobi koja to zatraži pod razumnim uvjetima izdati odobrenje za korištenje prava čije im je ostvarivanje povjereno. Međutim, u skladu s njemačkom sudskom praksom, organizacije za kolektivno ostvarivanje prava iznimno mogu odbiti izdati licenciju, pod uvjetom da to odbijanje ne predstavlja zlouporabu monopola i uz pridržaj mogućnosti osporavanja zahtjeva za licenciju prevladavajućim legitimnim interesima.

⁸¹ Na temelju članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.), države članice moraju predvidjeti autorima isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za svako priopćavanje njihovih djela.

Sud ipak pojašnjava da se to utvrđenje primjenjuje samo u situaciji u kojoj pristup predmetnim djelima na izvornoj internetskoj stranici nije ni na koji način ograničen. Naime, u takvoj situaciji nositelj prava je od početka odobrio priopćavanje svojih djela svim korisnicima interneta.

Suprotno tomu, Sud naglašava da, ako je nositelj prava od početka poduzeo ili naložio mjere ograničenja u pogledu objave njegovih djela, on nije pristao na to da treće osobe mogu slobodno priopćavati njegova djela javnosti. Naprotiv, on je želio ograničiti javnost koja ima pristup njegovim djelima samo na korisnike određene internetske stranice.

Slijedom toga, Sud presuđuje da, ako je nositelj autorskog prava poduzeo ili naložio mjere ograničenja *framinga*, uključenje djela tehnikom *framinga* na internetsku stranicu treće osobe predstavlja „stavljanje na raspolaganje tog djela novoj javnosti”. Stoga je za to priopćavanje javnosti potrebno odobrenje nositelja predmetnih prava.

Naime, suprotan pristup značio bi uspostavu pravila o iscrpljenju prava na priopćavanje. To bi pravilo oduzelo nositelju autorskog prava mogućnost da zahtijeva odgovarajuću naknadu za korištenje svojeg djela. Stoga bi takav pristup povrijedio pravednu ravnotežu koju je potrebno zadržati u digitalnom okruženju između, s jedne strane, interesa nositelja autorskog i srodnih prava da se zaštite njihova prava intelektualnog vlasništva i, s druge strane, zaštite interesa i temeljnih prava korisnika predmeta zaštite.

Naposljetku, Sud pojašnjava da nositelj autorskog prava ne može ograničiti svoj pristanak na *framing* na ikoji drugi način osim učinkovitim tehničkim mjerama. Naime, u slučaju nepostojanja takvih mjera, moglo bi biti teško provjeriti je li se taj nositelj namjeravao protiviti *framingu* svojih djela.

Presuda od 22. lipnja 2021. (veliko vijeće), YouTube i Cyando (C-682/18 i C-683/18, EU:C:2021:503)

U sporu koji je doveo do pokretanja prvog predmeta (C-682/18) Frank Peterson, glazbeni producent, tuži društvo YouTube i njegova zakonskog zastupnika, društvo Google, pred njemačkim sudovima povodom stavljanja na platformu Youtube 2008. godine nekoliko fonograma u pogledu kojih tvrdi da je nositelj različitih prava. To su objavljivanje izvršili korisnici te platforme bez njegova odobrenja. Riječ je o skladbama s albuma *A Winter Symphony* umjetnice Sarah Brightman kao i o privatnim zvučnim zapisima s koncerata u sklopu njezine turneje „Symphony Tour”.

U sporu koji je doveo do pokretanja drugog predmeta (C-683/18) izdavačka kuća Elsevier tuži društvo Cyando pred njemačkim sudovima zbog objavljivanja na internetu 2013. godine, na njegovoj platformi za smještaj i dijeljenje datoteka Uploaded, različitih djela na kojima društvo Elsevier ima isključiva prava. To su objavljivanje izvršili korisnici te platforme bez njegova odobrenja. Riječ je o djelima *Gray's Anatomy for Students*, *Atlas of Human Anatomy* i *Campbell-Walsh Urology*, kojima se može pristupiti na platformi Uploaded putem zbirke poveznica rehabgate.com, avaxhome.ws i bookarchive.ws.

Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka), pred kojim su pokrenuta ta dva spora, postavio je nekoliko prethodnih pitanja Sudu kako bi on, među ostalim, pojasnio odgovornost tih operatora internetskih platformi kad je riječ o djelima zaštićenima autorskim pravom koja su korisnici tih platformi na njima nezakonito objavili.

Tu odgovornost Sud ispituje u okviru sustava koji se primjenjivao u vrijeme nastanka činjenica, a koji proizlazi iz Direktive 2001/29 o autorskom pravu⁸², Direktive 2000/31 o elektroničkoj trgovini⁸³ kao i Direktive 2004/48 o provedbi prava intelektualnog vlasništva⁸⁴. Postavljena prethodna pitanja ne odnose se na sustav koji se počeo primjenjivati nakon nastanka činjenica iz glavnog postupka, koji je uveden Direktivom 2019/790 o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu⁸⁵.

U svojoj presudi, donesenoj u sastavu velikog vijeća, Sud je među ostalim presudio da u trenutačnom stanju prava Unije operatori internetskih platformi sami javnosti ne priopćuju sadržaje zaštićene autorskim pravom koje njihovi korisnici nezakonito objavljuju na internetu, osim ako ti operatori ne doprinose, uz puko stavljanje na raspolaganje platformi, davanju pristupa javnosti takvim sadržajima povredom autorskog prava. Usto, Sud je presudio da ti operatori mogu biti oslobođeni odgovornosti u smislu Direktive 2000/31 o elektroničkoj trgovini pod uvjetom da nemaju aktivnu ulogu takve prirode da se može utvrditi da znaju i kontroliraju sadržaje učitane na njihovu platformu.

Kao prvo, Sud ispituje izvršava li sâm operator platforme za dijeljenje videozapisa ili platforme za smještaj i dijeljenje datoteka, na koju korisnici mogu nezakonito staviti na raspolaganje javnosti zaštićene sadržaje, u okolnostima poput onih o kojima je riječ u ovim predmetima, „priopćavanje javnosti” tih sadržaja, u smislu Direktive 2001/29 o autorskom pravu⁸⁶. Najprije, Sud podsjeća na ciljeve i definiciju pojma „priopćavanje javnosti” kao i na dodatne kriterije koje treba uzeti u obzir u okviru pojedinačne ocjene koju taj pojam podrazumijeva.

Tako Sud među tim kriterijima naglašava nezaobilaznu ulogu operatora platforme i namjeru njegove intervencije. Naime, on poduzima „radnju priopćavanja” kada djeluje, i pritom je u potpunosti svjestan posljedica svojeg postupanja, kako bi omogućio svojim

⁸² Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

⁸³ Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

⁸⁴ Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL 2004, L 157, str. 45.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 74.)

⁸⁵ Direktiva (EU) 2019/790 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmjeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ (SL 2019., L 130, str. 92. i ispravak SL 2019., L 134, str. 25.). Ta direktiva za operatore internetskih platformi uvodi novi sustav posebne odgovornosti za djela koja su korisnici tih platformi nezakonito objavili na internetu. Ta direktiva, koju svaka država članica treba prenijeti u svoje nacionalno pravo najkasnije 7. lipnja 2021., tim operatorima među ostalim nameće obvezu dobivanja odobrenja nositelja prava, primjerice sklapanjem ugovora o licenciranju, za djela koja korisnici te platforme objavljuju na internetu.

⁸⁶ Članak 3. stavak 1. Direktive 2001/29 o autorskom pravu. Na temelju te odredbe države članice moraju predvidjeti autorima isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za svako priopćavanje njihovih djela javnosti, žicom ili bežičnim putem, uključujući stavljanje njihovih djela na raspolaganje javnosti tako da im pripadnici javnosti mogu pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sami odaberu.

klijentima pristup zaštićenom djelu i to osobito u slučaju da, kad ne bi bilo takvog djelovanja, ti klijenti načelno ne bi mogli uživati u emitiranom djelu.

U tom kontekstu Sud presuđuje da operator platforme za dijeljenje videozapisa ili platforme za smještaj i dijeljenje datoteka, na koju korisnici mogu nezakonito staviti na raspolaganje javnosti zaštićene sadržaje, ne izvršava radnju „priopćavanja javnosti” tih sadržaja u smislu Direktive o autorskom pravu, osim ako ne doprinosi, uz puko stavljanje na raspolaganje platforme, davanju javnosti pristupa takvim sadržajima povredom autorskog prava.

Takav je osobito slučaj ako taj operator ima konkretna saznanja o nezakonitom stavljanju na raspolaganje zaštićenog sadržaja na njegovu platformu i ne provede žurno uklanjanje ili onemogućavanje pristupa tim sadržajima ili ako, neovisno o tomu što zna ili bi morao znati da korisnici njegove platforme zaštićene sadržaje općenito nezakonito stavljaju na raspolaganje javnosti posredstvom njegove platforme, ne provede odgovarajuće tehničke mjere koje se mogu očekivati od prosječno pažljivog operatora koji se nalazi u njegovoj situaciji kako bi na vjerodostojan i učinkovit način suzbio povrede autorskog prava na toj platformi ili ako sudjeluje u odabiru zaštićenih sadržaja koji se javnosti nezakonito priopćavaju, na svojoj platformi nudi sredstva koja su posebno namijenjena nezakonitom dijeljenju takvih sadržaja ili ako svjesno potiče takva dijeljenja, čemu u prilog ide okolnost da je usvojio gospodarski model koji korisnike njegove platforme potiče da javnosti nezakonito priopćavaju zaštićeni sadržaj na toj platformi.

Kao drugo, Sud se bavio pitanjem može li na operatora internetskih platformi primijeniti oslobođenje od odgovornosti predviđeno Direktivom 2000/31 o elektroničkoj trgovini⁸⁷, u pogledu zaštićenih sadržaja koje korisnici nezakonito priopćavaju javnosti posredstvom njegove platforme. U tom kontekstu Sud ispituje je li uloga tog operatora neutralna odnosno je li njegovo postupanje samo tehničke, automatske i pasivne prirode, što podrazumijeva da on nije upoznat sa sadržajem koji pohranjuje niti ga nadzire ili, naprotiv ima aktivnu ulogu zahvaljujući kojoj bi mogao steći znanje ili kontrolu nad sadržajima učitanima na njegovu platformu. U tom pogledu Sud presuđuje da takav operator, kako bi bio izuzet od oslobođenja odgovornosti predviđene tom direktivom, mora imati saznanja o konkretnim nezakonitim djelima svojih korisnika u vezi sa zaštićenim sadržajima učitanima na njegovu platformu.

Kao treće, Sud navodi uvjete pod kojima nositelji prava na temelju Direktive 2001/29 o autorskom pravu⁸⁸ mogu ishoditi izdavanje sudskih naloga protiv korisnika internetskih platformi. On tako smatra da se toj direktivi ne protivi to da, na temelju nacionalnog

⁸⁷ Članak 14. stavak 1. Direktive 2000/31 o elektroničkoj trgovini. U skladu s tom odredbom, kad se pružena usluga informacijskog društva sastoji od pohrane informacija dobivenih od primatelja usluge, države članice moraju osigurati da davatelj usluge nije odgovoran za informacije pohranjene na zahtjev primatelja usluge, pod uvjetom da davatelj nema stvarnog znanja o protuzakonitoj aktivnosti ili informaciji i, u pogledu zahtjeva za naknadu štete, ne zna za činjenice ili okolnosti iz kojih bi bila vidljiva protuzakonita aktivnost ili informacija ili da davatelj, odmah po dobivanju takvog saznanja ili spoznaje, žurno djeluje kako bi uklonio te informacije ili im onemogućio pristup.

⁸⁸ Članak 8. stavak 3. Direktive 2001/29 o autorskom pravu. U skladu s tom odredbom, države članice osiguravaju nositeljima prava mogućnost podnošenja zahtjeva za izdavanje sudskog naloga protiv posrednika čije usluge koristi treća strana za povredu autorskog ili srodnog prava.

prava, nositelj autorskog ili srodnog prava može ishoditi izdavanje sudskog naloga protiv operatora čijim se uslugama koristila treća osoba za nanošenje povrede njegovu pravu – a da pritom taj operator o tome nije imao saznanja u smislu Direktive 2000/31 o elektroničkoj trgovini⁸⁹ – samo ako je prije pokretanja sudskog postupka ta povreda prethodno prijavljena tom operatoru i on nije žurno djelovao kako bi uklonio predmetni sadržaj ili mu onemogućio pristup i vodio računa o tome da se takve povrede ne ponove.

Međutim, na nacionalnom je sudu da osigura da prilikom primjene takvog uvjeta ne dođe do kašnjenja stvarnog prestanka povrede na način da se uzrokuje neproporcionalna šteta tom nositelju.

II. Pravno uređenje elektroničke trgovine

1. Oglašavanje

Presuda od 23. ožujka 2010. (veliko vijeće), Google France (C-236/08 do C-238/08, [EU:C:2010:159](#))

Društvo Google upravljalo je internetskom tražilicom te je, među ostalim, nudilo plaćenu uslugu referenciranja pod nazivom „AdWords”. Tom se uslugom omogućavalo svakom gospodarskom subjektu da odabirom jedne ili više ključnih riječi prikazuje promotivnu poveznicu prema svojoj stranici i promidžbenu poruku. Društvo Vuitton, nositelj žiga Zajednice „Vuitton”, i drugi nositelji francuskih žigova utvrdili su da su se internetskim korisnicima prilikom pretraživanja na Googleu izraza koji čine te žigove prikazivale poveznice na stranice koje su nudile imitacije Vuittonovih proizvoda te na konkurentske stranice drugih nositelja žigova. Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska) postavio je Sudu upit o zakonitosti uporabe znakova koji odgovaraju žigovima kao ključnih riječi u okviru usluge internetskog referenciranja a da pritom nositelji tih žigova nisu dali svoj pristanak.

Sud je presudio da pružatelj usluge internetskog referenciranja ne rabi znak u smislu članka 5. stavaka 1. i 2. Direktive 89/104/EEZ⁹⁰ odnosno članka 9. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 40/94⁹¹, iako ta usluga omogućuje oglašivačima odabir znakova istovjetnih žigovima kao ključnih riječi, pohranu tih znakova i prikazivanje oglasa korisnicima na temelju njih. Treća osoba rabi znak koji je istovjetan ili sličan žigu nositelja kada ga rabi u okviru vlastite poslovne komunikacije i predstavlja uporabu u smislu navedene direktive u

⁸⁹ Članak 14. stavak 1. točka (a) Direktive 2000/31 o elektroničkoj trgovini

⁹⁰ Direktiva Vijeća 89/104/EEZ od 21. prosinca 1988. o usklađivanju zakonodavstva država članica o žigovima (SL 1989., L 40, str. 1.)

⁹¹ Uredba Vijeća (EZ) br. 40/94 od 20. prosinca 1993. o žigu Zajednice (SL 1994., L 11, str. 1.)

slučaju kada je cilj prikazivanja dovesti internetske korisnike u zabludu o podrijetlu njezinih proizvoda ili usluga.

Nositelj žiga ovlašten je oglašivaču zabraniti oglašavanje ako je zbog tog oglašavanja internetskom korisniku otežano utvrđivanje potječu li proizvodi ili usluge iz oglasa od nositelja žiga ili treće osobe. Bitna uloga žiga sastoji se, među ostalim, u omogućavanju internetskim korisnicima razlikovanje proizvoda ili usluga nositelja tog žiga od onih koji potječu iz drugog izvora.

Međutim, posljedice koje nastaju kada treće osobe upotrebljavaju znak istovjetan žigu ne povređuju same po sebi oglašivačku ulogu žiga. Članak 14. Direktive 2000/31/EZ⁹² treba tumačiti na način da se njime utvrđena pravila primjenjuju na pružatelja usluge internetskog referenciranja kada taj pružatelj nije imao aktivnu ulogu koja bi mu pružila saznanja o pohranjenim podacima ili nadzor nad njima. Navedeni pružatelj ne može se smatrati odgovornim ako se radi samo o tehničkom, automatskom i pasivnom postupanju koje podrazumijeva odsutnost saznanja o podacima koje pohranjuje ili nadzora nad njima.

Presuda od 11. srpnja 2013., Belgian Electronic Sorting Technology (C-657/11, [EU:C:2013:516](#))

Društva BEST i Visys razvijala su, proizvodila i prodavala naprave i sustave za razvrstavanje opremljene laserskom tehnologijom. Društvo Visys osnovao je B. Peelaers, bivši zaposlenik društva BEST. B. Peelaers registrirao je za račun društva Visys naziv domene „www.bestlasersorter.com”. Sadržaj internetske stranice pod tim nazivom domene bio je jednak sadržaju uobičajenih internetskih stranica društva Visys, koje su dostupne pod nazivima domene „www.visys.be” i „www.visysglobal.be”. Ako bi se u tražilicu google.be unijele riječi „Best Laser Sorter”, ta bi tražilica kao drugi rezultat pretraživanja, nakon internetske stranice društva BEST, upućivala na internetsku stranicu društva Visys. To se društvo na svojim internetskim stranicama koristilo, među ostalim, metaoznakama „Best+Helius, Best+Genius”. Hof van Cassatie (Kasacijski sud, Belgija) uputio je Sudu zahtjev za prethodnu odluku radi odgovora na pitanje može li se smatrati da pojam oglašavanja u smislu direktiva 84/450/EEZ⁹³ i 2006/114/EZ⁹⁴ obuhvaća, s jedne strane, registraciju i uporabu imena domene i, s druge strane, uporabu metaoznaka („metatags”) u metapodacima („metadata”) internetske stranice.

Sud je presudio da članak 2. točku 1. Direktive 84/450/EEZ i članak 2. točku (a) Direktive 2006/114/EZ treba tumačiti na način da pojam oglašavanja, kako je određen tim odredbama, obuhvaća uporabu naziva domene i metaoznaka u metapodacima

⁹² Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

⁹³ Direktiva Vijeća 84/450/EEZ od 10. rujna 1984. o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica o zavaravajućem oglašavanju (SL 1984., L 250, str. 17.), kako je izmijenjena Direktivom 2005/29/EZ

⁹⁴ Direktiva 2006/114/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o zavaravajućem i komparativnom oglašavanju (SL 2006., L 376, str. 21.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 22., str. 96.)

internetske stranice u situaciji u kojoj naziv domene ili metapodaci koji se sastoje od ključnih riječi („keyword metatags“) upućuju na određene proizvode, usluge ili tvrtku društva i predstavljaju oblik komunikacije usmjeren na moguće potrošače kojim im se sugerira da će pod tim nazivom naći internetsku stranicu u vezi s navedenim proizvodima, uslugama ili društvom.

Naime, pojam oglašavanja ne može se tumačiti i primjenjivati na način da za postupanja koja u cilju promicanja prodaje svojih proizvoda ili usluga poduzima osoba koja se bavi profesionalnom aktivnošću, a koja mogu utjecati na ekonomsko ponašanje potrošača i na taj način utjecati na konkurente te osobe, ne vrijede pravila poštenog tržišnog natjecanja propisana tim direktivama.

Nasuprot tomu, istim pojmom nije obuhvaćena registracija naziva domene kao takva. Naime, riječ je o posve formalnom aktu koji sam po sebi ne uključuje nužno mogućnost da potencijalni potrošači doznaju naziv domene i koji, dakle, ne može utjecati na njihov izbor.

Presuda od 4. svibnja 2017., Luc Vanderborght (C-339/15, [EU:C:2017:335](#))

Luc Vanderborght, zubar s poslovnim nastanom u Belgiji, oglašavao je pružanje dentalne skrbi. On je postavio ploču na kojoj su bili navedeni njegovo ime, svojstvo stomatologa, adresa njegove internetske stranice te telefonski broj njegove ordinacije. On je usto izradio internetsku stranicu namijenjenu informiranju pacijenata o različitim vrstama tretmana koje obavlja u svojoj ordinaciji. Naposljetku, dao je objaviti promidžbene oglase u lokalnim novinama. Na temelju prijave strukovnog udruženja stomatologa Verbond der Vlaamse tandartsen, protiv L. Vanderborghta pokrenut je kazneni postupak. Naime, belgijskim pravom bilo je zabranjeno svako oglašavanje usluga oralne i dentalne skrbi te su bili propisani zahtjevi u pogledu diskretnosti. Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Prvostupanjski sud na nizozemskom jeziku u Bruxellesu, Belgija) odlučio je Sudu uputiti zahtjev za prethodnu odluku u vezi s tim pitanjem.

Sud je smatrao da Direktivu 2000/31/EZ⁹⁵ treba tumačiti na način da joj se protivni nacionalno zakonodavstvo poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku.

U uvodnoj izjavi 18. Direktive 2000/31/EZ precizirano je da pojam „usluge informacijskog društva“ obuhvaća širok raspon gospodarskih djelatnosti koje se odvijaju na internetu. Osim toga, u članku 2. točki (f) te direktive precizirano je da pojam „komercijalno priopćenje“ obuhvaća, među ostalim, svaki oblik priopćenja namijenjen promidžbi usluga osoba koje se bave reguliranom profesijom. Iz toga proizlazi da oglašavanje koje se odnosi na pružanje oralne i dentalne skrbi, a koje se obavlja posredstvom internetske

⁹⁵ Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

stranice, predstavlja takvu uslugu. Zakonodavac Unije nije isključio regulirane profesije iz primjene načela odobravanja komercijalnih priopćavanja na internetu iz članka 8. stavka 1. navedene direktive. Iako je tom odredbom dopušteno uzimanje u obzir posebnosti zdravstvenih struka prilikom utvrđivanja pravila struke koja se na njih odnose, uređujući oblike i načine komercijalnih internetskih priopćavanja osobito kako bi se zajamčilo da se ne dovede u pitanje povjerenje pacijenata prema tim profesijama, ipak se tim pravilima struke ne može općenito i potpuno zabraniti svaki oblik internetskog oglašavanja namijenjenog promicanju djelatnosti osobe koja se bavi takvom profesijom.

Članak 56. UFEU-a treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalno zakonodavstvo poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, kojim se općenito i potpuno zabranjuje svako oglašavanje koje se odnosi na pružanje oralne i dentalne skrbi.

U odnosu na nužnost ograničavanja slobodnog pružanja usluga poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, mora se voditi računa o činjenici da su zdravlje i život ljudi na prvom mjestu s obzirom na dobra i interese koje Ugovor štiti i da je u načelu na državama članicama da odlučuju o razini zaštite javnog zdravlja koju žele postići.

Naime, sve promidžbene poruke koje su zabranjene tim zakonodavstvom ne mogu same po sebi proizvesti učinke koji su suprotni navedenim ciljevima. U tim okolnostima valja smatrati da je ciljeve zadane zakonodavstvom o kojem je riječ u glavnom postupku moguće ostvariti manje ograničavajućim mjerama.

Presuda od 30. ožujka 2017., Verband Sozialer Wettbewerb eV (C-146/16, [EU:C:2017:243](#))

Predmet spora bio je promidžbeni oglas koji je u novinama objavilo društvo DHL Paket, koje je poslovalo preko internetske prodajne platforme „MeinPaket.de“, na kojoj su prodavatelji koji su se bavili profesionalnom aktivnošću nudili proizvode na prodaju. Robu koja je u tom oglasu bila prikazana uz kôd bilo je moguće posredstvom navedene platforme kupiti od trećih prodavatelja. Nakon pristupa platformi, korisnik je mogao unijeti odnosni kôd, koji bi ga uputio na stranicu s detaljnijim prikazom predmetne robe i navođenjem prodavatelja, u pogledu kojeg je relevantne informacije bilo moguće pregledati u rubrici namijenjenoj toj svrsi.

Udruga Verband Sozialer Wettbewerb (VSW), čiji su članovi, među ostalim, dobavljači električnih i elektroničkih proizvoda kao i prodavatelji na daljinu koji nude na prodaju raznovrsne proizvode, smatrala je da objavljeni oglas predstavlja nepoštenu poslovnu praksu. Ona je navela da društvo DHL Paket nije ispunilo svoju obvezu navođenja identiteta i geografske adrese dobavljača koji se koriste njegovom prodajnom platformom. Udruga VSW podnijela je tužbu radi prestanka te oglašivačke aktivnosti.

U prethodnom postupku koji je pokrenuo Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka) Sud je presudio da članak 7. stavak 4. Direktive 2005/29/EZ⁹⁶ treba tumačiti na način da promidžbeni oglas poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, koji je obuhvaćen pojmom „poziv na kupnju” u smislu te direktive, može ispuniti obvezu informiranja predviđenu tom odredbom.

Na sudu koji je uputio zahtjev jest da u svakom pojedinom slučaju ispita, s jedne strane, opravdavaju li ograničenja prostora u promidžbenoj poruci da se informacije o dobavljaču stave na raspolaganje samo na razini internetske prodajne platforme i, s druge strane, jesu li, ovisno o slučaju, informacije koje se zahtijevaju člankom 7. stavkom 4. točkom (b) navedene direktive koje se odnose na internetsku prodajnu platformu priopćene jednostavno i brzo.

Presuda od 3. ožujka 2016., Daimler AG (C-179/15, [EU:C:2016:134](#))

Együd Garage, mađarsko društvo specijalizirano za prodaju i popravak vozila Mercedes, bilo je vezano sporazumom o poslijeprodajnim uslugama s društvom Daimler, njemačkim proizvođačem vozila Mercedes i nositeljem međunarodnog žiga „Mercedes-Benz”. Mađarsko društvo imalo je pravo korištenja tog žiga i isticanja oznake „ovlaštenog Mercedes-Benzova servisa” u svojim oglasima. Nakon raskida tog sporazuma, društvo Együd Garage nastojalo je ukloniti sve internetske oglase na temelju kojih je javnost mogla smatrati da je ono i dalje u ugovornom odnosu s društvom Daimler. Unatoč poduzetim mjerama, oglasi koji su sadržavali takav navod bili su i dalje objavljivani na internetu i prikazivani u tražilicama. Fővárosi Törvényszék (Sud u Budimpešti, Mađarska) postavio je Sudu upit može li na temelju Direktive 2008/95/EZ⁹⁷ o žigovima društvo Daimler zahtijevati od bivšeg ugovornog partnera poduzimanje opsežnih mjera radi izbjegavanja nanošenja štete žigu društva Daimler.

Sud je smatrao da je, u slučaju kada treća osoba koristi žig bez odobrenja njegova nositelja radi javnog oglašavanja da popravlja i održava proizvode zaštićene tim žigom odnosno da je za njih specijalizirana, riječ o korištenju žiga u smislu članka 5. stavka 1. točke (a) Direktive 2008/95/EZ. Nositelj žiga može spriječiti takvo korištenje, osim ako se primjenjuje članak 6. te direktive, koji se odnosi na ograničenje učinka žiga, ili njezin članak 7., koji se odnosi na iscrpljenje prava koja iz njega proizlaze. Takvo korištenje, u slučaju da do njega dođe bez odobrenja nositelja žiga, može negativno utjecati na funkciju označavanja podrijetla žiga.

Članak 5. stavak 1. točke (a) i (b) navedene direktive treba tumačiti na način da nije riječ o korištenju ako taj oglas nije objavila ta treća osoba niti je to učinjeno za njezin račun

⁹⁶ Direktiva 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2005., L 149, str. 22.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 8., str. 101. i ispravak SL 2016., L 332, str. 25.)

⁹⁷ Direktiva 2008/95/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o usklađivanju zakonodavstva država članica o žigovima (SL 2008., L 299, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 149.)

odnosno, u slučaju da je taj oglas objavila ta treća osoba ili je to učinjeno za njezin račun uz nositeljevo odobrenje, ako je ta treća osoba izričito zahtijevala od operatera internetske stranice od kojeg je naručila oglas da ukloni oglas odnosno navođenje žiga u njemu. Također, oglašivaču se ne mogu pripisati samostalni postupci drugih gospodarskih subjekata, poput postupaka operatera internetskih stranica za referenciranje, koji ne djeluju prema nalogu, nego samoinicijativno i za vlastiti račun.

U tim dvama slučajevima nositelj žiga nema pravo na temelju članka 5. stavka 1. točaka (a) i (b) Direktive 2008/95/EZ pokrenuti postupak protiv oglašivača radi sprečavanja internetske objave oglasa u kojem se navodi njegov žig.

Presuda od 22. prosinca 2022. (veliko vijeće), Louboutin (Uporaba znaka na internetskom tržištu kojim se nanosi povreda) (C-148/21 i C-184/21, [EU:C:2022:1016](#))

C. Louboutin, francuski dizajner luksuznih cipela i ručnih torbi, registrirao je 2016. crvenu boju dodanu na vanjski potplat cipela s visokim potpeticama kao žig Europske unije.

Amazon upravlja internetskim stranicama za internetsku prodaju različitih proizvoda koje nudi kako izravno u svoje ime i za vlastiti račun tako i neizravno, tako da osigurava trećim prodavateljima internetsko tržište. Taj operator nudi trećim prodavateljima i dodatne usluge skladištenja i otpreme njihovih proizvoda.

C. Louboutin je utvrdio da se na tim internetskim stranicama redovito oglašavaju cipele s crvenim potplatom za koje tvrdi da se odnose na proizvode koji se stavljaju na tržište bez njegove suglasnosti. Pozivajući se na povredu isključivih prava koja proizlaze iz predmetnog žiga, C. Louboutin podnio je protiv Amazona dvije tužbe zbog povrede žiga pred Tribunalom d'arrondissement de Luxembourg (Općinski sud u Luxembourgu, Luksemburg)⁹⁸ i Tribunalom de l'entreprise francophone de Bruxelles (Trgovački sud na francuskom jeziku u Bruxellesu, Belgija)⁹⁹.

Ti su sudovi potom odlučili da svaki uputi Sudu veći broj prethodnih pitanja.

U biti, oni pitaju Sud treba li Uredbu o žigu Europske unije¹⁰⁰ tumačiti na način da se za operatora internetske stranice za internetsku prodaju koja, osim njegovih vlastitih ponuda za prodaju, uključuje internetsko tržište može smatrati da sam rabi znak istovjetan žigu Europske unije druge osobe za proizvode istovjetne onima za koje je taj žig registriran, kada na tom tržištu treći prodavatelji nude na prodaju bez suglasnosti nositelja navedenog žiga takve proizvode označene tim znakom.

Oni se pitaju osobito jesu li u tom pogledu relevantne činjenice da se taj operator koristi jednakim načinom prikazivanja ponuda objavljenih na njegovoj internetskoj stranici tako

⁹⁸ Predmet C-148/21

⁹⁹ Predmet C-184/21

¹⁰⁰ Preciznije, članak 9. stavak 2. točku (a) Uredbe (EU) 2017/1001 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2017. o žigu Europske unije (SL 2017., L 154, str. 1.)

da istodobno prikazuje oglase koji se odnose na proizvode koje prodaje u svoje ime i za vlastiti račun i one koji se odnose na proizvode koje na navedenom tržištu nude treći prodavatelji, da se pojavljuje njegov vlastiti logotip uglednog distributera na svim tim oglasima i da trećim prodavateljima nudi u okviru stavljanja njihovih proizvoda na tržište dodatne usluge koje se sastoje od pružanja podrške istima prilikom prikazivanja njihovih oglasa kao i od skladištenja i otpreme proizvoda koji se nude na istom tržištu. U tom kontekstu sudovi koji su uputili zahtjev dvoje također o tome treba li, po potrebi, uzeti u obzir dojam korisnikâ internetske stranice o kojoj je riječ.

Zasjedajući u velikom vijeću, Sud je imao priliku dati važna pojašnjenja o pitanju izravne odgovornosti operatora internetske stranice za internetsku prodaju koja uključuje internetsko tržište za povrede prava nositelja žiga Europske unije koje proizlaze iz činjenice da se u oglasima trećih prodavatelja na tom tržištu nalazi žig istovjetan tom žigu.

Podsjeća se na to da se na temelju Uredbe o žigu Europske unije¹⁰¹, registracijom žiga Europske unije njegovom nositelju daje pravo spriječiti sve treće strane koje nemaju njegovu suglasnost da rabe u trgovačkom prometu bilo koji znak koji je istovjetan njegovu žigu u odnosu na proizvode ili usluge koji su istovjetni onima za koje je žig registriran.

Sud najprije ističe da pojam „uporabe” nije definiran Uredbom o žigu Europske unije. Međutim, taj izraz podrazumijeva, s jedne strane, aktivno postupanje i provođenje izravne ili neizravne kontrole nad aktom koji predstavlja korištenje žiga. Naime, samo ona treća strana koja ima takvu kontrolu može zaustaviti uporabu žiga bez suglasnosti nositelja.

Uporaba treće strane znaka koji je istovjetan ili sličan žigu podrazumijeva, s druge strane, u najmanju ruku da ona rabi znak u okviru vlastitog trgovačkog oglašavanja. Tako osoba može omogućiti svojim klijentima da rabe znakove koji su istovjetni ili slični žigovima, a da ona sama ne rabi navedene znakove. Tako je Sud smatrao da, kad je riječ o upravljanju platformom za internetsku trgovinu, samo klijenti prodavatelji operatora tog tržišta, a ne on sam, rabe znakove koji su istovjetni ili slični žigovima u ponudama na internetskom tržištu, ako on taj znak nije rabio u okviru vlastitog trgovačkog oglašavanja.

Sud međutim primjećuje da u okviru svoje prijašnje sudske prakse nije bio upitan u odnosu na utjecaj koji ima činjenica da internetska stranica za internetsku prodaju o kojoj je bila riječ uključuje, osim internetskog tržišta, i ponude za prodaju operatora same te stranice, dok se ovi predmeti odnose upravo na taj utjecaj. Tako u ovim predmetima sudovi koji su uputili zahtjev dvoje da li operator internetske stranice za internetsku prodaju koja uključuje internetsko tržište, kao što je Amazon, također rabi, u vlastitom trgovačkom oglašavanju znak istovjetan žigu druge osobe za proizvode

¹⁰¹ Članak 9. stavak 2. točka (a) Uredbe (EU) 2017/1001 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2017. o žigu Europske unije (SL 2017., L 154, str. 1.)

istovjetne onima za koje je taj žig registriran, tako da bi se mogao smatrati odgovornim za povredu prava nositelja tog žiga kada taj treći prodavatelj nudi takve proizvode označene tim znakom na prodaju na tom tržištu.

Sud je utvrdio da se to pitanje postavlja neovisno o činjenici da se uloga takvog operatora može, prema potrebi, ispitati i s obzirom na druga pravna pravila, i da, iako je u konačnici na sudovima koji su uputili zahtjev da ocijene tu uporabu, on može pružiti elemente tumačenja prava Unije koji bi im mogli biti korisni u tom pogledu.

U tom pogledu, kada je riječ o trgovačkom oglašavanju, Sud pojašnjava da uporaba znaka istovjetnog žigu druge osobe od strane operatora internetske stranice za internetsku prodaju koja uključuje internetsko tržište pretpostavlja da s gledišta trećih taj znak izgleda kao da je njezin sastavni dio i, prema tome, da je obuhvaćen djelatnošću tog poduzetnika.

U tom kontekstu Sud podsjeća na to da u situaciji u kojoj pružatelj usluge rabi znak istovjetan ili sličan žigu druge osobe radi promidžbe proizvoda koji jedan od njegovih klijenata stavlja na tržište pomoću te usluge, taj pružatelj usluge sam rabi taj znak kada ga rabi tako da se uspostavlja veza između navedenog znaka i usluga koje navedeni pružatelj pruža.

Tako je Sud već smatrao da takav pružatelj usluge sam ne rabi znak istovjetan ili sličan žigu druge osobe, kada usluga koju je pružio nije usporediva s uslugom koja je namijenjena promicanju stavljanja na tržište proizvoda označenih tim znakom i ne podrazumijeva stvaranje veze između te usluge i navedenog znaka jer potrošač ne može prepoznati pružatelja usluge o kojemu je riječ, što isključuje bilo kakvo povezivanje njegovih usluga i predmetnog znaka.

Nasuprot tomu, Sud je presudio da takva veza postoji kada pomoću usluge referenciranja na internetu i na temelju ključne riječi istovjetne žigu druge osobe operator internetskog tržišta oglašava proizvode zaštićene tim žigom koje su njegovi klijenti stavili u prodaju na njegovu internetskom tržištu. Naime, takvo oglašavanje dovodi kod internetskih korisnika koji obavljaju pretraživanje na temelju te ključne riječi do očitog povezivanja tih proizvoda zaštićenih žigom i mogućnosti njihove kupnje preko navedenog tržišta. Zbog tog je razloga nositelj tog žiga ovlašten spriječiti tog operatora u takvoj uporabi kada se tim oglašavanjem povređuje pravo žiga zbog činjenice da uobičajeno obaviještenom i razumno pažljivom internetskom korisniku ono ne omogućuje ili samo otežano omogućuje da dozna dolaze li ti proizvodi od nositelja navedenog žiga ili poduzetnika koji je s njim gospodarski povezan ili, naprotiv, od treće osobe.

Iz navedenoga Sud zaključuje da, radi utvrđivanja rabi li sam operator internetske stranice za internetsku prodaju koja uključuje internetsko tržište znak istovjetan žigu druge osobe koji se nalazi u oglasima o proizvodima koje treći prodavatelji nude na tom tržištu, valja ocijeniti uspostavlja li uobičajeno obaviješten i razumno pažljiv korisnik te internetske stranice vezu između usluga tog operatora i predmetnog znaka.

Prema tome, kako bi se utvrdilo može li se oglas, koji je na navedenom tržištu objavio treći prodavatelj koji posluje na njemu, a koji oglas rabi znak istovjetan žigu druge osobe smatrati sastavnim dijelom trgovačkog oglašavanja operatora navedene internetske stranice, valja provjeriti može li se tim oglasom uspostaviti veza između usluga koje nudi taj operator i predmetnog znaka, zbog razloga što bi korisnik mogao vjerovati da je navedeni operator taj koji na tržište stavlja u svoje ime i za vlastiti račun proizvod za koji se predmetni znak rabi.

Sud ističe da su u okviru te opće ocjene okolnosti konkretnog slučaja osobito važne, među ostalim, način prikazivanja oglasa, kako pojedinačno tako i u cjelini, na internetskoj stranici o kojoj je riječ kao i narav i opseg usluga koje pruža njezin operator.

Što se, s jedne strane, tiče načina prikazivanja oglasa, pravo Unije obvezuje na transparentno prikazivanje oglasa na internetu, na način koji uobičajeno obaviještenom i razumno pažljivom korisniku omogućuje da lako razlikuje ponude koje potječu od operatora te internetske stranice od onih koje potječu od trećih prodavatelja koji posluju na internetskom tržištu. Sud smatra da okolnost da se operator koristi jednakim načinom prikazivanja objavljenih ponuda tako da istodobno prikazuje svoje vlastite oglase i oglase trećih prodavatelja kao i da se njegov vlastiti logotip uglednog distributera pojavljuje kako na njegovoj internetskoj stranici tako i na svim tim oglasima, može otežati takvo jasno razlikovanje i time proizvesti dojam da je navedeni operator taj koji na tržište stavlja u svoje ime i za vlastiti račun proizvode koje treći prodavatelji nude na prodaju.

S druge strane, narav i opseg usluga koje operator internetskog tržišta pruža prodavateljima, osobito onih koje se sastoje u skladištenju, otpremi ili upravljanju povratima navedenih proizvoda, mogu obaviještenom i razumno pažljivom korisniku također proizvesti dojam da te proizvode navedeni operator stavlja na tržište te tako s gledišta tih korisnika stvoriti vezu između tih usluga i znakova koji se nalaze na tim proizvodima i u oglasima trećih prodavatelja.

U konačnici Sud presuđuje da se za operatora internetske stranice za internetsku prodaju koja, osim vlastitih ponuda za prodaju tog operatora, uključuje internetsko tržište može smatrati da sam rabi znak istovjetan žigu Europske unije druge osobe za proizvode istovjetne onima za koje je taj žig registriran, kada na tom tržištu treći prodavatelji nude na prodaju bez suglasnosti nositelja navedenog žiga takve proizvode označene tim znakom, ako uobičajeno obaviješten i razumno pažljiv korisnik te stranice uspostavi vezu između usluga tog operatora i predmetnog znaka, što je osobito slučaj kada bi, uzimajući u obzir sve elemente koji obilježavaju situaciju o kojoj je riječ, takav korisnik mogao imati dojam da je navedeni operator taj koji sam na tržište stavlja u svoje ime i za vlastiti račun proizvode označene navedenim znakom. Sud dodaje da su u tom pogledu relevantne činjenice:

- da se taj operator koristi jednakim načinom prikazivanja ponuda objavljenih na njegovoj internetskoj stranici tako da istodobno prikazuje oglase koji se odnose na

- proizvode koje prodaje u svoje ime i za vlastiti račun i one koji se odnose na proizvode koje na navedenom tržištu nude treći prodavatelji,
- da se njegov vlastiti logotip uglednog distributera pojavljuje na svim tim oglasima, i
 - da trećim prodavateljima nudi u okviru stavljanja na tržište proizvoda označenih predmetnim znakom dodatne usluge koje se sastoje, među ostalim, od skladištenja i otpreme tih proizvoda.

Presuda od 22. prosinca 2022. (veliko vijeće), EUROAPTIEKA (C-530/20, [EU:C:2022:1014](#))

„EUROAPTIEKA” SIA trgovačko je društvo koje obavlja farmaceutsku djelatnost u Latviji. Dio je grupe koja ima mrežu ljekarni i društava za maloprodaju lijekova u toj državi. U 2016. Veselības inspekcijas Zāļu kontroles nodaļa (Odjel za kontrolu lijekova Zdravstvenog inspektorata, Latvija) EUROAPTIEKA-i je zabranio širenje oglašavanja povezanog s promotivnom prodajom kojom se nudilo sniženje od 15 % prodajne cijene bilo kojeg lijeka prilikom kupnje najmanje triju proizvoda. Ta je odluka donesena na temelju nacionalne odredbe kojom se u oglašavanje lijekova koji se ne izdaju na liječnički recept te za čije se troškove ne može ostvariti naknada prema stanovništvu zabranjuje uključivanje informacija koje potiču kupnju lijekova opravdavajući potrebu za kupnjom lijeka njegovom cijenom, oglašavanjem posebnog sniženja cijena ili navođenjem da se lijek prodaje u paketu s drugim lijekovima (uključujući i po sniženoj cijeni) ili proizvodima¹⁰².

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Ustavni sud, Latvija), kojoj je 2020. EUROAPTIEKA podnijela ustavnu tužbu protiv te odredbe, uputila je Sudu prethodna pitanja o tumačenju Direktive 2001/83¹⁰³.

Svojom presudom Sud, odlučujući u velikom vijeću, precizira pojam „oglašavanje lijekova” u smislu te direktive, osobito u pogledu sadržaja koji se ne odnose na neki određeni lijek, već na neodređene lijekove. Osim toga, Sud se izjašnjava o sukladnosti s navedenom direktivom nacionalne odredbe kojom se predviđaju zabrane poput onih iz glavnog postupka, posebice u pogledu toga potiče li se tim zabranama racionalna uporaba lijekova, u smislu navedene direktive.

Kao prvo, Sud je presudio da je širenje informacija koje potiču na kupnju lijekova, opravdavajući potrebu za takvom kupnjom njihovom cijenom, oglašavanjem posebnog sniženja cijena ili navođenjem da se lijekovi prodaju u paketu s drugim lijekovima – uključujući i po sniženoj cijeni – ili drugim proizvodima obuhvaćeno pojmom

¹⁰² Točka 18.12. Ministru kabineta noteikums Nr. 378 „Zāļu reklamēšanas kārtība un kārtība, kādā zāļu ražotājs ir tiesīgs nodot ārstiem bezmaksas zāļu paraugus” (Uredba Vijeća ministara br. 378 o načinima oglašavanja lijekova i načinima na koje proizvođači lijekova mogu liječnicima nuditi besplatne uzorke lijekova) od 17. svibnja 2011. (Latvijas Vēstnesis, 2011., br. 78)

¹⁰³ Preciznije, zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 86. stavka 1., članka 87. stavka 3. i članka 90. Direktive 2001/83/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 6. studenoga 2001. o zakoniku Zajednice o lijekovima za humanu primjenu (SL 2001., L 311, str. 67.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 56., str. 27.), kako je izmijenjena Direktivom 2004/27/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. (SL 2004., L 136, str. 34.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 61., str. 124.).

„oglašavanje lijekova” u smislu Direktive 2001/83, čak i kada se te informacije ne odnose na jedan određeni lijek, nego na neodređene lijekove.

Ponajprije, s tekstualnog gledišta, Sud podsjeća na to da se u članku 86. stavku 1. navedene direktive, koji sadržava pojam „oglašavanje lijekova”, sustavno upućuje na „lijekove” u množini. Usto, u navedenoj je odredbi taj pojam vrlo široko definiran tako da obuhvaća „svaki oblik” obavješćivanja, pridobivanja ili poticanja, uključujući, među ostalim, „oglašavanje lijekova prema stanovništvu”.

Zatim, s kontekstualnog gledišta, Sud ističe da se odredbama glave VIII. Direktive 2001/83, u kojoj se nalazi i članak 86., propisuju opća i temeljna pravila koja se odnose na oglašavanje lijekova i da se, stoga, navedene odredbe primjenjuju na sve djelatnosti kojima se potiče propisivanje, izdavanje, prodaja ili potrošnja lijekova.

Naposljetku, kada je riječ o ciljevima Direktive 2001/83, Sud smatra da bi njezin bitni cilj zaštite zdravlja ljudi bio uvelike ugrožen ako djelatnost obavješćivanja, pridobivanja ili poticanja, kojoj je cilj promicanje propisivanja, izdavanja, prodaje ili potrošnje lijekova bez upućivanja na neki određeni lijek, ne bi bila obuhvaćena pojmom „oglašavanje lijekova” i ako, posljedično, ne bi bila obuhvaćena zabranama, uvjetima i ograničenjima predviđenima tom direktivom u području oglašavanja.

Naime, budući da se oglašavanje neodređenih lijekova, kao što je oglašavanje koje se odnosi na cijelu skupinu lijekova namijenjenih liječenju iste bolesti, može odnositi i na lijekove koji se izdaju na liječnički recept ili na lijekove za koje se može ostvariti naknada, isključenje takvog oglašavanja iz područja primjene odredaba Direktive 2001/83 u području oglašavanja lišilo bi zabrane iz te direktive¹⁰⁴ u velikoj mjeri svakog korisnog učinka, s obzirom na to da bi se iz njih isključilo svako oglašavanje koje nije usmjereno posebno na lijek koji spada u te skupine.

Usto, Sud je smatrao da oglašavanje u pogledu neodređenog skupa lijekova koji se ne izdaju na liječnički recept te za čije se troškove ne može ostvariti naknada može, jednako kao i oglašavanje u pogledu jednog određenog lijeka, biti pretjerano i nepromišljeno i stoga štetiti zdravlju ljudi, potičući potrošače na neracionalnu ili prekomjernu uporabu dotičnih lijekova.

Sud zaključuje da, bez obzira na ono što je utvrđeno u presudi A (Oglašavanje i prodaja lijekova na internetu)¹⁰⁵ i u presudi DocMorris¹⁰⁶, pojam „oglašavanje lijekova” iz Direktive 2001/83 obuhvaća svaki oblik izravnog obavješćivanja, pridobivanja ili poticanja, kojima je namjena promicanje propisivanja, izdavanja, prodaje i potrošnje nekog određenog lijeka ili neodređenih lijekova.

Sud dodaje da se čini da djelatnosti širenja informacija na koje se odnosi nacionalna odredba poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, s obzirom na to da ključno

¹⁰⁴ Članak 88. stavak 1. točka (a) i stavak 3. Direktive 2001/83

¹⁰⁵ Presuda od 1. listopada 2020., A (Oglašavanje i prodaja lijekova na internetu) (C-649/18, [EU:C:2020:764](#), t. 50.)

¹⁰⁶ Presuda od 15. srpnja 2021., DocMorris (C-190/20, [EU:C:2021:609](#), t. 20.)

obilježje pojma „oglašavanje lijekova” te odlučujući element za razlikovanje oglašavanja od puke informacije predstavlja svrha poruke, imaju promidžbeni cilj i da su stoga obuhvaćene tim pojmom.

Kao drugo, Sud je presudio da se odredbama Direktive 2001/83¹⁰⁷ ne protivi nacionalna odredba kojom se propisuju ograničenja koja nisu predviđena tom direktivom, ali koja odgovaraju bitnom cilju zaštite zdravlja ljudi koji se njome ostvaruje, na način da zabranjuje uključivanje u oglašavanje lijekova koji se ne izdaju na liječnički recept te za čije se troškove ne može ostvariti naknada prema stanovništvu informacija koje potiču na kupnju lijekova, opravdavajući potrebu za takvom kupnjom njihovom cijenom, oglašavanjem posebnog sniženja cijena ili navođenjem da se lijekovi prodaju u paketu s drugim lijekovima – uključujući i po sniženoj cijeni – ili drugim proizvodima.

U potporu takvom tumačenju Sud podsjeća, kao prvo, kada je riječ o odnosu između zahtjeva da se tim oglašavanjem promiče racionalna uporaba lijekova¹⁰⁸ i ograničenja iz te direktive, u obliku popisa zabranjenih promidžbenih elemenata¹⁰⁹, na to da činjenica da ta direktiva ne sadržava posebna pravila u pogledu određenog promidžbenog elementa ne sprečava to da – s ciljem sprečavanja svakog pretjeranog i nepromišljenog oglašavanja lijekova koje može utjecati na zdravlje ljudi – države članice zabrane¹¹⁰ takav element ako bi se njime poticala neracionalna uporaba lijekova.

Stoga, čak i ako Direktiva 2001/83 dopušta oglašavanje lijekova koji se izdaju bez liječničkog recepta, države članice moraju zabraniti – kako bi spriječile nastanak rizika za zdravlje ljudi u skladu s ključnim ciljem njegove zaštite – uključivanje u oglašavanje prema stanovništvu u pogledu lijekova koji se ne izdaju na liječnički recept i za čije se troškove ne može ostvariti naknada elemenata koji mogu doprinijeti neracionalnoj uporabi takvih lijekova.

Kao drugo, što se tiče pitanja je li to slučaj s elementima na koje se odnose zabrane poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, Sud ističe da se, kad je riječ o lijekovima koji se ne izdaju na liječnički recept i za čije se troškove ne može ostvariti naknada, često događa da sam krajnji potrošač bez pomoći liječnika ocjenjuje korisnost ili nužnost njihove kupnje. Međutim, taj potrošač nužno ne raspolaže posebnim i objektivnim znanjima na temelju kojih može ocijeniti njihovu terapijsku vrijednost. Oglašavanje stoga može imati osobito važan utjecaj na ocjenu i odabir takvog potrošača, kako u pogledu kvalitete lijeka tako i količine koju treba kupiti.

U tom kontekstu, promidžbeni elementi poput onih na koje se odnosi nacionalna odredba o kojoj je riječ u glavnom postupku mogu potaknuti potrošače da kupuju lijekove koji se ne izdaju na liječnički recept i za čije se troškove ne može ostvariti naknada, ovisno o ekonomskom kriteriju povezanom s cijenom tih lijekova, te ih stoga

¹⁰⁷ Preciznije, članku 87. stavku 3. i članku 90. Direktive 2001/83

¹⁰⁸ Zahtjev predviđen člankom 87. stavkom 3. Direktive 2001/83

¹⁰⁹ Ograničenja iz članka 90. Direktive 2001/83

¹¹⁰ Na temelju članka 87. stavka 3. Direktive 2001/83

mogu navesti na to da kupuju i konzumiraju navedene lijekove a da nije provedena objektivna ocjena koja se temelji na njihovim terapijskim svojstvima i konkretnim medicinskim potrebama.

No, prema mišljenju Suda, oglašavanje koje odvraća potrošača od objektivne ocjene potrebe za uzimanjem lijeka potiče neracionalnu i prekomjernu uporabu tog lijeka. Takva neracionalna i pretjerana uporaba lijekova može također proizlaziti i iz oglašavanja koje – poput onih koja se odnose na promotivne ponude ili na prodaju lijekova u paketu s drugim proizvodima – izjednačava lijekove s drugim potrošačkim proizvodima, koji su općenito predmet popusta i smanjenja cijena povezanih s prekoračenjem određene razine troškova.

Sud iz toga zaključuje da, s obzirom na to da sprečava objavljivanje promidžbenih elemenata koji potiču na neracionalnu i pretjeranu uporabu lijekova koji se ne izdaju na liječnički recept i za čije se troškove ne može ostvariti naknada – ne dovodeći pritom u pitanje mogućnost priznati ljekarnama da odobre popuste i sniženja cijena prilikom prodaje lijekova i drugih zdravstvenih proizvoda – nacionalna odredba poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku odgovara ključnom cilju zaštite zdravlja ljudi te je stoga u skladu s Direktivom 2001/83.

2. Odgovornost posrednih pružatelja usluga

Presuda od 3. listopada 2019., Glawischnig-Piesczek (C-18/18, [EU:C:2019:821](#))

Društvo Facebook Ireland upravlja globalnom platformom društvene mreže (u daljnjem tekstu: Facebook Service) za korisnike koji se nalaze izvan Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. Eva Glawischnig-Piesczek bila je zastupnica u Nationalratu (Nacionalno vijeće, Austrija), predsjednica parlamentarne skupine „die Grünen” (Zeleni) i savezna glasnogovornica te političke stranke. Jedan korisnik Facebook Servicea podijelio je 3. travnja 2016. na svojoj osobnoj stranici članak iz austrijskog internetskog novinskog časopisa oe24.at, naslovljen „Zeleni: treba zadržati minimalni dohodak za izbjeglice”, što je imalo za posljedicu stvaranje na toj stranici „minijature” izvorne stranice koja je sadržavala naslov i kratak sažetak tog članka kao i fotografiju E. Glawischnig-Piesczek. Taj je korisnik, osim toga, u pogledu tog članka objavio komentar sastavljen od izraza za koje je sud koji je uputio zahtjev utvrdio da nanose štetu časti tužiteljice u glavnom postupku, vrijeđaju je i kleveću. Taj je sadržaj mogao vidjeti svaki korisnik Facebook Servicea.

Dopisom od 7. srpnja 2016. E. Glawischnig-Piesczek zatražila je, među ostalim, od društva Facebook Ireland da izbriše taj komentar. Budući da društvo Facebook Ireland nije uklonilo predmetni komentar, E. Glawischnig-Piesczek podnijela je tužbu pred trgovačkim sudom, koji je tom društvu naložio prestanak, odmah i sve do konačnog završetka postupka za dobivanje sudske nagode, objave i/ili širenja fotografija tužiteljice

u glavnom postupku. Društvo Facebook Ireland onemogućilo je pristup izvorno objavljenom sadržaju u Austriji.

Odlučujući u žalbenom postupku, visoki zemaljski sud potvrdio je mjeru donesenu u prvostupanjskom postupku u pogledu istovjetnih tvrdnji. Nasuprot tomu, presudio je da širenje tvrdnji istovrsnog sadržaja treba prestati samo u odnosu na tvrdnje s kojima su društvo Facebook Ireland upoznali tužiteljica u glavnom postupku, treće strane ili za koje je to društvo saznalo na drugi način. Obje stranke u glavnom postupku podnijele su reviziju pred Oberster Gerichtshofom (Vrhovni sud, Austrija).

Zahtjev za prethodnu odluku odnosio se u bitnome na tumačenje članka 15. stavka 1. Direktive 2000/31/EZ.

Sud je najprije naglasio da, kako bi se od predmetnog davatelja usluga smještaja informacija na poslužitelju moglo postići da spriječi svaku novu povredu dotičnih interesa, nadležni sud može od njega legitimno zahtijevati da blokira pristup pohranjenim informacijama čiji je sadržaj istovjetan onomu koji je ranije proglašen nezakonitim, ili da ih ukloni, neovisno o tome tko je podnositelj zahtjeva za njihovo pohranjivanje.

Nadalje, Sud je smatrao da je sud države članice ovlašten naložiti davatelju usluga smještaja informacija na poslužitelju da ukloni informacije koje pohranjuje i čiji je sadržaj istovjetan sadržaju informacije koja je prethodno proglašena nezakonitom ili da im blokira pristup, pod uvjetom da su nadzor i traženje dotičnih informacija na koje se odnosi takav nalog ograničeni na informacije kojima se prenosi poruka čiji sadržaj u biti ostaje nepromijenjen u odnosu na sadržaj koji je proglašen nezakonitim i koje sadržavaju posebne elemente utvrđene u nalogu te da razlike u formulaciji tog sadržaja istovrsnog u odnosu na onaj iz informacije koja je prethodno proglašena nezakonitom ne prisiljavaju davatelja usluga smještaja informacija na poslužitelju da provede samostalnu ocjenu tog sadržaja.

Naposljetku, takav sud ima pravo naložiti davatelju usluga smještaja informacija na poslužitelju da ukloni informacije na koje se odnosi nalog ili im blokira pristup na svjetskoj razini, u okviru relevantnog međunarodnog prava.

Presuda od 8. prosinca 2022. (veliko vijeće), Google (Uklanjanje poveznica koje vode do na vodno netočnog sadržaja) (C-460/20, [EU:C:2022:962](#))

Tužitelji u glavnom postupku, TU, koji radi na odgovornim pozicijama i drži udjele u različitim društvima, i RE, koja je bila njegova izvanbračna partnerica te do svibnja 2015. prokuristica jednog od tih društava, bili su tema triju članaka koja je 2015. na jednoj internetskoj stranici objavilo društvo G LLC, koje upravlja tom stranicom. Ti su članci, od kojih je jedan bio ilustriran četirima fotografijama koje su prikazivale tužitelje i sugerirale da vode luksuzan život, kritizirali model ulaganja nekoliko njihovih društava. Pristup tim člancima bio je moguć pretraživanjem u pretraživaču kojim upravlja društvo Google LLC

(u daljnjem tekstu: Google) imena i prezimena tužiteljâ, kako izdvojeno tako i zajedno s određenim nazivima društava. Popis rezultata upućivao je na te članke putem poveznice kao i na fotografije prikazane u obliku minijatura („thumbnails”).

Tužitelji u glavnom postupku zatražili su od Googlea, kao voditelja obrade osobnih podataka koja se provodi putem njegova pretraživača, s jedne strane, da s popisa rezultata pretraživanja ukloni poveznice na sporne članke zbog toga što sadržavaju netočne tvrdnje i klevetnička mišljenja te, s druge strane, da s popisa rezultata pretraživanja ukloni minijature. Google je odbio prihvatiti taj zahtjev.

Nakon što je njihov zahtjev odbijen kako u prvostupanjskom tako i u žalbenom postupku, tužitelji u glavnom postupku podnijeli su reviziju Bundesgerichtshofu (Savezni vrhovni sud, Njemačka), u okviru koje je Bundesgerichtshof Sudu uputio zahtjev za prethodnu odluku u pogledu tumačenja OUZP-a¹¹¹ i Direktive 95/46¹¹².

Svojom presudom, donesenom u velikom vijeću, Sud razvija svoju sudsku praksu o uvjetima koji se primjenjuju na zahtjeve za uklanjanje poveznica podnesene operatoru pretraživača na temelju pravila o zaštiti osobnih podataka¹¹³. Konkretno, on ispituje, s jedne strane, opseg obveza i odgovornosti koje operator pretraživača ima prilikom obrade zahtjeva za uklanjanje poveznica koji se temelji na navodnoj netočnosti informacija sadržanih u indeksiranom sadržaju i, s druge strane, teret dokazivanja ispitanika u pogledu te netočnosti. Osim toga, on se izjašnjava o potrebi uzimanja u obzir prvotnog konteksta objave fotografija na internetu u svrhu ispitivanja zahtjeva za uklanjanje fotografija prikazanih u obliku minijatura na popisu rezultata pretraživanja slika.

Kao prvo, Sud je presudio da, u okviru odvagivanja između, s jedne strane, pravâ na poštovanje privatnog života i zaštitu osobnih podataka i, s druge strane, prava na slobodu izražavanja i informiranja¹¹⁴, u svrhu ispitivanja zahtjeva za uklanjanje poveznica koji je podnesen operatoru pretraživača i kojim se traži uklanjanje s popisa rezultata pretraživanja poveznice koja vodi na sadržaj koji sadržava navodno netočne informacije, to uklanjanje poveznica nije podvrgnuto uvjetu da je pitanje točnosti indeksiranog sadržaja bilo riješeno barem privremeno u okviru tužbe koju je podnio podnositelj zahtjeva protiv pružatelja sadržaja.

Uvodno, u svrhu ispitivanja pod kojim je uvjetima operator pretraživača dužan prihvatiti zahtjev za uklanjanje poveznica i stoga obrisati s popisa rezultata koji se prikazuje nakon pretrage ispitanikova osobnog imena poveznicu prema internetskoj stranici na kojoj se

¹¹¹ Članak 17. stavak 3. točka (a) Uredbe (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (SL 2016., L 119, str. 1. i ispravci SL 2018., L 127, str. 2. i SL 2021., L 74, str. 35.)

¹¹² Članak 12. točka (b) i članak 14. prvi stavak točka (a) Direktive 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

¹¹³ Presude od 13. svibnja 2014., Google Spain i Google (C-131/12, [EU:C:2014:317](#)) i od 24. rujna 2019., GC i dr. (Uklanjanje poveznica na osjetljive podatke) (C-136/17, [EU:C:2019:773](#)) i Google (Teritorijalni doseg uklanjanja poveznica) (C-507/17, [EU:C:2019:772](#))

¹¹⁴ Temeljna prava zajamčena člancima 7., 8. i 11. Povelje

nalaze tvrdnje koje ta osoba smatra netočnima, Sud je, među ostalim, podsjetio na sljedeće:

- u mjeri u kojoj aktivnost pretraživača može, u odnosu na aktivnost urednikâ internetskih stranica, znatno i dodatno utjecati na temeljna prava na privatnost i na zaštitu osobnih podataka, operator tog pretraživača, kao osoba koja određuje svrhe i načine te aktivnosti, mora u okviru svojih odgovornosti, nadležnosti i mogućnosti osigurati da jamstva iz Direktive 95/46 i OUZP-a mogu razviti svoj puni učinak i da se može ostvariti učinkovita i potpuna zaštita ispitanika;
- operator pretraživača, koji odlučuje o zahtjevu za uklanjanje poveznica, mora provjeriti je li uključivanje poveznice na internetsku stranicu o kojoj je riječ u popis rezultata nužno za ostvarivanje prava na slobodu informiranja internetskih korisnika potencijalno zainteresiranih da posredstvom navedene pretrage pristupe toj internetskoj stranici, zaštićenog pravom na slobodu izražavanja i informiranja;
- OUZP izričito postavlja zahtjev odvagivanja između, s jedne strane, temeljnih prava na privatnost i na zaštitu osobnih podataka i, s druge strane, temeljnog prava na slobodu informiranja.

Sud najprije ističe da, iako ispitanikova prava na zaštitu privatnog života i zaštitu osobnih podataka općenito prevaguju nad legitimnim interesom internetskih korisnika za pristup informacijama o kojima je riječ, ta ravnoteža ipak može ovisiti o relevantnim okolnostima svakog slučaja, osobito o naravi te informacije i njezinoj osjetljivosti za privatni život ispitanika kao i o interesu javnosti za tu informaciju, koji se može razlikovati osobito s obzirom na ulogu koju ta osoba ima u javnom životu.

Pitanje je li indeksirani sadržaj točan ili ne čini također relevantan element u okviru te ocjene. Tako u određenim okolnostima pravo na informiranje internetskih korisnika i sloboda izražavanja pružatelja sadržaja mogu prevagnuti nad pravima na zaštitu privatnog života i zaštitu osobnih podataka, osobito kada ispitanik ima ulogu u javnom životu. Međutim, taj se odnos obrće kada se barem dio informacija na koje se odnosi zahtjev za uklanjanje poveznica, a koji nije neznatan s obzirom na cijeli sadržaj, pokaže netočnim. U takvom slučaju pravo na informiranje i pravo na dobivanje informacija ne mogu se uzeti u obzir jer ne mogu uključivati pravo širenja takvih informacija i pristupa njima.

Nadalje, što se tiče, s jedne strane, obveza u vezi s dokazivanjem netočnosti informacija u indeksiranom sadržaju, Sud pojašnjava da je osoba koja zahtijeva uklanjanje poveznica, zbog netočnosti tih informacija, dužna dokazati očitu netočnost tih informacija ili barem jednog dijela tih informacija koji nije neznatan s obzirom na taj cijeli sadržaj. Međutim, kako bi se izbjeglo to da se toj osobi stavi prekomjeren teret koji može naštetiti korisnom učinku prava na uklanjanje poveznica, na njoj je samo da podnese dokaze za koje se, s obzirom na okolnosti predmetnog slučaja, od nje može razumno zahtijevati da ih istraži. Ta osoba u načelu ne može biti dužna već u predsudskoj fazi, u

prilog svojem zahtjevu za uklanjanje poveznica, podnijeti sudsku odluku donesenu protiv urednika internetske stranice, čak i u obliku odluke o privremenoj pravnoj zaštiti.

S druge strane, što se tiče obveza i odgovornosti operatora pretraživača, Sud ističe da se on, kako bi provjerio može li sadržaj i dalje biti uključen u popis rezultata pretraživanja koje se provodi putem njegova pretraživača nakon zahtjeva za uklanjanje poveznica, mora temeljiti na svim predmetnim pravima i interesima kao i na svim okolnostima slučaja. Međutim, taj operator ne može biti dužan istražiti činjenice i u tu svrhu organizirati kontradiktornu razmjenu s pružateljem sadržaja u svrhu pribavljanja elemenata koji nedostaju u vezi s točnošću indeksiranog sadržaja. Obveza pridonošenja dokazivanju je li indeksirani sadržaj točan ili ne tom bi operatoru nametala teret koji prelazi ono što se od njega može razumno očekivati u pogledu njegovih odgovornosti, nadležnosti i mogućnosti. To bi rješenje podrazumijevalo ozbiljnu opasnost od uklanjanja poveznica na sadržaj koji zadovoljava potrebu za legitimnim informacijama za koje postoji prevladavajući javni interes i da tako postane teško pronaći ga na internetu. Stoga bi postojala stvarna opasnost od odvrćajućeg učinka na ostvarivanje slobode izražavanja i informiranja ako bi takav operator uklanjanje poveznica obavljao na gotovo sustavan način kako bi izbjegao snošenje troškova istraživanja činjenica koje su relevantne za utvrđivanje točnosti indeksiranog sadržaja.

Stoga je operator pretraživača dužan prihvatiti taj zahtjev za uklanjanje poveznica ako osoba koja je podnijela zahtjev za uklanjanje poveznica podnese dokaze koji mogu potkrijepiti njezin zahtjev i dokazati netočnost informacija iz indeksiranog sadržaja ili barem jednog dijela tih informacija koji nije neznatan s obzirom na cijeli taj sadržaj. Isto vrijedi i kada taj podnositelj zahtjeva podnese sudsku odluku protiv urednika internetske stranice koja se temelji na utvrđenju da su informacije sadržane u indeksiranom sadržaju, koje nisu neznatne s obzirom na cijeli sadržaj, barem na prvi pogled netočne. Nasuprot tomu, ako iz dokaza koje je pružio podnositelj zahtjeva nije očito vidljivo da su te informacije netočne, operator pretraživača nije dužan u slučaju nepostojanja takve sudske odluke prihvatiti taj zahtjev za uklanjanje poveznica. Kada informacije o kojima je riječ mogu pridonijeti raspravi u općem interesu, s obzirom na sve okolnosti predmetnog slučaja, valja pridati osobitu važnost pravu na slobodu izražavanja i informiranja.

Naposljetku, Sud dodaje da, ako operator pretraživača ne postupi po zahtjevu za uklanjanje poveznica, ispitanik mora imati mogućnost obratiti se nadzornom tijelu ili sudskom tijelu radi provedbe nužnih provjera i nalaganja tom voditelju obrade odgovarajućih mjera. U tom smislu osobito je na sudskim tijelima da osiguraju odvagivanje suprotstavljenih interesa, s obzirom na to da su ona u najboljem položaju za provedbu složenog i dubinskog odvagivanja, koje uzima u obzir sve kriterije i elemente utvrđene relevantnom sudskom praksom.

Kao drugo, Sud presuđuje da, u okviru odvagivanja navedenih prava, radi ispitivanja zahtjeva za uklanjanje poveznica kojim se traži da se iz rezultata pretraživanja slika koje je izvršeno na temelju imena fizičke osobe uklone fotografije prikazane u obliku

minijatura na kojima se nalazi ta osoba, treba uzeti u obzir informativnu vrijednost tih fotografija neovisno o kontekstu njihove objave na internetskoj stranici iz koje su izdvojene. Međutim, treba uzeti u obzir sve tekstualne elemente koji izravno prate prikazivanje tih fotografija u rezultatima pretraživanja i koji mogu pojasniti njihovu informativnu vrijednost.

Kako bi došao do tog zaključka, Sud ističe da se na pretraživanja slika putem internetskog pretraživača na temelju imena osobe primjenjuju ista načela kao što su ona koja se primjenjuju na pretraživanja internetskih stranica i informacija koje su na njima sadržane. Ističe da prikazivanje, nakon pretraživanja na temelju imena, u obliku minijatura, fotografija ispitanika čini osobito veliko miješanje u prava na zaštitu privatnosti i osobnih podataka te osobe.

Prema tome, kada je operatoru pretraživača podnesen zahtjev za uklanjanje poveznica s ciljem uklanjanja iz rezultata pretraživanja slika izvršenog na temelju imena osobe fotografija prikazanih u obliku minijatura koje prikazuju tu osobu, on mora provjeriti je li prikazivanje predmetnih fotografija nužno za ostvarivanje prava na slobodu informiranja internetskih korisnika koji su potencijalno zainteresirani za pristup tim fotografijama putem takvog pretraživanja.

Međutim, budući da pretraživač prikazuje fotografije ispitanika izvan konteksta u kojem su objavljene na internetskoj stranici na koju se upućuje, najčešće kako bi se ilustrirali tekstualni elementi koje ta stranica sadržava, valja utvrditi treba li taj kontekst ipak uzeti u obzir prilikom odvagivanja suprotstavljenih prava i interesa koje treba provesti. U tom okviru pitanje mora li navedena ocjena uključivati i sadržaj internetske stranice na kojoj se nalazi fotografija za koju se traži uklanjanje prikaza u obliku minijature ovisi o predmetu i naravi obrade o kojoj je riječ.

Što se tiče, kao prvo, predmeta obrade o kojoj je riječ, Sud ističe da objava fotografija kao neverbalnog sredstva komunikacije može imati snažniji utjecaj na internetske korisnike nego tekstualne objave. Naime, fotografije su kao takve važno sredstvo za privlačenje pažnje internetskih korisnika i mogu stvoriti interes za pristup člancima koje ilustriraju. Međutim, osobito zbog okolnosti da se one često mogu tumačiti na više načina, njihovo prikazivanje na popisu rezultata pretraživanja kao minijatura može dovesti do osobito ozbiljnog miješanja u pravo ispitanika na zaštitu njegova ugleda, što treba uzeti u obzir u okviru odvagivanja između suprotstavljenih prava i interesa. Različito odvagivanje nameće se ovisno o tome je li riječ, s jedne strane, o člancima s fotografijama koje je objavio urednik internetske stranice i koje, umetnute u svoj izvorni kontekst, ilustriraju informacije u tim člancima i mišljenja koja su u njima iznesena i, s druge strane, o fotografijama koje u obliku minijatura na popisu rezultata prikazuje operator pretraživača izvan konteksta u kojem su one objavljene na izvornoj internetskoj stranici.

U tom pogledu Sud podsjeća na to da ne samo da se razlog koji opravdava objavu osobnog podatka na internetskoj stranici ne podudara nužno s razlogom koji se

primjenjuje na aktivnost pretraživača nego, čak i kad je to slučaj, može postojati razlika u odvaganju dotičnih prava i interesa koje treba provesti, ovisno o tome radi li se o obradi koju izvršava operator pretraživača ili urednik te internetske stranice. S jedne strane, legitimni interesi koji opravdavaju te obrade mogu biti različiti i, s druge strane, posljedice navedenih obrada na ispitanika i posebno njegovu privatnost nisu nužno iste¹¹⁵.

Što se tiče, kao drugo, naravi obrade koju provodi operator pretraživača, Sud utvrđuje da preuzimanjem fotografija fizičkih osoba objavljenih na internetu i njihovim odvojenim prikazivanjem, u rezultatima pretraživanja slika u obliku minijatura, operator pretraživača nudi uslugu u okviru koje provodi obradu osobnih podataka koja je samostalna i zasebna u odnosu na obradu koju provodi urednik internetske stranice s koje su preuzete fotografije te na postavljanje poveznica koje vode do te stranice za koje je takav operator također odgovoran.

Slijedom toga, potrebna je samostalna ocjena aktivnosti operatora pretraživača koja se sastoji od prikazivanja rezultata pretraživanja slika u obliku minijatura, s obzirom na to da dodatno zadiranje u temeljna prava koje proizlazi iz takve aktivnosti može biti osobito intenzivno zbog skupljanja, prilikom pretraživanja na temelju imena, svih informacija koje se odnose na ispitanika dostupnih na internetu. U okviru te samostalne ocjene valja uzeti u obzir činjenicu da je to prikazivanje samo po sebi rezultat koji traži internetski korisnik, neovisno o njegovoj naknadnoj odluci o tome hoće li pristupiti izvornoj internetskoj stranici.

Međutim, Sud primjećuje da takvo posebno odvaganje, koje uzima u obzir samostalnu narav obrade koju provodi operator pretraživača, ne dovodi u pitanje moguću relevantnost tekstualnih elemenata koji mogu izravno pratiti prikaz fotografije na popisu rezultata pretraživanja, s obzirom na to da takvi elementi mogu pojasniti informativnu vrijednost te fotografije za javnost i stoga utjecati na odvaganje relevantnih prava i interesa.

3. Pravo tržišnog natjecanja

Presuda od 13. listopada 2011., Pierre Fabre (C-439/09, [EU:C:2011:649](#))

Društvo Pierre Fabre Dermo-Cosmétique (u daljnjem tekstu: društvo PFDC) obavljalo je djelatnost proizvodnje i prodaje kozmetičkih proizvoda posredstvom ljekarni na europskom tržištu. Predmetni proizvodi nisu bili kategorizirani kao lijekovi. Međutim, u distribucijskim ugovorima za te proizvode bilo je navedeno da se prodaja mora ostvarivati isključivo u fizičkim prostorijama u prisutnosti diplomiranog farmakologa, čime se praktično ograničavao svaki oblik internetske prodaje. Francusko tijelo za zaštitu

¹¹⁵ Vidjeti presudu Google Spain i Google, (C-131/12, [EU:C:2014:317](#), t. 86.)

tržišnog natjecanja odlučilo je da su zbog de facto zabrane svake internetske prodaje distribucijski sporazumi društva PFDC predstavljali protutržišne sporazume protivne francuskom zakonodavstvu i pravu tržišnog natjecanja Europske unije. Društvo PFDC podnijelo je pravno sredstvo pred *courom d'appel de Paris* (Žalbeni sud u Parizu, Francuska), koji je od Suda zatražio odgovor na pitanje predstavlja li opća i potpuna zabrana internetske prodaje ograničenje tržišnog natjecanja „prema cilju”, može li se na takav sporazum primijeniti izuzeće prema vrsti i, u slučaju neprimjenjivosti takvog izuzeća, može li se na taj sporazum primijeniti pojedinačno izuzeće na temelju članka 101. stavka 3. UFEU-a.

Sud je odgovorio da članak 101. stavak 1. UFEU-a treba tumačiti na način da je ugovorna odredba u okviru sustava selektivne distribucije ograničenje prema cilju u smislu te odredbe UFEU-a ako nakon pojedinačnog razmatranja ta ugovorna odredba nije objektivno opravdana. Naime, takvom se ugovornom odredbom znatno smanjuje mogućnost ovlaštenog distributera da prodaje ugovorene proizvode klijentima smještenima izvan njegova ugovornog područja odnosno područja djelovanja. Njome se stoga može ograničiti tržišno natjecanje u tom sektoru.

Međutim, postoje legitimni zahtjevi, kao što je to održavanje specijalizirane trgovine koja može pružiti posebne usluge za proizvode visoke kvalitete i tehnologije, koji opravdavaju smanjenje tržišnog natjecanja cijenama u korist tržišnog natjecanja drugim elementima osim cijena. U tom pogledu organizacija sustava selektivne distribucije nije obuhvaćena zabranom iz članka 101. stavka 1. UFEU-a ako se izbor prodavatelja provodi prema objektivnim kvalitativnim kriterijima koji su utvrđeni ujednačeno prema svim mogućim prodavateljima i koji se primjenjuju nediskriminirajuće, ako je takva distribucijska mreža nužna zbog svojstava predmetnog proizvoda za očuvanje njegove kvalitete i osiguranje pravilne uporabe i, naposljetku, ako utvrđeni kriteriji ne prekoračuju ono što je nužno. Kada je osobito riječ o prodaji kozmetičkih proizvoda i proizvoda za njegu tijela, cilj očuvanja prestižnog imidža o tim proizvodima ne može biti legitiman cilj za ograničavanje tržišnog natjecanja.

Članak 4. točku (c) Uredbe (EZ) br. 2790/1999¹¹⁶ treba tumačiti na način da se izuzeće prema vrsti propisano u članku 2. navedene uredbe ne primjenjuje na vertikalne sporazume cilj kojih je ograničiti članovima sustava selektivne distribucije koji djeluju kao maloprodajnici na tržištu aktivnu ili pasivnu prodaju krajnjim korisnicima, pri čemu to ne utječe na mogućnost da se članu sustava zabrani poslovanje iz neovlaštene poslovne jedinice.

¹¹⁶ Uredba (EZ) br. 2790/1999 od 22. prosinca 1999. o primjeni članka 81. stavka 3. Ugovora na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja (SL 1999., L 336, str. 21.)

Presuda od 6. prosinca 2017., Coty Germany (C-230/16, [EU:C:2017:941](#))

Društvo Coty Germany prodavalo je u Njemačkoj luksuzne kozmetičke proizvode. Radi očuvanja svojeg luksuznog imidža, to društvo prodavalo je određene svoje robne marke u sustavu selektivne distribucije, odnosno posredstvom ovlaštenih distributera. Distributerska prodajna mjesta morala su ispunjavati određeni broj zahtjeva u pogledu okruženja, uređenja i opremljenosti. Usto, ovlašteni distributeri mogli su predmetne proizvode prodavati putem interneta pod uvjetom da se ta internetska prodaja obavlja posredstvom vlastitog elektroničkog izloga odnosno trećih neovlaštenih platformi, pri čemu potrošaču ne smije biti vidljivo korištenje usluga potonjih. Nasuprot tomu, ovlaštenim distributerima bila je izričito zabranjena internetska prodaja proizvoda posredstvom trećih platformi koje na vidljiv način djeluju prema potrošačima.

Društvo Coty Germany podnijelo je protiv jednog od svojih ovlaštenih distributera, društva Parfümerie Akzente, tužbu pred njemačkim sudom tražeći da se sukladno ugovornoj odredbi potonjem zabrani distribucija proizvoda Coty posredstvom platforme „amazon.de”. Dvojeći o dopuštenosti takve ugovorne odredbe u pogledu prva tržišnog natjecanja Unije, Oberlandgericht Frankfurt am Main (Visoki zemaljski sud u Frankfurtu na Majni, Njemačka) uputio je Sudu zahtjev za prethodnu odluku u tom pogledu.

Sud je smatrao da članak 101. stavak 1. UFEU-a treba tumačiti na način da je takav sustav selektivne distribucije, glavni cilj kojega je očuvanje luksuznog imidža tih proizvoda, u skladu s tom odredbom ako se izbor prodavatelja provodi prema objektivnim kvalitativnim kriterijima koji su utvrđeni ujednačeno prema svim mogućim prodavateljima i koji se primjenjuju nediskriminirajuće te ako utvrđeni kriteriji ne prekoračuju ono što je nužno.

Usto, članak 4. Uredbe (EU) br. 330/2010¹¹⁷ treba tumačiti na način da zabrana članovima sustava selektivne distribucije luksuznih proizvoda koji na tržištu djeluju kao distributeri da na vidljiv način koriste treće poduzetnike za prodaju putem interneta ne predstavlja ograničavanje korisnika u smislu članka 4. točke (b) te uredbe ni ograničavanje pasivne prodaje krajnjim korisnicima u smislu njezina članka 4. točke (c).

Presuda od 4. srpnja 2023. (veliko vijeće), Meta Platforms i dr. (Opći uvjeti uporabe društvene mreže) (C-252/21, [EU:C:2023:537](#))

Društvo Meta Platforms vlasnik je internetske društvene mreže „Facebook”, koja je besplatna za privatne korisnike. Poslovni model te društvene mreže temelji se na financiranju internetskim oglašavanjem koje se prilagođava njegovim pojedinačnim korisnicima. Tako oglašavanje tehnički omogućuje automatizirana izrada vrlo detaljnih profila korisnika mreže i internetskih usluga koje nudi koncern Meta. Stoga, kako bi se

¹¹⁷ Uredba Komisije (EU) br. 330/2010 od 20. travnja 2010. o primjeni članka 101. stavka 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja (SL 2010., L 102, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 270.)

mogli koristiti navedenom društvenom mrežom, korisnici u trenutku registracije moraju prihvatiti opće uvjete društva Meta Platforms koji upućuju na pravila o upotrebi podataka i kolačića koje je utvrdilo navedeno društvo. U skladu s potonjima, osim podataka koje ti korisnici izravno pružaju prilikom svoje registracije, Meta Platforms prikuplja i podatke o aktivnostima navedenih korisnika, u okviru društvene mreže i izvan nje, te ih zatim povezuje s Facebook računima korisnika o kojima je riječ. Što se tiče tih potonjih podataka, također nazvanih „off Facebook podaci“, riječ je o, s jedne strane, podacima koji se odnose na posjećivanje trećih internetskih stranica i aplikacija i, s druge strane, podacima koji se odnose na uporabu drugih internetskih usluga u vlasništvu koncerna Meta (među kojima su Instagram i WhatsApp). Sveobuhvatan uvid u te podatke omogućuje stvaranje detaljnih zaključaka o sklonostima i interesima tih korisnika.

Odlukom od 6. veljače 2019. Bundeskartellamt (Savezni ured za zaštitu tržišnog natjecanja, Njemačka) zabranio je društvu Meta Platforms, s jedne strane, da uvjetuje, u okviru općih uvjeta koji su tada bili na snazi¹¹⁸, privatnim korisnicima koji borave u Njemačkoj uporabu društvene mreže Facebook obradom njihovih off Facebook podataka i, s druge strane, da, bez njihove privole, obrađuje te podatke. Usto, Savezni ured za tržišno natjecanje tom je društvu naložio da prilagodi te opće uvjete tako da iz njih jasno proizlazi da navedeni podaci neće biti prikupljeni, povezani s Facebook računima korisnika ni upotrijebljeni bez privole korisnika o kojima je riječ. Naposljetku, taj je ured istaknuo da takva privola nije valjana ako je ona uvjet za uporabu društvene mreže. Taj je ured obrazložio svoju odluku činjenicom da obrada podataka korisnika o kojima je riječ, koja nije u skladu s OUZP-om¹¹⁹, predstavlja zlouporabu vladajućeg položaja društva Meta Platforms na tržištu internetskih društvenih mreža.

Meta Platforms je podnio tužbu protiv te odluke Oberlandesgerichtu Düsseldorf (Visoki zemaljski sud u Düsseldorfu, Njemačka). Budući da je dvojio, s jedne strane, u pogledu mogućnosti nacionalnih tijela nadležnih za tržišno natjecanje da nadziru usklađenost obrade osobnih podataka sa zahtjevima sadržanima u OUZP-u i, s druge strane, u pogledu tumačenja i primjene određenih odredbi te uredbe, Visoki zemaljski sud u Düsseldorfu uputio je Sudu zahtjev za prethodnu odluku.

Svojom presudom Sud, zasjedajući u velikom vijeću, odlučuje o ovlasti nacionalnog tijela nadležnog za tržišno natjecanje za utvrđivanje neusklađenosti obrade osobnih podataka s OUZP-om te o njegovom odnosu s nadležnostima nacionalnih tijela koja su zadužena za nadzor zaštite osobnih podataka¹²⁰. Osim toga, on pojašnjava mogućnost operatora društvene mreže da obrađuje „osjetljive“ osobne podatke svojih korisnika, uvjete za zakonitost načina na koji takav operator obrađuje podatke i valjanost privole koju ti

¹¹⁸ Meta Platforms je 31. srpnja 2019. predstavio nove opće uvjete u kojima je izričito navedeno da korisnik, umjesto plaćanja za uporabu Facebook proizvoda, izjavljuje da pristaje na oglašavanje.

¹¹⁹ Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (SL 2016., L 119, str. 1. i ispravci SL 2018., L 127, str. 2. i SL 2021., L 74, str. 35., u daljnjem tekstu: OUZP)

¹²⁰ U smislu članaka 51. do 59. OUZP-a

korisnici daju za takvu obradu podataka poduzeću koje ima vladajući položaj na nacionalnom tržištu internetskih društvenih mreža.

Kao prvo, kad je riječ o ovlasti tijela nadležnog za tržišno natjecanje za utvrđivanje neusklađenosti obrade osobnih podataka s OUZP-om, Sud smatra da, pod uvjetom da tijelo države članice nadležno za tržišno natjecanje poštuje svoju obvezu lojalne suradnje¹²¹ s nadzornim tijelima, ono može utvrditi, u okviru ispitivanja zlouporabe vladajućeg položaja poduzetnika¹²², da opći uvjeti uporabe tog poduzetnika koji se odnose na obradu osobnih podataka i njihova provedba nisu usklađeni s tom uredbom, ako je to utvrđenje nužno za dokazivanje postojanja takve zlouporabe. Međutim, kada tijelo nadležno za tržišno natjecanje utvrdi povredu OUZP-a u okviru utvrđenja zlouporabe vladajućeg položaja, ono ne zamjenjuje nadzorna tijela.

Stoga, uzimajući u obzir načelo lojalne suradnje, kada su nacionalna tijela nadležna za tržišno natjecanje prilikom izvršavanja svojih nadležnosti dužna ispitati usklađenost postupanja određenog poduzetnika s odredbama OUZP-a, ona se moraju uskladiti i lojalno surađivati s nacionalnim nadzornim tijelima o kojima je riječ ili s vodećim nadzornim tijelom. Sva su ta tijela stoga dužna poštovati svoje ovlasti i nadležnosti kako bi se poštovale obveze koje proizlaze iz OUZP-a i ciljevi te uredbe i kako bi se očuvao njihov korisni učinak. Iz toga slijedi da, kada, u okviru ispitivanja čiji je cilj utvrditi postojanje zlouporabe vladajućeg položaja određenog poduzetnika, nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje smatra da je nužno ispitati usklađenost postupanja tog poduzetnika s obzirom na odredbe OUZP-a, navedeno tijelo mora provjeriti jesu li u pogledu tog postupanja ili sličnog postupanja nadležno nacionalno nadzorno tijelo ili vodeće nadzorno tijelo ili pak Sud već donijeli odluku. Ako je tomu tako, nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje ne može odstupiti od nje, ali ostaje slobodno da iz nje izvuče vlastite zaključke iz perspektive primjene prava tržišnog natjecanja.

Kada dvoji o dosegu ocjene koju provodi nadležno nacionalno nadzorno tijelo ili vodeće nadzorno tijelo, kada u pogledu postupanja o kojem je riječ ili sličnog postupanja ta tijela istodobno provode ispitivanje ili pak kada, ako navedena tijela nisu provela istragu, ono smatra da poduzetnikovo postupanje nije usklađeno s odredbama OUZP-a, nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje mora se obratiti tim tijelima i od njih zahtijevati njihovu suradnju kako bi otklonilo te dvojbe ili odredilo treba li čekati da nadležno tijelo o kojem je riječ donese odluku prije nego li započne vlastito ocjenjivanje. Ako ta tijela ne prigovore ni ne odgovore u razumnom roku, tijelo nadležno za tržišno natjecanje može provesti vlastitu istragu.

Kao drugo, kad je riječ o obradi posebnih kategorija osobnih podataka¹²³, Sud smatra da, u slučaju kada korisnik internetske društvene mreže posjećuje internetske stranice ili

¹²¹ Sadržanog u članku 4. stavku 3. UEU-a

¹²² U smislu članka 102. UFEU-a

¹²³ Na koje se odnosi članak 9. stavak 1. OUZP-a. Ta odredba predviđa da „[se zabranjuje [...] obrada osobnih podataka koji otkrivaju rasno ili etničko podrijetlo, politička mišljenja, vjerska ili filozofska uvjerenja ili članstvo u sindikatu te obrada genetskih podataka, biometrijskih

koristi aplikacije koje su povezane s jednom ili više tih kategorija i, ovisno o slučaju, ondje unosi podatke prilikom registracije ili obavljanjem internetskih narudžbi, način na koji taj operator te internetske društvene mreže obrađuje osobne podatke¹²⁴ treba smatrati „obradom posebnih kategorija osobnih podataka“, u smislu članka 9. stavka 1. OUZP-a, ako ta obrada podataka omogućuje otkrivanje informacija obuhvaćenih jednom od tih posebnih kategorija, bilo da se te informacije odnose na korisnika te mreže ili na drugu fizičku osobu. Takva je obrada u načelu zabranjena, ne dovodeći u pitanje određena odstupanja¹²⁵.

S tim u vezi, Sud pojašnjava da, kada korisnik internetske društvene mreže posjećuje internetske stranice ili koristi aplikacije koje su povezane s jednom ili više navedenih posebnih kategorija podataka, on očito ne objavljuje¹²⁶ podatke o tom posjećivanju ili korištenju koje je operator te internetske društvene mreže prikupio preko kolačića ili sličnih tehnologija za pohranu. Osim toga, kada on unese podatke na te stranice ili u te aplikacije ili kada odabere opcije sadržane na tim stranicama ili tim aplikacijama, poput opcija „Sviđa mi se“ ili „Podijeli“ ili opcija koje korisniku omogućuju da se prijavi na te stranice i u te aplikacije korištenjem podataka za prijavu povezanih s njegovim korisničkim računom na društvenoj mreži, njegovim telefonskim brojem ili njegovom adresom elektroničke pošte, takav korisnik očito objavljuje podatke koji su tako uneseni ili tako proizlaze iz odabira tih opcija samo ako je prethodno izričito izrazio svoj izbor, ovisno o slučaju na temelju informiranog individualnog podešavanja, da podaci koji se odnose na njega budu javno dostupni neograničenom broju osoba.

Kao treće, što se općenitije tiče uvjeta za zakonitost obrade osobnih podataka, Sud podsjeća na to da je, na temelju OUZP-a, obrada podataka zakonita samo ako i u onoj mjeri u kojoj je ispitanik dao privolu za obradu svojih osobnih podataka u jednu ili više posebnih svrha¹²⁷. Ako takva privola nije dana uopće ili nije dana dobrovoljno, posebno, informirano i nedvosmisleno, takva je obrada ipak opravdana ako ispunjava jedan od zahtjeva nužnosti¹²⁸, koje valja tumačiti usko. Način na koji operator internetske društvene mreže obrađuje osobne podatke može se smatrati nužnim za izvršavanje ugovora u kojemu su ispitanici stranke samo pod uvjetom da je ta obrada objektivno neophodna za ostvarenje svrhe koja je sastavni dio ugovorne činidbe namijenjene tim

podataka u svrhu jedinstvene identifikacije pojedinca, podataka koji se odnose na zdravlje ili podataka o spolnom životu ili seksualnoj orijentaciji pojedinca.”

¹²⁴ Ta se obrada sastoji u prikupljanju, preko sadržanih sučelja, kolačića odnosno slične tehnologije za pohranu, podataka proizišlih iz posjećivanja tih stranica i korištenja tih aplikacija te podataka koje je unio korisnik, u povezivanju svih tih podataka s njegovim računom na društvenoj mreži i u uporabi tog operatora navedenih podataka.

¹²⁵ Na koje se odnosi članak 9. stavak 2. OUZP-a. Ta odredba glasi: „[s]tavak 1. ne primjenjuje se ako je ispunjen[o] jedno od sljedećeg: (a) ispitanik je dao izričitu privolu za obradu tih osobnih podataka za jednu ili više određenih svrha, osim ako se pravom Unije ili pravom države članice propisuje da ispitanik ne može ukinuti zabranu iz stavka 1.; [...] (e) obrada se odnosi na osobne podatke za koje je očito da ih je objavio ispitanik; (f) obrada je nužna za uspostavu, ostvarivanje ili obranu pravnih zahtjeva ili kad god sudovi djeluju u sudbenom svojstvu; [...]”.

¹²⁶ U smislu članka 9. stavka 2. točke (e) OUZP-a

¹²⁷ U skladu s člankom 6. stavkom 1. prvim podstavkom točkom (a) OUZP-a

¹²⁸ Koji su navedeni u članku 6. stavku 1. prvom podstavku točkama (b) do (f) OUZP-a. Na temelju tih odredbi obrada je zakonita samo ako i u onoj mjeri u kojoj je, među ostalim, nužna za izvršavanje ugovora u kojem je ispitanik stranka [članak 6. stavak 1. prvi podstavak točka (b) OUZP-a], radi poštovanja pravnih obveza voditelja obrade [članak 6. stavak 1. prvi podstavak točka (c) OUZP-a] ili za potrebe legitimnih interesa voditelja obrade ili treće strane [članak 6. stavak 1. prvi podstavak točka (f) OUZP-a].

korisnicima tako da se glavni predmet ugovora ne može ostvariti ako se ne izvrši ta obrada.

Usto, prema mišljenju Suda, obradu podataka o kojoj je riječ može se smatrati nužnom za potrebe legitimnih interesa voditelja obrade ili treće strane samo pod uvjetom da je navedeni operator korisnicima od kojih su prikupljeni podaci naznačio legitimni interes koji se ostvaruje tom obradom, da se ta obrada provodi u granicama onoga što je strogo nužno za ostvarivanje tog legitimnog interesa i da iz odvagivanja suprotstavljenih interesa, s obzirom na sve relevantne okolnosti, proizlazi da interesi ili temeljne slobode i prava tih korisnika ne prevladavaju nad navedenim legitimnim interesom voditelja obrade ili treće strane. Sud je osobito smatrao da, ako navedeni korisnici nisu dali privolu, njihovi interesi i temeljna prava prevladavaju nad interesom operatora internetske društvene mreže za personalizaciju oglašavanja kojom financira svoju aktivnost.

Naposljetku, Sud pobliže određuje da je obrada podataka o kojoj je riječ u glavnom postupku opravdana ako je zaista nužna radi poštovanja pravnih obveza voditelja obrade, na temelju odredbe prava Unije ili prava države članice o kojoj je riječ, ako se tom pravnom osnovom ostvaruje cilj u općem interesu i ta je pravna osnova razmjerna zakonitom cilju koji se želi postići i ako se ta obrada provodi u granicama onoga što je strogo nužno.

Kao četvrto i posljednje, kad je riječ o valjanosti privole korisnika o kojima je riječ za obradu njihovih podataka na temelju OUZP-a, Sud smatra da okolnost da operator internetske društvene mreže ima vladajući položaj na tržištu internetskih društvenih mreža sama po sebi ne sprečava to da korisnici te mreže mogu valjano dati privolu za to da taj operator obrađuje njihove osobne podatke. Međutim, s obzirom na to da ona može utjecati na slobodu izbora tih korisnika i stvoriti jasnu neravnotežu između njih i navedenog operatora, ta okolnost predstavlja važan element za utvrđivanje toga je li privola zaista dana valjano i osobito dobrovoljno, što je dužan dokazati taj operator¹²⁹.

Osobito, korisnici društvene mreže o kojima je riječ moraju imati slobodu da u okviru sklapanja ugovora pojedinačno odbiju dati svoju privolu za određene načine obrade koji nisu nužni za izvršavanje ugovora, a da pritom zato ne moraju u cijelosti odustati od uporabe usluge koju nudi operator internetske društvene mreže, što podrazumijeva da navedenim korisnicima bude ponuđena, ovisno o slučaju uz odgovarajuću naknadu, ekvivalentna alternativa koja nije popraćena takvom obradom podataka. Usto, mora se dati zasebna privola za obradu *off* Facebook podataka.

¹²⁹ Na temelju članka 7. stavka 1. OUZP-a

4. Internetska prodaja lijekova i medicinskih proizvoda

Presuda od 11. prosinca 2003. (veliko vijeće), Deutscher Apothekerverband (C-322/01, [EU:C:2003:664](#))

U predmetu u glavnom postupku udruga za zaštitu gospodarskih i socijalnih interesa ljekarničke struke Deutscher Apothekerverband eV bila je u sporu s nizozemskom ljekarnom 0800 DocMorris NV s poslovnim nastanom u Nizozemskoj. Jacques Waterval bio je ljekarnik i jedan od pravnih zastupnika ljekarne DocMorris. Ljekarna DocMorris i J. Waterval od lipnja 2000. održavali su na internetskoj adresi www.0800DocMorris.com internetsku stranicu za prodaju lijekova odobrenih u Njemačkoj ili Nizozemskoj, a koji su se izdavali tek po predočanju originala liječničke uputnice. Udruga Apothekerverband osporavala je pred Landgerichtom Frankfurt am Main (Zemaljski sud u Frankfurtu na Majni, Njemačka) internetsku ponudu lijekova i njihovo izdavanje prekograničnom prodajom na daljinu. Ona je smatrala da odredbe njemačkog zakona o lijekovima ne dopuštaju obavljanje takve djelatnosti. Zemaljski sud upitao je Sud povređuje li se takvim zabranama načelo slobodnog kretanja robe. Nadalje, pod pretpostavkom postojanja povrede članka 28. UEZ-a, sud koji je uputio zahtjev postavio je upit o nužnosti predmetnog njemačkog propisa za učinkovitu zaštitu zdravlja i života ljudi u smislu članka 30. UEZ-a.

Sud je presudio da nacionalna zabrana predstavlja mjeru s istovrsnim učinkom u smislu članka 28. UEZ-a. Zabrana više pogađa ljekarne s poslovnim nastanom izvan nacionalnog državnog područja i mogla bi proizvodima podrijetlom iz drugih država članica više ometati pristup tržištu nego domaćim proizvodima.

Člankom 30. UEZ-a može se opravdati takva nacionalna zabrana pod uvjetom da se odnosi na lijekove koji podliježu liječničkoj uputnici. Naime, uzimajući u obzir opasnosti koje se mogu povezati s uporabom tih lijekova, treba postojati mogućnost učinkovite i odgovorne provjere autentičnosti uputnica koje su izdali liječnici i na taj način osigurati izdavanje lijeka samom korisniku ili osobi koju je taj korisnik zadužio za podizanje lijeka. Nasuprot tomu, nije se moguće pozivati na članak 30. UEZ-a radi opravdanja potpune zabrane dopisne prodaje lijekova.

Usto, članku 88. stavku 1. Direktive 2001/83/EZ¹³⁰ protivna je nacionalna zabrana oglašavanja dopisne prodaje lijekova čije je izdavanje ograničeno isključivo na ljekarne u dotičnoj državi članici, u mjeri u kojoj se ta zabrana odnosi na lijekove koji ne podliježu liječničkoj uputnici.

Naime, članak 88. stavak 2. Direktive 2001/83/EZ, kojim se dopušta javno oglašavanje lijekova koji ne podliježu liječničkoj uputnici, ne može se tumačiti na način da na temelju

¹³⁰ Direktiva 2001/83/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 6. studenoga 2001. o zakoniku Zajednice o lijekovima za humanu primjenu (SL 2001., L 311, str. 67.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 56., str. 27.)

navodne nužnosti fizičke prisutnosti ljekarnika isključuje oglašavanje dopisne prodaje lijekova.

Presuda od 2. prosinca 2010., Ker-Optika (C-108/09, [EU:C:2010:725](#))

U skladu s mađarskim zakonodavstvom, kontaktne leće mogle su se prodavati samo u specijaliziranom dućanu površine od najmanje 18 m² odnosno u odvojenoj prostoriji radnje. Usto, u okviru prodaje tih proizvoda bilo je obvezno korištenje usluga optometričara odnosno liječnika oftalmologa koji je stručan u području kontaktnih leća. Međutim, mađarsko društvo Ker-Optika prodavalo je kontaktne leće posredstvom svoje internetske stranice. Mađarska zdravstvena tijela zabranila su mu obavljanje te djelatnosti. Društvo Ker-Optika pobijalo je pred sudom tu odluku o zabrani. Postupajući u predmetu, Baranya megyei bíróság (Županijski sud u Baranji, Mađarska) postavio je Sudu upit protivili li se mađarski propis pravu Unije.

Sud je odgovorio da su nacionalna pravila o prodaji kontaktnih leća obuhvaćena područjem primjene Direktive 2000/31/EZ¹³¹ u mjeri u kojoj se odnose na internetsku ponudu i elektroničko sklapanje ugovora. Nasuprot tomu, nacionalna pravila koja se odnose na dostavu navedenih leća nisu obuhvaćena područjem primjene te direktive. Članke 34. i 36. UFEU-a i Direktivu 2000/31/EZ treba tumačiti na način da im se protivili nacionalni propis kojim se prodaja kontaktnih leća dopušta samo u prodavaonicama specijaliziranim za medicinske proizvode.

Naime, propis predstavlja mjeru s istovrsnim učinkom kao količinsko ograničenje, koje je zabranjeno člankom 34. UFEU-a, s obzirom na to da se zabrana odnosi na internetsku dopisnu prodaju kontaktnih leća i na obavljanje kućne dostave potrošačima koji borave na nacionalnom državnom području, čime se subjekte iz drugih država članica lišava osobito učinkovitog načina prodaje tih proizvoda i, dakle, znatno ometa u pristupu tržištu predmetne države članice.

Nacionalni zakonodavac prekoračio je granice margine prosudbe kojom raspolaže radi odlučivanja o planiranoj razini osiguranja zaštite javnog zdravlja te valja smatrati da se tim propisom prekoračuje ono što je nužno za ostvarenje zadanog cilja. Cilj je moguće ostvariti manje ograničavajućim mjerama kojima bi se samo prvo izdavanje leća podvrgnulo određenim ograničenjima, a zainteresiranim gospodarskim subjektima naložilo da klijentu stave na raspolaganje stručnog optičara. Zbog tih se razloga navedeni propis ne može smatrati proporcionalnim s obzirom na cilj zaštite javnog zdravlja u smislu članka 3. stavka 4. Direktive 2000/31/EZ.

¹³¹ Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

Presuda od 19. listopada 2016., Deutsche Parkinson Vereinigung (C-148/15, [EU:C:2016:776](#))

Njemačka organizacija za uzajamnu pomoć Deutsche Parkinson Vereinigung, kojoj je cilj poboljšati životne uvjete pacijenata oboljelih od Parkinsonove bolesti, ugovorila je sustav popusta s nizozemskom dopisnom ljekarnom DocMorris. Njezini članovi mogli su ostvariti popust prilikom kupnje lijekova za liječenje Parkinsonove bolesti koji se izdaju na liječnički recept i koji se mogu nabaviti samo u ljekarnama. Njemačka udruga za borbu protiv nepoštenog tržišnog natjecanja smatrala je da taj sustav popusta krši njemački propis prema kojem se za lijekove koji se izdaju na recept u ljekarnama određuju ujednačene cijene.

Oberlandesgericht Düsseldorf (Visoki zemaljski sud u Düsseldorfu, Njemačka) pokrenuo je postupak pred Sudom radi odgovora na pitanje je li takvo utvrđenje cijena spojivo sa slobodnim kretanjem robe.

Sud je smatrao da članak 34. UFEU-a treba tumačiti na način da je taj nacionalni propis mjera s istovrsnim učinkom kao količinsko ograničenje uvoza. Taj propis više pogađa prodaju lijekova na recept posredstvom ljekarni s poslovnim nastanom u drugim državama članicama nego prodaju tih lijekova u ljekarnama s poslovnim nastanom na nacionalnom državnom području.

Naime, klasične ljekarne sposobnije su dati pojedinačni savjet pacijentima i osigurati opskrbu lijekovima u hitnim slučajevima nego što je to slučaj s dopisnim ljekarnama. Valja smatrati da dopisnim ljekarnama važniji parametar konkurentnosti može biti tržišno natjecanje cijenama.

Članak 36. UFEU-a treba tumačiti na način da nacionalni propis ne može biti opravdan zaštitom zdravlja i života ljudi ako taj propis nije prikladan za postizanje zadanih ciljeva. Cilj osiguranja sigurne i kvalitetne opskrbe lijekovima na cjelokupnom nacionalnom državnom području obuhvaćen je člankom 36. UFEU-a. Međutim, takav je propis opravdan samo ako je prikladan za jamčenje ostvarenja zadanog legitimnog cilja i ako ne prekoračuje ono što je nužno da bi ga se postiglo.

U tom bi pogledu jače tržišno natjecanje cijenama među ljekarnama imalo pozitivne učinke na ravnomjernu opskrbu lijekovima te ne bi negativno utjecalo na obavljanje određenih djelatnosti od općeg interesa u ljekarnama, poput izrade magistralnih lijekova sukladno uputi liječnika ili održavanja određenih zaliha i asortimana lijekova. Naposljetku, tržišno natjecanje cijenama moglo bi koristiti pacijentu, s obzirom na to da bi ono omogućilo ponudu lijekova na recept po povoljnijim cijenama.

Presuda od 29. veljače 2024., Doctipharma (C-606/21, [EU:C:2024:179](#))

Odlučujući o zahtjevu za prethodnu odluku Coura d'appel de Paris (Žalbeni sud u Parizu, Francuska), Sud je pojasnio opseg pojma „usluga informacijskog društva” i dao smjernice za tumačenje na temelju kojih se može utvrditi je li zabrana države članice koja se

odnosi na uslugu povezivanja ljekarnikâ i kupaca koja se pruža putem internetske stranice radi prodaje lijekova koji se izdaju bez liječničkog recepta (u daljnjem tekstu: pružena usluga) u skladu s pravom Unije.

Društvo Doctipharma izradilo je internetsku stranicu www.doctipharma.fr koja internetskim korisnicima omogućuje da sa stranica ljekarni kupuju farmaceutske proizvode i lijekove koji se izdaju bez recepta.

Na toj su se stranici ljekarnici pretplatili na platformu za internetsku prodaju uz mjesečnu naknadu društvu Doctipharma, a kupci su na njoj morali otvoriti korisnički račun kako bi pristupili internetskim stranicama ljekarnikâ po njihovu izboru.

Smatrajući da ta praksa omogućuje društvu Doctipharma sudjelovanje u elektroničkoj trgovini lijekovima, Union des Groupements de pharmaciens d'officine (Udruga grupacija ljekarnika, Francuska (UDGPO)) protiv tog je društva podnio tužbu Tribunalu de commerce de Nanterre (Trgovački sud u Nanterreu, Francuska), koji je utvrdio da je internetska stranica društva Doctipharma nezakonita i naložio mu da prestane sa svojom djelatnošću. Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska) ukinuo je presudu Coura d'appel de Versailles (Žalbeni sud u Versaillesu, Francuska) kojom je ukinuta prvostupanjska presuda. Smatrao je da je društvo Doctipharma, povezujući ljekarnike s potencijalnim pacijentima, djelovalo kao posrednik u prodaji lijekova bez recepta i sudjelovalo u elektroničkoj trgovini lijekovima iako nema status ljekarnika koji je propisan nacionalnim zakonodavstvom. Predmet je uputio Couru d'appel de Paris (Žalbeni sud u Parizu, Francuska), sudu koji je uputio zahtjev u ovom slučaju.

S obzirom na različita stajališta francuskih sudova, sud koji je uputio zahtjev odlučio je Sudu uputiti nekoliko prethodnih pitanja. Od Suda traži tumačenje Direktive 98/34¹³², kako bi utvrdio je li pružena usluga obuhvaćena pojmom „usluga informacijskog društva”, i članka 85.c Direktive 2001/83¹³³, kako bi doznao mogu li države članice na temelju te odredbe zabraniti pružanje predmetne usluge.

Kao prvo, kad je riječ o uvjetima koji trebaju biti ispunjeni kako bi se određena usluga kvalificirala kao ona koja je obuhvaćena pojmom „usluga informacijskog društva” u smislu Direktiva 98/34 i 2015/1535¹³⁴, Sud najprije smatra da nije važno, s jedne strane, to što je društvo Doctipharma primalo paušalne naknade od ljekarnika koji su se pretplatili na njegovu internetsku platformu te, s druge strane, da usluga koju ono pruža

¹³² Direktiva 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih standarda i propisa te pravila o uslugama informacijskog društva (SL 1998., L 204, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 42., str. 58.), kako je izmijenjena Direktivom 98/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. (SL 1998., L 217, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 55., str. 11.) (u daljnjem tekstu: Direktiva 98/34)

¹³³ Direktiva 2001/83/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 6. studenoga 2001. o zakoniku Zajednice o lijekovima za humanu primjenu (SL 2001., L 311, str. 67.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 56., str. 27.), kako je izmijenjena Direktivom 2011/62/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2011. (SL 2011., L 174, str. 74.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 64., str. 244.)

¹³⁴ Članak 1. točka 2. Direktive 98/34 i članak 1. stavak 1. točka (b) Direktive 2015/1535 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. rujna 2015. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih propisa i pravila o uslugama informacijskog društva (SL 2015., L 241, str. 1.) imaju isti tekst. U tim se člancima pojam „usluga informacijskog društva” definira na temelju četiriju uvjeta: „svaka usluga informacijskog društva, to jest svaka usluga koja se obično pruža uz naknadu, na daljinu, elektronskim sredstvima te na osobni zahtjev primatelja usluga”.

podliježe mjesečnoj pretplati koju tom društvu plaćaju ljekarnici i povratu postotka od iznosa prodaje naplaćenog na platformi jer te okolnosti, ako se dokažu, upućuju na to da za predmetnu uslugu treba smatrati da ispunjava uvjet pružanja uz naknadu. Nadalje, kvalifikacija predmetne usluge kao „usluge informacijskog društva” proizlazi i iz činjenice da se ona odvija putem internetske stranice koja ne zahtijeva istodobnu prisutnost pružatelja usluge i kupca ili ljekarnika, kao i iz činjenice da se usluga pruža na osobni zahtjev ljekarnikâ i kupaca.

Sud iz toga zaključuje da je usluga povezivanja ljekarnikâ i kupaca koja se pruža na internetskoj stranici radi prodaje lijekova koji se izdaju bez liječničkog recepta sa stranica ljekarni koje su pretplaćene na tu uslugu obuhvaćena pojmom „usluga informacijskog društva”.

Kao drugo, kad je riječ o mogućnosti država članica da na temelju članka 85.c Direktive 2001/83 zabrane takvu uslugu posredovanja, Sud podsjeća na to da su samo države članice nadležne odrediti fizičke ili pravne osobe koje su ovlaštene ili opunomoćene za izdavanje lijekova javnosti na daljinu putem usluga informacijskog društva.

Sud smatra da se člankom 85.c stavkom 1. točkom (a) Direktive 2001/83 sudu koji je uputio zahtjev nalaže da provjeri treba li smatrati da pružatelj predmetne usluge svojom vlastitom uslugom koja je odvojena od prodaje samo povezuje prodavatelje s kupcima ili treba smatrati da taj pružatelj sâm obavlja uslugu prodaje.

U tom pogledu, ako nakon te analize, u ovom slučaju treba smatrati da sâmo društvo Doctipharma pruža uslugu prodaje, tada se članku 85.c stavku 1. točki (a) ne protivi to da država članica na čijem državnom području to društvo ima poslovni nastan zabrani tu uslugu. Dakle, država članica može ograničiti prodaju lijekova bez recepta na daljinu putem usluga informacijskog društva samo na osobe koje imaju status ljekarnika.

Nasuprot tomu, ako se pokaže da društvo Doctipharma pruža vlastitu uslugu odvojenu od prodaje, tada se pružena usluga ne može zabraniti na temelju članka 85.c stavka 2. Direktive 2001/83 i nije obuhvaćena pojmom „uvjeti maloprodaje” lijekova koji se nude na prodaju javnosti na daljinu. Naime, pružena usluga treba se smatrati „uslugom informacijskog društva”. Doista, člankom 85.c stavkom 1. izričito se predviđa da, ne dovodeći u pitanje nacionalna zakonodavstva kojima se zabranjuje nuđenje javnosti na prodaju na daljinu lijekova koji se izdaju na recept, države članice osiguravaju da se lijekovi nude na prodaju na daljinu putem usluga informacijskog društva. Stoga bi bilo nedosljedno zaključiti da države članice mogu zabraniti korištenje takve usluge.

5. Igre na sreću

Presuda od 6. studenoga 2003. (veliko vijeće), Gambelli (C-243/01, [EU:C:2003:597](#))

Piergiorgio Gambelli i 137 drugih osoba upravljali su u Italiji centrima za prijenos podataka koji su na talijanskom državnom području prikupljali sportske oklade za račun

engleske kladionice s kojom su bili internetski povezani. Kladionica Stanley International Betting Ltd obavljala je svoju djelatnost na temelju odobrenja grada Liverpoola na temelju engleskog prava. U Italiji je ta djelatnost bila ograničena na državu i njezine koncesionare. Za svaki prijestup tog pravila bila je zapriječena kaznena sankcija, uključujući kaznu zatvora. Protiv P. Gambellija bio je pokrenut kazneni postupak. On je tvrdio da su talijanske odredbe protivne načelima Zajednice u pogledu slobode poslovnog nastana i slobodnog pružanja usluga. Postupajući u tom predmetu, Tribunale di Ascoli Piceno (Sud u Ascoli Picenu, Italija) zatražio je od Suda tumačenje odredaba UEZ-a u tom pogledu.

Sud je smatrao da je takav nacionalni propis ograničenje slobode poslovnog nastana i slobodnog pružanja usluga, propisanih u člancima 43. odnosno 49. UEZ-a. Kako bi bilo opravdano, ograničenje se mora temeljiti na važnim razlozima u općem interesu, biti prikladno za jamčenje ostvarenja zadanog cilja, ne smije prekoračivati ono što je nužno za postizanje tog cilja i mora se primjenjivati na nediskriminirajući način.

Na nacionalnim je sudovima da u pogledu konkretnih načina primjene propisa provjere odgovara li on doista ciljevima koji ga mogu opravdati i jesu li ograničenja koja on nameće neproporcionalna u odnosu na te ciljeve.

Sud je također naveo da se državna tijela ne mogu pozivati na društveni javni poredak u smislu nužnosti smanjenja prilika za igre na sreću kako bi opravdala mjere poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, s obzirom na to da su ona poticala i ohrabivala potrošače da sudjeluju u lutrijama, igrama na sreću odnosno klađenju kako bi državna riznica ostvarila financijsku korist.

Presuda od 8. rujna 2009. (veliko vijeće), Liga Portuguesa i Bwin International (C-42/07, [EU:C:2009:519](#))

Poduzetnik za internetske igre na sreću Bwin sa sjedištem u Gibraltaru (Ujedinjena Kraljevina), koji nije imao nijednu poslovnu jedinicu u Portugalu, nudio je na svojoj internetskoj stranici igre na sreću. Njegovi poslužitelji bili su smješteni u Gibraltaru i Austriji. Pravna osoba privatnog prava Liga, koja je okupljala sve klubove koji su se u Portugalu profesionalno natjecali u nogometu, promijenila je svoj naziv u Bwin Liga jer je navedeni poduzetnik postao glavni institucijski pokrovitelj portugalske prve nogometne lige. Internetska stranica Lige sadržavala je upućivanja i poveznicu na Bwinovu internetsku stranicu.

Uprava odjela za igre na sreću Santa Case odlukama je izrekla Ligi i Bwinu novčane kazne zbog razvoja i oglašavanja društvenih igara. Liga i Bwin podnijeli su pravna sredstva pred Tribunalom de Pequena Instância Criminal do Porto (Općinski kazneni sud u Portu, Portugal) radi poništenja navedenih odluka pozivajući se, među ostalim, na članke 43., 49. i 56 UEZ-a.

Sud je smatrao da se nacionalna mjera koja je povezana s više temeljnih sloboda u načelu ispituje samo s obzirom na jednu od tih sloboda ako se pokaže da su u okolnostima slučaja druge slobode posve sporedne u odnosu na nju te joj mogu biti pridružene.

Slijedom navedenog, Sud je utvrdio da se takvim propisom ograničava slobodno pružanje usluga, zajamčeno člankom 49. UEZ-a, ali i sloboda rezidenata predmetne države članice da se internetski koriste uslugama koje se nude u drugim državama članicama. Međutim, moguće je smatrati da je predmetno ograničenje opravdano ciljem borbe protiv prijevare i kriminaliteta.

Sektor internetskih igara na sreću nije usklađen na razini Zajednice. Dakle, država članica ima pravo zauzeti stajalište prema kojem se sama činjenica da privatni subjekt zakonito nudi usluge putem interneta u drugoj državi članici, gdje ima poslovni nastan, ne može smatrati dovoljnim jamstvom zaštite domaćih potrošača. Usto, internetske igre na sreću podrazumijevaju različitu prirodu opasnosti u pogledu mogućih prijevara jer ne postoji izravan kontakt između potrošača i gospodarskog subjekta. Osim toga, ne može se isključiti mogućnost da se gospodarski subjekt koji pruža pokroviteljstvo nad određenim sportskim natjecanjima za koje uzima oklade nađe u situaciji koja mu omogućuje utjecanje na njihov rezultat i na taj način povećanje njegovih dobitaka. Članku 49. UEZ-a ne protivi se propis države članice kojim se privatnim subjektima s poslovnim nastanom u drugim državama članicama, gdje zakonito pružaju istovrsne usluge, zabranjuje nuđenje internetskih igara na sreću na državnom području navedene države članice.

Presuda od 22. lipnja 2017., Unibet International (C-49/16, [EU:C:2017:491](#))

Malteško društvo Unibet International priređivalo je internetske igre na sreću. Društvo Unibet, koje je bilo nositelj dozvola koje mu je izdalo više država članica, pružalo je 2014. na internetskim stranicama na mađarskom jeziku usluge igara na sreću, iako nije posjedovalo dozvole potrebne u Mađarskoj. Mađarska su tijela, s jedne strane, privremeno uskratila pristup iz te države internetskim stranicama društva Unibet i, s druge strane, izrekla mu novčanu kaznu. Gospodarski subjekti s poslovnim nastanom u drugim državama članicama mogli su u teoriji ishoditi dozvolu koja omogućuje priređivanje internetskih igara na sreću, s obzirom na to da pružanje takvih usluga nije bilo ograničeno državnim monopolom. Međutim, u praksi je bilo nemoguće dobiti takvu dozvolu. U vezi s time, Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (Upravni i radni sud u Budimpešti, Mađarska) postavio je Sudu upit o usklađenosti mađarskog propisa s načelom slobodnog pružanja usluga.

Sud je presudio da članak 56. UFEU-a treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalno zakonodavstvo kojim se uspostavlja sustav koncesija za priređivanje internetskih igara na sreću ako ono sadržava pravila koja su diskriminatorna u odnosu na gospodarske subjekte s poslovnim nastanom u drugim državama članicama odnosno ako predviđa pravila koja nisu diskriminatorna, ali se primjenjuju netransparentno, na

način koji sprečava ili otežava natjecanje ponuditelja s poslovnim nastanom u drugim državama članicama.

Pravilo prema kojem bi pouzdani gospodarski subjekti trebali obavljati djelatnost priređivanja igara na sreću na državnom području te države članice u razdoblju od najmanje deset godina stavlja gospodarske subjekte s poslovnim nastanom u drugim državama članicama u nepovoljniji položaj. Samo pozivanje na cilj u općem interesu ne može biti dovoljno da bi se opravdala takva razlika u postupanju.

Obveza obavljanja djelatnosti priređivanja igara na sreću u razdoblju od tri godine u državi članici ne dovodi priređivače s poslovnim nastanom u državi članici domaćinu u povoljniji položaj i može se opravdati ciljem u općem interesu. Važno je, međutim, da se dotična pravila primjenjuju transparentno u odnosu na sve ponuditelje. Taj zahtjev ne ispunjava nacionalni propis kojim nisu dovoljno detaljno definirani uvjeti za izvršenje ovlasti ministra gospodarstva u takvom postupku kao ni tehnički uvjeti koje priređivači igara na sreću moraju ispuniti prilikom podnošenja svoje ponude.

Članak 56. UFEU-a treba tumačiti na način da mu se protive sankcije izrečene zbog povrede nacionalnog zakonodavstva kojim se uspostavlja sustav koncesija i dozvola za priređivanje igara na sreću, ako se pokaže da je takvo nacionalno zakonodavstvo suprotno tom članku.

6. Ekonomija dijeljenja

Presuda od 20. prosinca 2017. (veliko vijeće), Asociación Profesional Élite Taxi (C-434/15, EU:C:2017:981)

Elektronička platforma Uber pružala je posredstvom aplikacije naplatnu uslugu povezivanja vozača koji se prijevozom ne bave profesionalno, a koriste se vlastitim vozilom, i osoba koje traže gradski prijevoz. Profesionalna organizacija vozača taksija u gradu Barceloni podnijela je 2014. tužbu pred Juzgadam de lo Mercantil no 3 de Barcelona (Trgovački sud br. 3 u Barceloni, Španjolska). Ona je tvrdila da djelatnosti platforme Uber predstavljaju zavaravajuće prakse i nepošteno tržišno natjecanje. Trgovački sud smatrao je nužnim provjeriti mora li platforma Uber raspolagati prethodnim upravnim ovlaštenjem. Ako bi predmetna usluga bila obuhvaćena Direktivom o uslugama na unutarnjem tržištu¹³⁵ ili Direktivom 98/34/EZ¹³⁶, Uberove prakse ne bi se mogle smatrati nepoštenima.

Sud je smatrao da se pitanja suda koji je uputio zahtjev odnose na pravnu kvalifikaciju predmetne usluge te da je stoga nadležan za odlučivanje o njima.

¹³⁵ Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu (SL 2006., L 376, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 47., str. 160.)

¹³⁶ Direktiva 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u područja tehničkih standarda i propisa te pravila o uslugama informacijskog društva (SL 1998., L 204, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 42., str. 58.)

Dakle, takva usluga može se smatrati „uslugom informacijskog društva” u smislu članka 1. točke 2. Direktive 98/34/EZ, u kojem se upućuje na članak 2. točku (a) Direktive 2000/31/EZ. Ta je usluga „usluga koja se obično pruža uz naknadu, na daljinu, elektronskim sredstvima te na osobni zahtjev primatelja usluga”.

Takva usluga ne sastoji se samo od usluge posredovanja koju čini povezivanje putem aplikacije za pametni telefon vozača koji se prijevozom ne bavi profesionalno, a koristi se vlastitim vozilom, i osobe koja traži gradski prijevoz. Naime, u situaciji poput one koju navodi sud koji je uputio zahtjev pružatelj te usluge posredovanja istodobno nudi i usluge gradskog prijevoza, koje čini dostupnima putem aplikacije i čije općenito funkcioniranje on organizira.

Bez aplikacije vozači ne bi mogli pružati usluge prijevoza, a putnici ne bi imali pristup uslugama tih vozača. Povrh toga, platforma Uber odlučujuće utječe na uvjete pod kojima ti vozači pružaju uslugu, utvrđuje istoimenom aplikacijom barem najvišu cijenu vožnje te naplaćuje tu cijenu od klijenta, prije prosljeđivanja njezina dijela vozaču vozila koji se prijevozom ne bavi profesionalno. Usto, ona izvršava određenu kontrolu nad kvalitetom vozila i njihovim vozačima te ponašanjem potonjih, koje, ovisno o slučaju, može dovesti do njihova isključivanja. Takva se usluga posredovanja mora smatrati „uslugom na području prijevoza” u smislu članka 2. stavka 2. točke (d) Direktive 2006/123/EZ te je, dakle, isključena iz njezina područja primjene.

Presuda od 10. travnja 2018. (veliko vijeće), Uber France (C-320/16, [EU:C:2018:221](#))

Protiv francuskog društva Uber France, koje je pružalo uslugu UberPop kojom se aplikacijom za pametni telefon povezivalo vozače koji se prijevozom ne bave profesionalno, a koriste se vlastitim vozilom, i osobe koje traže gradski prijevoz, pokrenut je kazneni postupak zbog organiziranja te usluge. To je društvo smatralo da je francusko zakonodavstvo na temelju kojeg je protiv njega pokrenut kazneni postupak tehnički propis koji se odnosi na uslugu informacijskog društva u smislu Direktive o tehničkim standardima i propisima¹³⁷. Tom se direktivom zahtijeva da države članice Komisiji dostavljaju sve nacрте zakona i propisa kojima se uređuju tehnički propisi o proizvodima i uslugama informacijskog društva. Međutim, u konkretnom slučaju francuska tijela nisu Komisiji dostavila predmetno kazneno zakonodavstvo prije njegova proglašenja. Postupajući u predmetu, tribunal de grande instance de Lille (Okružni sud u Lilleu, Francuska) postavio je Sudu upit jesu li francuska tijela dužna prethodno dostaviti nacrt zakona Komisiji.

Sud je presudio da članak 1. Direktive 98/34/EZ, kako je izmijenjena Direktivom 98/48/EZ, i članak 2. stavak 2. točku (d) Direktive 2006/123/EZ treba tumačiti na način da se

¹³⁷ Direktiva 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u područja tehničkih standarda i propisa te pravila o uslugama informacijskog društva (SL 1998., L 204, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 42., str. 58.)

nacionalni propis kojim se kaznenopravno sankcionira organiziranje takvog sustava odnosi na „uslugu u području prijevoza” jer se primjenjuje na uslugu posredovanja koja se pruža aplikacijom za pametni telefon i koja je sastavni dio sveobuhvatne usluge glavni element koje je usluga prijevoza. Takva usluga isključena je iz područja primjene tih direktiva.

Sud je podsjetio na to da je u predmetu Asociación Profesional Élite Taxi, C-434/15 (vidjeti gore) presudio da je usluga UberPop bila obuhvaćena područjem prijevoza i da nije predstavljala uslugu informacijskog društva u smislu Direktive 98/34/EZ. Sud je smatrao da je usluga UberPop koja se nudi u Francuskoj u biti istovjetna onoj koja se pruža u Španjolskoj. Iz toga slijedi da francuska tijela nisu bila dužna prethodno dostaviti predmetni nacrt Kaznenog zakona Komisiji.

Presuda od 19. prosinca 2019. (veliko vijeće), Airbnb Ireland (C-390/18, [EU:C:2019:1112](#))

Veliko vijeće Suda svojom odlukom od 19. prosinca 2019., Airbnb Ireland (C-390/18) presudilo je, s jedne strane, da se usluga posredovanja kojoj je cilj posredstvom elektroničke platforme i uz naknadu povezati potencijalne najmodavci i najmodavce koji su pravne ili fizičke osobe koje nude kratkotrajni smještaj, pri čemu se pružaju i određene usluge kojom se ta usluga posredovanja dopunjuje, treba kvalificirati kao „usluga informacijskog društva” iz Direktive 2000/31 o elektroničkoj trgovini¹³⁸. S druge strane, Sud je zaključio da se pojedinac može protiviti tomu da se u okviru kaznenog postupka s imovinskopравnim zahtjevom na njega primijene mjere države članice kojima se ograničava slobodno pružanje takve usluge, koju on pruža iz druge države članice, ako navedene mjere nisu prijavljene u skladu s člankom 3. stavkom 4. točkom (b) drugom alinejom iste direktive.

Glavni postupak dio je kaznenog postupka pokrenutog u Francuskoj, kao posljedica toga što je Association pour un hébergement et un tourisme professionnels (AHTOP) podnio imovinskopравni zahtjev protiv društva Airbnb Ireland. Airbnb Ireland je društvo osnovano u skladu s irskim pravom koje upravlja elektroničkom platformom kojom se uz naknadu omogućava povezivanje, među ostalim, u Francuskoj, najmodavaca koji su pravne i onih koji su fizičke osobe koje nude kratkotrajni smještaj s osobama koje traže tu vrstu smještaja. Osim toga, Airbnb Ireland navedenim najmodavcima nudi dodatne usluge, poput prijedloga okvira kojim se utvrđuje sadržaj njihove ponude, osiguranja od građanskopravne odgovornosti, alata za procjenu njihove cijene najma ili pak usluga plaćanja koje se odnose na te usluge.

Udruga koja je podnijela zahtjev protiv društva Airbnb Ireland tvrdila je da to društvo ne povezuje samo dvije strane s pomoću istoimene platforme, nego obavlja djelatnost

¹³⁸ Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

agenta za nekretnine a da pritom nema strukovnu iskaznicu, čime krši takozvani „Hoguetov zakon”, koji se u Francuskoj primjenjuje na djelatnosti profesionalaca koji se bave nekretninama. Airbnb Ireland je, s druge strane, isticao da se taj zakon u svakom slučaju protivi Direktivi 2000/31.

Kao prvo, kad je riječ o kvalifikaciji usluge posredovanja koju pruža Airbnb Ireland, Sud je, upućujući na presudu Asociación Profesional Elite Taxi¹³⁹, podsjetio na to da, ako usluga posredovanja ispunjava uvjete iz članka 1. stavka 1. točke (b) Direktive 2015/1535¹⁴⁰, na koji upućuje članak 2. točka (a) Direktive 2000/31, ona je načelno „usluga informacijskog društva”, različita od sljedeće usluge na koju se nadovezuje. Međutim, drukčije je kada je ta usluga posredovanja sastavni dio ukupne usluge glavni element koje je usluga druge pravne kvalifikacije.

U ovom je slučaju Sud smatrao da usluga posredovanja poput one koju pruža Airbnb Ireland ispunjava te uvjete a da se ne može na temelju prirode veza između usluge posredovanja i usluge smještaja opravdati to da se navedena usluga posredovanja odbije kvalificirati kao „usluga informacijskog društva” i, prema tome, na nju primijeniti Direktiva 2000/31.

Kako bi istaknuo da se takva usluga posredovanja ne može odvojiti od usluga smještaja na koje se odnosi, Sud je na prvom mjestu utvrdio da ta usluga nije usmjerena samo na neposredno izvršenje takvih usluga, nego se njome zapravo pruža alat za prikazivanje i pretraživanje smještaja koji se iznajmljuju, čime se olakšava sklapanje budućih ugovora o najmu. Stoga se ta vrsta usluge ne može smatrati uslugom koja samo dopunjuje ukupnu uslugu smještaja. Na drugom je mjestu Sud istaknuo da usluga posredovanja poput one koju pruža Airbnb Ireland uopće nije nužna za obavljanje usluga smještaja jer najmoprimci i najmodavci raspolažu mnogim drugim kanalima u tu svrhu, od kojih neki već dugo postoje. Kao treće, Sud je naposljetku utvrdio da ni iz jednog elementa iz spisa ne proizlazi da je Airbnb određivao ili ograničio iznos najamnina koje mogu potraživati najmodavci koji se koriste njegovom platformom.

Sud je još pojasnio da druge usluge koje nudi Airbnb Ireland ne mogu dovesti u pitanje taj zaključak, s obzirom na to da te razne usluge samo dopunjuju uslugu posredovanja koju to društvo pruža. Osim toga, naveo je da se, za razliku od usluga posredovanja o kojima je riječ u presudama Asociación Profesional Elite Taxi i Uber France¹⁴¹, ni na temelju te usluge posredovanja ni na temelju dodatnih usluga koje nudi Airbnb Ireland ne može utvrditi da to društvo ima odlučujući utjecaj na usluge smještaja na koje se odnosi njegova djelatnost, ni kada je riječ o određivanju cijena potraživanih najamnina ni kada je riječ o odabiru najmodavaca ili smještaja koji se na njegovoj platformi nudi za najam.

¹³⁹ Presuda od 20. prosinca 2017., Asociación Profesional Elite Taxi (C-434/15, [EU:C:2017:981](#)), t. 40.

¹⁴⁰ Direktiva (EU) 2015/1535 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. rujna 2015. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih propisa i pravila o uslugama informacijskog društva (SL 2015., L 241, str. 1.)

¹⁴¹ Presuda od 10. travnja 2018., Uber France (C-320/16, [EU:C:2018:221](#))

Osim toga, Sud je ispitao može li se Airbnb Ireland u glavnom postupku protiviti tomu da se na njega primijeni zakon kojim se ograničava slobodno pružanje usluge informacijskog društva koju subjekt pruža iz druge države članice, poput Hoguetova zakona, zato što Francuska nije prijavila taj zakon u skladu s člankom 3. stavkom 4. točkom (b) drugom alinejom Direktive 2000/31. U tom je pogledu Sud utvrdio da se Francuska ne može zbog činjenice da je navedeni zakon donesen prije stupanja na snagu Direktive 2000/31 osloboditi svoje obveze obavješćivanja. Nadalje, potaknut obrazloženjem danim u presudi CIA Security International¹⁴², Sud je smatrao da se navedenoj obvezi, koja je bitna postupovna pretpostavka, mora priznati izravan učinak. Iz toga je zaključio da se na činjenicu da država članica nije ispunila svoju obvezu obavješćivanja takve mjere pojedinac može pozivati ne samo u okviru kaznenog progona koji se protiv njega vodi nego i u okviru zahtjevu za naknadu štete koji drugi pojedinac podnese u obliku imovinskopravnog zahtjeva.

Presuda od 9. studenoga 2023., Google Ireland i dr. (C-376/22, [EU:C:2023:835](#))

Google Ireland Limited, Meta Platforms Ireland Limited i Tik Tok Technology Limited društva su s poslovnim nastanom u Irskoj koja pružaju usluge komunikacijskih platformi, među ostalim, u Austriji.

Svojim je odlukama donesenima 2021. Kommunikationsbehörde Austria (KommAustria) (Austrijsko nadzorno tijelo za komunikacije) proglasio da se na tri gore navedena društva primjenjuje austrijsko pravo¹⁴³.

Smatrajući da se taj austrijski zakon, kojim se pružateljima usluga komunikacijskih platformi, bez obzira na to imaju li poslovni nastan u Austriji ili drugdje, nameće niz obveza u pogledu nadzora i obavješćivanja o navodnim nezakonitim sadržajima, na njih ne bi smio primjenjivati, ta su društva podnijela pravna sredstva protiv odluka KommAustria. Ta su pravna sredstva odbijena u prvom stupnju.

Slijedom tog odbijanja, navedena društva podnijela su reviziju Verwaltungsgerichtshofu (Visoki zemaljski upravni sud, Austrija). U prilog tim revizijama osobito ističu da su obveze uvedene austrijskim zakonom neproporcionalne i nespojive sa slobodnim kretanjem usluga informacijskog društva i načelom nadzora u državi članici podrijetla, drugim riječima, državi na čijem državnom području pružatelj usluga ima poslovni nastan, predviđenoj Direktivom o elektroničkoj trgovini¹⁴⁴.

Dvojeći o usklađenosti austrijskog zakona i obveza koje se njime nameću pružateljima usluga s Direktivom o elektroničkoj trgovini, kojom se predviđa mogućnost države

¹⁴² Presuda od 30. travnja 1996., CIA Security International (C-194/94, [EU:C:1996:172](#))

¹⁴³ Odnosno, Bundesgesetz über Maßnahmen zum Schutz der Nutzer auf Kommunikationsplattformen (Kommunikationsplattformen-Gesetz) (Savezni zakon o mjerama za zaštitu korisnika na komunikacijskim platformama) (BGBl. I, 151/2020)

¹⁴⁴ Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.) (u daljnjem tekstu: Direktiva o elektroničkoj trgovini)

članice različite od države podrijetla da pod određenim uvjetima odstupi od načela slobodnog kretanja usluga informacijskog društva, Visoki zemaljski upravni sud uputio je Sudu zahtjev za prethodnu odluku o tumačenju te direktive.

U svojoj presudi Sud se izjašnjava o pitanju može li država članica pružateljica usluga informacijskog društva odstupiti od slobodnog kretanja tih usluga ne samo poduzimanjem pojedinačnih i konkretnih mjera nego i općenitih i apstraktnih mjera koje se odnose na određenu kategoriju usluga i, konkretno, mogu li te mjere biti obuhvaćene pojmom „mjera poduzetih u pogledu određene usluge informacijskog društva” u smislu Direktive o elektroničkoj trgovini¹⁴⁵.

Sud najprije ističe da se mogućnost odstupanja od načela slobodnog kretanja usluga informacijskog društva odnosi, u skladu s tekstom Direktive o elektroničkoj trgovini, na „određenu uslugu informacijskog društva”. U tom okviru, upotreba riječi „određena” upućuje na to da tako predviđenu uslugu treba shvatiti kao individualiziranu uslugu. Slijedom toga, države članice ne mogu poduzeti općenite i apstraktne mjere koje se odnose na općenito opisanu kategoriju određenih usluga informacijskog društva i koje se jednako primjenjuju na svakog pružatelja te kategorije usluga.

Ta ocjena nije dovedena u pitanje činjenicom da se u Direktivi o elektroničkoj trgovini upotrebljava pojam „mjere”. Naime, uporabom tako širokog i općenitog pojma zakonodavac Europske unije je državama članicama ostavio diskrecijsku ovlast da odluče o prirodi i obliku mjera koje mogu poduzeti kako bi odstupile od načela slobodnog kretanja usluga informacijskog društva. Nasuprot tomu, uporaba tog pojma nipošto ne prejudicira bit i sadržaj tih mjera.

Nadalje, Sud napominje da je to doslovno tumačenje potkrijepljeno kontekstualnom analizom Direktive o elektroničkoj trgovini.

Naime, mogućnost odstupanja od načela slobodnog pružanja usluga informacijskog društva podliježe uvjetu prema kojem država članica pružateljica tih usluga mora prethodno zatražiti od države članice njihova podrijetla da poduzme mjere¹⁴⁶, što pretpostavlja mogućnost identifikacije pružatelja usluga i, slijedom toga, dotičnih država članica. Međutim, kad bi države članice bile ovlaštene ograničiti slobodno kretanje takvih usluga pomoću općenitih i apstraktnih mjera koje se jednako primjenjuju na sve pružatelje jedne kategorije tih usluga, takvo bi utvrđenje bilo, ako ne nemoguće, onda barem pretjerano teško, tako da države članice ne bi mogle ispuniti takav uvjet.

Naposljetku, Sud naglašava da se Direktiva o elektroničkoj trgovini temelji na primjeni načela nadzora u državi članici podrijetla i uzajamnog priznavanja, tako da su u okviru područja koordinacije¹⁴⁷ usluge informacijskog društva uređene samo u državi članici na čijem državnom području pružatelj tih usluga imaju poslovni nastan. Međutim, kad bi

¹⁴⁵ Članak 3. stavak 4. Direktive o elektroničkoj trgovini

¹⁴⁶ Članak 3. stavak 4. točka (b) Direktive o elektroničkoj trgovini

¹⁴⁷ U smislu članka 2. točke (h) Direktive o elektroničkoj trgovini

države članice pružateljice usluga bile ovlaštene poduzimati općenite i apstraktne mjere koje se jednako primjenjuju na sve pružatelje jedne kategorije tih usluga, bez obzira na to imaju li oni poslovni nastan u potonjoj državi članici ili ne, načelo nadzora u državi članici podrijetla bilo bi dovedeno u pitanje. Naime, to načelo podrazumijeva podjelu regulatorne nadležnosti između države članice podrijetla i države članice pružateljice. Dopuštanje potonjoj državi da poduzima takve mjere zadiralo bi u regulatornu nadležnost države članice podrijetla i imalo bi za učinak to da se na te pružatelje primjenjuje zakonodavstvo te države kao i zakonodavstvo države članice pružateljice ili država članica pružateljica. Dovođenjem u pitanje tog načela ugrozili bi se sustav i ciljevi Direktive o elektroničkoj trgovini. Nadalje, dopuštanjem državi članici pružateljici da poduzme takve mjere ugrozilo bi se uzajamno povjerenje među državama članicama i to bi bilo u suprotnosti s načelom uzajamnog priznavanja.

Nadalje, Sud navodi da je cilj Direktive o elektroničkoj trgovini uklanjanje pravnih prepreka pravilnom funkcioniranju unutarnjeg tržišta, odnosno prepreka koje proizlaze iz razlika u zakonodavstvima i iz pravne nesigurnosti oko toga koji se nacionalni propisi primjenjuju na te usluge. Mogućnost poduzimanja navedenih mjera dovela bi u konačnici do toga da se na dotične pružatelje usluga primjenjuju različita zakonodavstva i stoga ponovno uvedu pravne prepreke slobodnom kretanju usluga koje se tom direktivom nastoje ukloniti.

Stoga Sud zaključuje da općenite i apstraktne mjere koje se odnose na općenito opisanu kategoriju određenih usluga informacijskog društva i koje se jednako primjenjuju na svakog pružatelja te kategorije usluga nisu obuhvaćene pojmom „mjere poduzete u pogledu određene usluge informacijskog društva” u smislu Direktive o elektroničkoj trgovini.

7. PDV

Presude od 5. ožujka 2015., Komisija/Francuska (C-479/13, [EU:C:2015:141](#)) i Komisija/Luksemburg (C-502/13, [EU:C:2015:143](#))

Od 1. siječnja 2012. u Francuskoj i Luksemburgu primjenjivala se snižena stopa PDV-a na isporuku elektroničkih (odnosno digitalnih) knjiga, i to, redom, 5,5 % i 3 %.

Predmetne elektroničke (odnosno digitalne) knjige obuhvaćale su knjige u elektroničkom obliku koje su se uz naplatu isporučivale preuzimanjem ili prijenosom podataka bez njihova prethodnog pohranjivanja (*streaming*) s internetske stranice radi čitanja na računalu, pametnom telefonu, čitaču elektroničkih knjiga ili bilo kojem drugom uređaju za čitanje. Europska komisija zatražila je od Suda utvrđenje da su primjenom snižene

stope PDV-a Francuska i Luksemburg povrijedili svoje obveze na temelju Direktive o PDV-u¹⁴⁸.

Sud je presudio da država članica koja na isporuku digitalnih ili elektroničkih knjiga primjenjuje sniženu stopu poreza na dodanu vrijednost ne ispunjava svoje obveze koja je dužna ispuniti na temelju članaka 96. i 98. Direktive 2006/112/EZ, kako je izmijenjena Uredbom (EU) br. 282/2011¹⁴⁹.

Naime, iz točke 6. Priloga III. Direktivi 2006/112/EZ proizlazi da se snižena stopa poreza na dodanu vrijednost može primijeniti na transakciju koja se sastoji od isporuke knjige u fizičkom obliku. Iako je za čitanje elektroničke knjige potrebno fizičko sredstvo, kao što je to računalo, ono, međutim, nije uključeno u isporuku elektroničkih knjiga. Usto, kao što to proizlazi iz članka 98. stavka 2. drugog podstavka navedene direktive, zakonodavac Unije odlučio je isključiti svaku mogućnost primjene snižene stope poreza na dodanu vrijednost na elektronički isporučene usluge. Doista, isporuka elektroničkih knjiga predstavlja takvu uslugu jer se ona ne može smatrati isporukom robe u smislu članka 14. stavka 1. te direktive, s obzirom na to da se elektronička knjiga ne može smatrati materijalnom robom. K tome, isporuka elektroničkih knjiga odgovara definiciji elektronički isporučene usluge u smislu članka 7. stavka 1. Uredbe (EU) br. 282/2011.

To tumačenje nije dovedeno u pitanje načelom porezne neutralnosti jer se njime ne omogućuje proširenje područja primjene snižene stope poreza na dodanu vrijednost, s obzirom na to da za to ne postoji jasna odredba.

Presuda od 7. ožujka 2017. (veliko vijeće), RPO (C-390/15, [EU:C:2017:174](#))

U skladu s Direktivom o PDV-u¹⁵⁰, države članice mogle su primijeniti sniženu stopu PDV-a na tiskane publikacije poput knjiga, novina i časopisa. Nasuprot tomu, na digitalne publikacije morala se primjenjivati standardna stopa PDV-a, uz iznimku digitalnih knjiga isporučenih u fizičkom obliku (npr. na CD-ROM-u). U postupku koji je pokrenuo poljski pučki pravobranitelj Trybunał Konstytucyjny (Ustavni sud, Poljska) dvojio je o valjanosti te razlike u oporezivanju te je od Suda zatražio tumačenje, s jedne strane, je li ona usklađena s načelom jednakog postupanja i, s druge strane, je li Europski parlament bio u dovoljnoj mjeri uključen u zakonodavni postupak.

Sud je smatrao da obveza savjetovanja s Parlamentom tijekom zakonodavnog postupka u slučajevima propisanim Ugovorom znači da se s njime treba ponovno savjetovati svaki put kad konačno donesen tekst, promatran u cjelini, u sâmoj svojoj biti odstupa od

¹⁴⁸ Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2006., L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 120.)

¹⁴⁹ Provedbena uredba Vijeća (EU) br. 282/2011 od 15. ožujka 2011. o utvrđivanju provedbenih mjera za Direktivu 2006/112/EZ o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2011., L 77, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 375.)

¹⁵⁰ Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2006., L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 120.), u verziji koja proizlazi iz Direktive Vijeća 2009/47/EZ od 5. svibnja 2009. o izmjeni Direktive 2006/112/EZ o sniženim stopama poreza na dodanu vrijednost (SL 2009., L 116, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 286.)

onoga o kojem je već provedeno savjetovanje s Parlamentom, uz iznimku slučajeva u kojima izmjene u bitnome odgovaraju izraženoj želji sâmog Parlamenta.

Valja utvrditi da je tekst točke 6. Priloga III. izmijenjenoj Direktivi 2006/112 samo redakcijsko pojednostavnjenje teksta koji se nalazio u prijedlogu direktive i čija je bit u cijelosti zadržana.

Usto, razmatranje prethodnih pitanja nije otkrilo nijedan element koji može utjecati na valjanost točke 6. Priloga III. Direktivi 2006/112/EZ ili njezina članka 98. stavka 2. u vezi s točkom 6. njezina Priloga III.

Valja utvrditi da se u slučaju isporuke digitalnih knjiga u svim fizičkim oblicima, s jedne strane, i elektroničke isporuke digitalnih knjiga, s druge strane, radi o usporedivim situacijama. U pogledu tih odredaba treba smatrati da se njima uspostavlja razlika u postupanju između dviju situacija koje su usporedive u pogledu cilja koji zakonodavac Unije nastoji postići. Kada je utvrđeno postojanje takve razlike, načelo jednakog postupanja nije povrijeđeno ako je ona valjana opravdana. To je slučaj ako se razlika u postupanju odnosi na zakonski dopušten cilj koji se nastoji postići mjerom učinak koje je uspostava takve razlike i ako je ona proporcionalna tom cilju.

U tom se kontekstu smatra da je zakonodavac Unije prilikom donošenja porezne mjere pozvan provesti političke, gospodarske i socijalne odabire te rangirati različite interese odnosno provesti složene ocjene. Stoga mu u tom smislu valja priznati široku diskrecijsku ovlast te se sudski nadzor mora ograničiti na nadzor očite pogreške. Naime, iz pojašnjenja Vijeća i Komisije proizlazi da je ocijenjeno nužnim elektronički isporučene usluge podvrgnuti jasnim, jednostavnim i ujednačenim pravilima, kako bi se stopa PDV-a koja se primjenjuje na te usluge mogla sa sigurnošću utvrditi i tako poreznim obveznicima i nacionalnim poreznim tijelima olakšati upravljanje tim porezom. U tom bi pogledu priznanje državama članicama mogućnosti primjene snižene stope PDV-a na elektroničku isporuku digitalnih knjiga moglo negativno utjecati na usklađenost cjelokupne mjere koju je zakonodavac Unije namjeravao poduzeti.

SUD
EUROPSKE UNIJE

Uprava za istraživanje i dokumentaciju

srpanj 2024.